

नैपालको पहिलो बौद्ध मासिक आनन्दभूमि

२०८७ वैशाख पूर्णिमा / अधिकमास- वर्ष ३८
बु.सं. २५५४

अंक १
ने.सं. ११३०

The Ananda Bhoomi (Year 38, Vol. 1)
A Buddhist Monthly : May 2010

प्रमुख सल्लाहकारः

भिक्षु कुमार काशयप महास्थविर (प्रमुख, आ. कु. वि.)
भिक्षु मैत्री महास्थविर (अध्यक्ष, आ. कु. वि. संस्था)

सल्लाहकारः

भिक्षु धर्मसूर्ति (सचिव, आ.कु.वि.)

व्यवस्थापक

भिक्षु सरणेकर

आनन्द कुटी विहार, ४२७९४२०

विशेष प्रकाशनका लागि सहयोगीः

बुद्धजयन्ती समारोह समिति, २५५४, श्रीघः काठमाडौं

वितरण तथा अर्थ

भिक्षु पियदस्सी, भिक्षु नारद

लेखा व्यवस्थापनः

भिक्षु प्रज्ञारत्न, सुरेश महर्जन, स्वयम्भू

सम्पादक/प्रकाशन संयोजकः

कोण्डन्य

बुद्ध विहार भृकुटीमण्डप, ४२२६७०२

वितरणार्थ सहयोगीहरूः

बुद्धजयन्ती समारोह समिति (श्रीघः), भिक्षु जवन, आ. इन्द्रावती, सुश्री वीणा कंसाकार, सुश्री शकुन्तला प्रधान, श्रीमती केशरी वज्राचार्य, शाक्य वाच शप-बनेपा, सुवर्णमुनि शाक्य (भैरहवा), नरेश वज्राचार्य, विद्यादेवी शाक्य (बुटवल), याम शाक्य (वेनी), सर्जु वज्राचार्य (पाल्या), उत्तममान बुद्धाचार्य (पोखरा), कृष्णप्रसाद शाक्य (बागलुङ), विजय गुरुङ (लमजुङ), ।

मुद्रणः

डट्स प्रिन्टिङ हाउस, प्रयागपोखरी, ललितपुर, फोन: २९२०२३५

प्रकाशकः

आनन्दकुटी विहार

आनन्द कुटी विहार, स्वयम्भू, फोन: ४२७९४२०

का.जि.द.नं. ३४/०३४/०३५/मक्षेत्रिका.द.नं. ७/०६९/६२

बुद्धवचनामृत

सब्ब पापस्स अकरणं कुसलस्स उपसम्पदा ।

सचित परियोदपनं एतं बुद्धानुसासनं ॥

सबै पापहरूबाट मुक्तहुनु कुशल धर्म सेवन गर्नु, चित्तलाई विकाररहित तुल्याउनु यही नै बुद्धहरूको शिक्षा हो ।

फुकं पापकर्म बचे जुइगु, भिंगु ज्याखं मुकावनेगु, नुगःयात यचुकेगु थ्व हे बुद्धपिनि मू शिक्षा खः ।

Not to do Evil, to cultivate good deeds, purify the mind; this is the Teachings of the Buddha.

- धर्मपद

सम्पर्क कार्यालय

आनन्द भूमि

आनन्द कुटी विहार संस्था, पो.ब.नं. ३००७, काठमाडौं ।

फोन: ४२७९४२०

E-mail : anandakutivihar@ntc.net.np

वार्षिक रु. १५०/-

एकप्रति रु. १५/-

वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गरौ ।

आनन्दभूमि

प. सं.

अध्यक्ष
भिक्षु अश्वघोष महास्थविर
४२५६११०

उपाध्यक्ष
भिक्षु धर्मगौतम
४२७१५२०
भिक्षु क्रीणन्दन
४२२६००२
गौतम शक्य
४२४६७०१
रमेश मानन्दर
४२४६६२७

महासचिव
संघरल शक्य
४२२७०७०८८ / ८२४१०८०७५

सचिव
शंकरराज सिंह
४२५११००

सह-सचिव
विजयरल ताम्राकार
४२६०८००

कोषाध्यक्ष
माणिकरल शक्य
४२२१५०५

सह-कोषाध्यक्ष
स्वयमकृष्ण मानन्दर
४२५६२८१४

सल्लाहकार
सभासद् भिक्षु आनन्द
८२४१२१२५७८
लोकदर्शन वज्राचार्य
४२२३००५

प्रयागराजसिंह सुवाल
४२४०४८१

प्रा. सुवर्ण शक्य
४२८१४८४

लक्ष्मीदास मानन्दर
४२२६२११

बुद्धरल वज्राचार्य
४२३१४८४

नानीभाई स्थापित
४२५६८२३

इयामकृष्ण मानन्दर
४२५६८८८५

नमो तस्स सम्मा सम्बुद्धस्स

बुद्धजयन्ती समारोह समिति (२५५४)

आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू

नगर कार्यालय: श्रीघ: विहार, नःघल टोल, काठमाडौं, नेपाल।

फोन: ४२५९५९५ फ्याक्स: ४२२८०९७, ईमेल: buddhajayanti@hotmail.com

Buddha Anniversary Celebration Committee

२५५४ औं बुद्धपूर्णिमाको शुभकामना !

आज 'स्वाँया पुन्हि-बुद्ध पूर्णिमा' महान त्रिसंयोगपूर्ण पवित्र दिवस हो। आजके दिन लुम्बिनीमा बोधिसत्त्व राजकुमार सिद्धार्थको जन्म भएको चिरस्मरणीय जन्म दिवस हो, उहाँले बुद्धगयामा सुखशान्ति प्राप्त गर्ने मुहान, सर्वज्ञ बुद्धत्व-संवोधिज्ञान लाभ गर्नुभएको चीरप्रेरक दिन हो भने ८० वर्षको उमेरमा कुशीनगरमा तथागतको महापरिनिर्वाण भएको पवित्र चिरसंवेगदायी दिवस पनि हो। यसरी आजके शुभपावन दिनको अवसरमा शान्ति कामना गरी देशभरी हर्षल्लासपूर्ण वातावरणमा बुद्ध-पूर्णिमा, वैशाख-पूर्णिमा मनाउनु सुखकर विषय भएको छ।

धम्मपदमा बुद्ध भन्नुहुन्छ— नहि वेरेन वेरानि सम्मन्तीध कुदाचनं अवेरेन च सम्मन्ति एसधम्मो सनन्तनो अर्थात वैरभावले वैरभाव कहिल्यै शान्त हुँदैन, अवैरभावले मात्र वैरभावलाई शान्त पार्न सकिने हुन्छ। त्यसैले हामीले बदलाको भाव त्यागी वैरभावलाई हटाई सजग र सचेततापूर्वक जीवन यापन गर्नुपर्छ। जतातै वैमनस्यता, उत्पीडन, वैरभाव, हिंसा-आतंक, सत्ताको होडवाजी, भय र त्रास आदिले हामी सन्त्रस्त छौं। स्वतन्त्रता, समानता र भातृत्वको भावनालाई अंगाल्दै सह-अस्तित्वको सिद्धान्तलाई अपनाउदै शान्तिगामी मार्ग अवलम्बन गर्दै जान बुद्धको उपदेशलाई आत्मसात गर्नु आजको आवश्यकता हो। बदलिँदो परिवेशसंगै राष्ट्रको सुनौलो भविष्य निर्माण गर्न राष्ट्र, जनता र सावधानिकतालाई ख्यालगरी अब जनस्तरीय एवं जनमुखी संविधानकै निर्माण गर्नुपर्छ र सोहीअनुरूप जनताको हित र सुखशान्ति हुने शासनविधिको सुनिश्चितताका लागि सम्बद्धपक्षबाट जिम्मेवारीकासाथ ऐतिहासिक भूमिका निर्वाह गर्नुपर्छ। हामी शान्तिगामी सबैले आफूमा विद्यमान मतिभ्रष्ट स्वभाव, कलुषित विचारधारा, संकुचित भावना तथा स्वार्थगत मनोभावलाई त्यागेर स्वस्थ मानसिकताको विकास गरी अगाडि बढौं, यस्तै कदमले नयाँ नेपाललाई आत्मसात गर्न सक्नेहुन्छौं।

अन्तमा २५५४ औं बुद्ध-पूर्णिमा, स्वाँया-पुन्हि बुद्धजन्मभूमि राष्ट्र नेपाल, नेपाली जनता तथा सम्पूर्ण शान्तिगामीहरूको जीवन सुखमय, शान्तमय एवं उन्नतमय होस, यही मेरो हार्दिक शुभकामना छ !

साधुवाद !

'चिरं तिट्ठतु बुद्धसासनं ।'

२०-१-०६७

अध्यक्ष

भिक्षु अश्वघोष महास्थविर

(अध्यक्ष)

नेपालका संघउपनायक

आनन्दभूमि

“सुखा सङ्ख्यस्स सामग्री”

अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ (ALL NEPAL BHIKKU ASSOCIATION)

Vishwa Shanti Vihara, Kathmandu

(स्थापित: सम्वत् २००७)

मिति ७ जेष्ठ, २०८७

बुद्धजयन्ती समारोह समिति, २५५४
आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू काठमाडौं।

हार्दिक साधुवादपूर्ण शुभेच्छा !

सद्गम प्रेमीहरू,

“बैशाख पूर्णिमा - बुद्धपूर्णिमा” महान त्रिसंयोगले पूर्ण पवित्र दिवस हो। यसै दिन हाम्रो मातृभूमि नेपाल राष्ट्रको “लुम्बिनी” शालोद्यानमा बोधिसत्त्व सिद्धार्थको जन्म भएको, यसै दिन बोधिसत्त्वले सुख-शान्ति प्राप्त गर्ने मुहान, सर्वज्ञ बुद्धत्व ज्ञान लाभ गर्नुभएको हो भने द० वर्षको उमेरमा धर्मप्रचार-प्रसार गर्ने क्रममै वहाँले महापरिनिर्वाण प्राप्त गर्नुभएको हो। त्यसैले आज शाक्यमुनि तथागतको चिरस्मरणीय जन्म जयन्ती हो, आजकै दिन वहाँले बुद्धत्व ज्ञान लाभ गरेको चिर-प्रेरक पावन दिन हो र आजकै दिन कुशीनगरमा दुईशाल वृक्षबीचमा महापरिनिर्वाण प्राप्त गरेको चिरसंवेगदायी दिवस हो।

राष्ट्रको बदलिंदो परिवेशसंगै राष्ट्र, जनता र सर्वाभौमिकतालाई ख्यालगरी जनस्तरीय एवं जनमुखी संविधानको तयागरी सोहीअनुरूप जनहितसुख हुने शासन विधि अगाडि बढाउदै लानेतर्फ सबैको सोच उदार हैदै त्यहीअनुरूप अगाडि बढनसक्नु आजको सर्वाङ्गीण आवश्यकता हो। यसै परिप्रेक्ष्यमा बुद्धका शान्ति सन्देश प्रत्येक व्यक्तिको मानसिक शान्तिका लागि, समाजको सुखद सद्भावपूर्ण व्यवस्थाका लागि, राष्ट्रको शान्ति, सुरक्षा, समृद्धिका लागि र विश्वको सुरक्षित पर्यावरण, आणविक भयमुक्त वरद अवस्था, शान्त सुखद प्रगतिका लागि मन, वचन र कर्मबाट परिपालन गर्न सकोस्- यही बैशाख पूर्णिमाको शुभ सन्देश हो। हामीले बैशाख महोत्सवका दिन कायिक, वाचिक तथा मानसिक विकारहरूलाई विस्तारै छोडौदै जान सकेमा नै यथार्थमा बैशाख पूर्णिमा मनाइदै आएको ठहरिन्छ। अतः बैशाख महोत्सवलाई बहिर्मुखी रूपमा होइन अन्तरमुखी रूपमा मनाउनु पर्छ।

समस्त शान्ति प्रेमीहरूमा हार्दिक शुभकामना !

भिक्षु धर्ममूर्ति

सचिव

अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ

उपाध्यक्ष, बुद्धजयन्ती समारोह समिति-२५५४

नमो तस्स सम्मा सम्बुद्धस्स

बुद्धजयन्ती समारोह समिति (२५५४)

आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू

नगर कार्यालय: श्रीध: विहार, नःघल टोल, काठमाडौं, नेपाल।

फोन: ४२५९५९५ फ्याक्स: ४२२८०९७, ईमेल: buddhajayanti@hotmail.com

Buddha Anniversary Celebration Committee

प. सं.

अध्यक्ष
भिक्षु अश्वघोष महास्थानी
४२५६११०

उपाध्यक्ष

भिक्षु धर्मपूर्णि
४२७१५२०

भिक्षु कृष्णन्द्य

४२२६००२

गौतम शाक्य

४२४८०७४१

रमेश मानन्दर

४२४८६२७

महासचिव

संघरल शाक्य

४२२७०७८८ / ८८५१०८०७५

सचिव

शंकरराज सिंह

४२५११००

सह-सचिव

विजयरल तामाकार

४२६०८००

कोषाध्यक्ष

माणिकरल शाक्य

४२२१५०५

सह-कोषाध्यक्ष

स्वयमकृष्ण मानन्दर

४२५२८८४

सल्लाहकार

सभासद् भिक्षु आनन्द

८८५१२१२५७८

लोकदर्शन वज्राचार्य

४२२३००५

प्रयागराजसिंह सुवाल

४२४०४८१

प्रा. सुवर्ण शाक्य

४२८१४८४

लक्ष्मीदास मानन्दर

४२२८२११

बुद्धरल वज्राचार्य

४२३१४८४

नानीभाई स्थापित

४२५८८८२३

स्यामकृष्ण मानन्दर

४२५६८८८५

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

सर्वप्रथम २५५४ औं बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा समस्त नेपाली दाजुभाइ तथा दिदीबहिनी-हरुमा हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्न चाहन्छु।

'सुखो बुद्धानं उप्पादे' लोकमा बुद्धको प्रादुर्भाव हुनु सुखकर छ। आजभन्दा २६०० वर्षअगाडि वैशाखपूर्णिमाका दिन सिद्धार्थकुमार नपालको लुम्बिनीमा जन्मनुभई ३५ वर्षको उमेरमा बुद्धत्व प्राप्त गरी बुद्ध हनुभयो र ८० वर्षको उमेरमा महापरिनार्वाण हनुभयो। आजको पवित्र दिन विश्वका सम्पूर्ण बौद्धलगायत समस्त शान्तिकामी जनमानस मिलेर २५५४ औं बुद्धजयन्ती, स्वांयापुन्ह वा वैशाखमहात्सव शान्तिपूर्वक मनाइरहेका छौं। संयुक्तराष्ट्रसंघलगायत सारा विश्वले बुद्धपूर्णिमालाई अत्यन्त पुनीत तथा पवित्र दिवसको रूपमा आ-आफ्नो आस्था, विश्वास एवं श्रद्धाअनुरूप मनाउने गरेको नेपालकै लागि गौरवको विषय हो।

विश्वशान्तिका लागि गौतम बुद्ध अतुलनीय शान्तिनायक, पथप्रदर्शक हुनुहन्छ। उहाँले देखाउनुभएको मध्यमार्गमा पूर्णसूपले प्रतिष्ठित हुनसके सुखशान्ति प्राप्त गर्न सकिन्छ। त्यसैले तथागत सम्यकसम्बुद्धको शान्ति सन्देशलाई आत्मसात् गरी स्वव्यवहारमा उतार्नु आजको आवश्यकता हो। बुद्धको शान्ति र सत्यमा आधारित उपदेशलाई नैतिक शिक्षाअन्तर्गत विद्यालयको पाठ्यक्रममै समावेश गर्नसके राष्ट्रका लागि असल नागरिक निर्माण गर्नसकिने छ।

समाजमा स्वाधर्गत मानसिकता हावी भइरहेको छ, अरुको दोषमात्र खोतल्ने, जसरी हुन्छ अरुलाई गिराउने, आफमात्र चोखो भई आफ्नो गलित अस्तीकार गर्ने सरुवा रोगजस्तै व्याप्त भइरहेको विडम्बनाको विषय हो। त्यसैले भगवान् बुद्ध भव्यहन्छ—

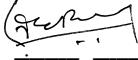
न परेस विलोमानि-न परेस कातमि अवेक्खेय-कतानि अकतानि च ॥

अर्काको दोष केलाउनु र अर्काले के गायो, के गरेन भनी हेर्नुभन्दा आफले के गरे, के गरिन भनी हेर्नु वेश हुन्छ। जबसम्म हामीले आफ्नो दोष स्वीकार्दैनौ, कर्तव्यबोध गर्दैनौ, तबसम्म हाम्रो मनमा शान्ति छाउदैन। तसर्थ सुखशान्ति प्राप्तर्गत आफ्नो दोष स्वीकार्नै, आत्मालोचना गर्नै, कर्तव्यबोध गरी आ-आफ्नो जिम्मेवारी वहन गर्नै वातावरण तय भएमा राष्ट्रमै शान्ति छाउने छ।

विश्वसाम् सर्वोच्च शिखर सगरमाथा र प्राकृतिक सौन्दर्यको धनी देशका रूपमा जसरी प्रख्यात छ, त्यसरी नै शान्तिनायक भगवान् बुद्धको पवित्र जन्मभूमि भएकोले नेपाललाई शान्तिभूमि, बुद्धभूमि र विश्वभात्त्वभूमिको रूपमा पर्हिचान बनाउन हाम्रो कर्तव्य भएको छ। यसका लागि नेपाल सरकारले विशेष ध्यान पुऱ्याउनु पर्नेछ। सर्विधानसभाले नयाँ सर्विधान समयमै पारित गरी नयाँ नेपाललाई तात्विक निष्कर्षमा पुऱ्याई राष्ट्रको सर्वाङ्गिन विकास हुनेछ भनी नेपाली जनताले जुन युगान्तकारी आकांक्षा बोकेका छन्, त्यसलाई परिपूर्ति गर्ने जिम्मा सर्विधानसभाका सभासदहरूको काँड्यमा पर्नआएको छ। 'अत्ताहि अत्तनो नाथो' अर्थात् आफ्नो मालिक आफै हो, व्यक्ति, संस्था र राष्ट्रको भाग्य निर्माण गर्नुपर्छ। तसर्थ सबै सभासदहरूले उपरोक्त बुद्धवचनलाई मनन् गरी बुद्धभूमि नेपाललाई सुखशान्तिपूर्वक उन्नत एवं सफल राष्ट्रमा परिणत गर्नै जान व्यक्तिगत र दलीय स्वार्थभन्दा माथि उठी राष्ट्रीय हित-सुखको उद्देश्यमा समाहित भई सहमतीय राजनीतिक निकासमा उद्धत रहनु आजको प्रमुख दायित्व हो, यसमा सबैको ध्यान केन्द्रित होस।

अन्तमा २५५४ औं बुद्धजयन्तीको पावन उपलक्ष्यमा बुद्धजयन्ती समारोह समितिको तर्फबाट सबैमा सुख, शान्ति र समृद्धिको कामना गर्दछौं।

भवतु सब्ब मंगलं ।

संघरल शाक्य
(महासचिव)

नमो तस्स सम्मा सम्बुद्धस्त्

बुद्धजयन्ती समारोह समिति (२५५४)

आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू

नगर कार्यालय: श्रीघ: विहार, नःघल टोल, काठमाडौं, नेपाल।

फोन: ४२५९५९५ फ्याक्स: ४२२८०९७, ईमेल: buddhajayanti@hotmail.com

प. सं.

Buddha Anniversary Celebration Committee

बुद्धजयन्ती समारोह समितिका धम्मानुशासक

संघनायक भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर, सुमंगल विहार	५५३१७१५
भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर, संधाराम	४२७१४२०
भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर, विश्वशान्ति विहार	४४८२९८४
भिक्षु बोधिसेन महास्थविर, बोधिचर्या विहार	०११-६६१७८९
भिक्षु सुमेध महास्थविर, पद्मसुगन्ध विहार	४२६६२५५
गुरु काल्साड लामा, छाउनी	४२७०२३६
पं. बद्रीरत्न बजाचार्य, महावौद्ध	४२४७७६६

सल्लाहकारमण्डल

मा. सभासद् भिक्षु आनन्द, संधाराम विहार	९८४१२१२५७८
श्री लोकदर्शन बजाचार्य, कमलादी	४२२३००५
श्री प्रयागराजसिंह सुवाल, ३० बहाल	४२४७४९१
प्रा. सुवर्ण शाक्य, ३० बहाल	४२८१४९४
श्री लक्ष्मीदास मानन्धर, थार्हाति	४२२९२११
श्री बुद्धरत्न बजाचार्य, भवावहा:	४२३१४८४
श्री नानीभाइ स्थापित, मिखाद्वं	४२५९८२३
श्री श्यामकृष्ण मानन्धर, ३० बहाल	४२५६८८५

कार्यकारिणी पदाधिकारी

संघउपनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, अध्यक्ष	४२५९११०
भिक्षु धर्ममूर्ति, उपाध्यक्ष	४२७१४२०
भिक्षु कोण्डन्य, उपाध्यक्ष	४२२६७०२
श्री गौतम शाक्य, उपाध्यक्ष	४२४९७४१
श्री रमेश मानन्धर, उपाध्यक्ष	४२४९६२७
श्री संघरत्न शाक्य, महासचिव	४२२७७९९
श्री शंकरराज सिंह, सचिव	४२५११७७
श्री विजयरत्न ताम्राकार, सह-सचिव	४२६०८९०
श्री माणिकरत्न शाक्य, कोषाध्यक्ष	४२२९५०५
श्री स्वयम्भूषण मानन्धर, सह-कोषाध्यक्ष	४२६४८९५
धम्मवती गुरुमां, धर्मकीर्ति विहार	४२५९४६६
श्री कुलधर्मरत्न तुलाधर, महावौद्ध	४२२१०९६

श्री तुलसीकृष्ण मानन्धर, फसिक्यव	४२२१०१३
श्री केदार शाक्य, कुलेश्वर	४२७२७६६
श्री ईश्वरमान सिंह, स्वयम्भू	४२७१७२
श्री डा. लक्ष्मण शाक्य ऊँबहा:	४२६०८९०
श्री साहिलामान तुलाधर, ठमेल	४४९१२८४
श्री मोहनकृष्ण डंगोल, विजयेश्वरी	४२७२७३२
श्री चीजबहादुर गुरुड, तमु बौद्ध सेवा समिति	८५१०४७३२७
श्री देउबहादुर रानामगर, जावलाखेल	५५२७६६७
श्री लामा थुलेन जिगदोल शेर्पा, कपन	४४७१३१४
श्री अष्टमुनि गुभाजु, लगं	४२६९०८४
श्री पुष्परत्न तुलाधर, स्वयम्भू	४२८४६७८
श्री पूर्णमान तुलाधर, असं	४२६९०८४
श्री पन्नाकाजी शाक्य, क्षेत्रपाटी	४२५२२९२
श्री प्रकाश मानन्धर, वागबजार	४२४५९५२

उप-समितिका संयोजकहरू

भिक्षु धर्ममूर्ति, संयोजक सं.रा.सं. परिसर बुद्धजयन्ती कार्यक्रम	४२२६७०२
भिक्षु कोण्डन्य, संयोजक, स्मारिका प्रकाशन उपसमिति	४२२६७०२
भिक्षु संघरक्षित, संयोजक, प्रचार-प्रसार, धर्मदेशना	४६७१६२३
भिक्षु प्रजारत्न, संयोजक, समारोहप्रबन्ध तथा विहारशृंगार	४२७१४८०
भिक्षु सरांकर, संयोजक, स्वयम्भूसेवक	४२७१४२०
भिक्षु नारद, संयोजक, अस्थिधातु प्रदर्शन	४२७१४२०
भिक्षु जनक/पदुम, हाजिरीजवाफ	४४८२९८४
श्री प्रयागराजसिंह सुवाल, अतिथि-सत्कार	४२४७४९१
श्री चन्द्रबहादुर मानन्धर, संयोजक, खाद्य	४२७४४६२
श्री स्वयम्भूषण मानन्धर, संयोजक, अर्थ सङ्कलन	४४१४९६९
श्री गुद्यरत्न शाक्य, संयोजक, परिसंवाद	४२५९३७३
श्री रमेश मानन्धर, संयोजक, पात्रो प्रकाशन	४२४९६६७
श्री रामेश्वरप्रसाद श्रेष्ठ, संयोजक, रक्तदान	४२६२२९९
श्री ईन्द्रनारायण मानन्धर, संयोजक, जलपान	४२७०८८०
श्री बेटी बजाचार्य, संयोजक, बौद्ध कविगोषी	४२७८५७८

सम्पादकीय

बुद्ध-जन्मभूमि नेपाल शान्त रहोस्

लुम्बिनीमा बोधिसत्त्व सिद्धार्थ गौतमको जन्मभएको चिरस्मरणीय जन्म दिवस, उनले बुद्धगयामा संबोधिज्ञान लाभ गरेको चिरप्रेरक पवित्र दिवस तथा कुशीनगरमा महापरिनर्वाणप्राप्त गर्नुभएको चिरसंवेगदायी दिवस, जसलाई हामी बुद्ध-पूर्णिमा, स्वाँया-पुन्हि, बैशाख-पूर्णिमा महान त्रिसंयोगपूर्ण पवित्र दिवसका रूपमा मानिरहेका छौं । आजको यो पावन घडीमा बुद्धको अनुकम्पा, सहिष्णुता र अहिसाको सन्देश वर्तमान अशान्तमय परिस्थितिको समयमा त्यतिबेलाभन्दा अझ बढी आवश्यकता देखिएको हुँदा बुद्धोपदेशमा आधारित पञ्चशीलको सह-अस्तित्व सिद्धान्तलाई शान्तिका अनुगामी, राष्ट्र एवं नागरिकहरूले अवलम्बन गर्नसके वर्तमान परिवेशलाई शान्तितवरमा अगाडि बढाई सुखगामी पथमा लम्किन सकिनेहुन्छ ।

अद्यावधि हामीले भोगिराखेका छौं कि आज पनि जतातै उत्पीडन, आपसी वैमनष्यता, हिसा एवं अराजकता, सत्ताको होडबाजी, कोभन्दा को कम भन्ने भावना व्याप्त छ । मैत्रीपूर्ण तवरमा आपसी सद्भाव कायम गरी स्वार्थ परिपूर्ति गर्न अर्काको गला घोट्ने, अरुको स्वतन्त्रता र अस्को अधिकार हनुन् गर्नेजस्ता विधिव्यवहार त्याग गरी आपसी भाइचारा, समानता एवं भातृत्वताका साथ अगाडि बढनसके शान्तिपूर्ण वातावरणलाई निरन्तरता दिन सकिने हुन्छ, सुखशान्तिको नाउँमा लाखलाख करोडौं पुकारेर अझ खर्च गरेर मात्रै के गर्ने ? त्यसका लागि हामीले सामूहिक स्वमै नैतिक एवं धार्मिक मूल्यमान्यतालाई समेटेर अगाडि बढनुपर्छ । पापमय अकुशलता त्यागी, धर्ममय कुशलता संगाली स्वकर्म सुधारलाई बढावा दिई वित्तवृत्ति वा मनोवृत्तिको विकास गर्नु तथा अरुले के गरे के गरेनन् भनी हेर्नुभन्दा आफूले के गरे के गरिन भनी सजग एवं सतर्क हुनु फलदायी हुन्छ भन्ने बुद्धद्वारा निर्दिष्ट जीवनोपयोगी उपदेशलाई हृदयझम गर्नु सबैका लागि सुखकर हुने छ ।

आज सम्पूर्ण नेपाली जनमानसमा भय व्याप्त छ, भोलिको नेपाल के होला ? कसो होला ? सहमतिको कुनै विकल्प छैन भन्ने निरन्तर रटान गर्ने, सहमति सहमति भन्दै दिनरात जपना गर्दै वार्ता-संवादमै सीमित रही कहिल्यै सहमतिमा आउन नसक्नु सम्पूर्ण राष्ट्रकै लागि अभिशाप हुने पो हो कि ? कतै राष्ट्र नै असफल भए के हुने होला ? संविधान सभाबाट ऐतिहासिक जनस्तरीय संविधानको खाकाअनुरूप

नयाँ नेपालको परिकल्पना कतै छायाँमा पर्न त होइन भन्ने वर्तमान खिचातानी एवं अस्तव्यस्त राजनीतिक माहौलले शंका उज्जाइदिनु अस्वाभाविक होइन । लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालमा दिगो सुखशान्तिसँगै उन्नत नेपाल राष्ट्र निर्माण गर्नेतर रार्भमौमसम्पन्न सोचविचारपूर्वक जसरी अगाडि बढनुपर्ने हो, त्यसो नभई विगतमा तोकिएकै समयमा संविधान निर्माण नहुने भएपछि जनप्रतिक्षाको घडीमा ठूलो धक्का लागेको छ, संविधान निर्माणजस्तो अत्यन्त महत्वपूर्ण मुद्दा ओभेलमा पर्नु, युगान्तकारी जिम्मेवारी कार्यमा तुषारापात छाउनु सबैको लागि दुखद पक्ष नै हुन् ।

आजको यो संक्रमणकालीन अवस्थामा सम्बद्धपक्ष सबै सुधारिएर सचिव्याएर लोकतान्त्रिक मूल्यमान्यतामा प्रतिष्ठित भई सहमतीय प्रणाली अंगालेर व्यवहारतः परिवर्तन हुनसके राष्ट्रलाई तार्किक निष्कर्षमा पुर्याउन सकिने हुन्छ । त्यसलाई आत्मसात गर्नका लागि हात्रो आपसी विधिव्यवहारमा परिवर्तन आउनै पर्छ, यसउसले स्वस्थ मानसिकताको विकास गरी व्यक्तिगत, दलगत स्वार्थभन्दा मानवीय भावको विकास गर्नु नै बुद्धपूर्णिमाको सर्नदभमा सबैले हृदयंगम गर्नु सुखकर विषय हुनेछ, होइन भने भाइफुटे गँवार लुटे भनेमैको हालत भोग्नुपर्ने हुन्छ । वर्तमान संविधान सभासद्वरुको गहन जिम्मेवारीपूर्ण योगदानले सार्वभौम राष्ट्र नेपालमा दिगो शान्ति तथा समुन्नत राष्ट्रका रूपमा ऐतिहासिक निकास प्राप्त हुने आशालाई कार्यरूप दिनु सबैका लागि सुखशान्तिको विषय हुनेछ । सम्बद्ध जो कसैबाट जिम्मेवारीको नाउँमा आफ्नो हैसियतलाई नाघेर राष्ट्र-घातोन्मुख द्वन्द्व निस्त्याउने कार्य गर्दा शान्ति भङ्ग हुनसक्छ, यसउसले अविलम्ब रचनात्मक समाधानको उपाय खोज्नु समग्र राष्ट्रको लागि फाइदाजनक हुनेछ ।

अन्ततः २५५४ औं बुद्ध-पूर्णिमा, स्वाँया-पुन्हि, बैशाख-पूर्णिमाले हामी सबैको हृदय परिवर्तन गर्न सकोस्, स्वार्थरहित चेतनाको भाव जगाउन सकोस्, नयाँ नेपाल निर्माणमा सहमतीय भाव जुटाउँदै संविधान सभाबाट समयमै संविधानको उद्घोष गरी राष्ट्रलाई उन्नत पथतिर लक्षाई वृहत् शान्ति सम्झौतालाई तार्किक निष्कर्षमा पुन्याउन अनुकुल वातावरण जुटोस्- यही हार्दिक शुभकामना, भिन्नुना !

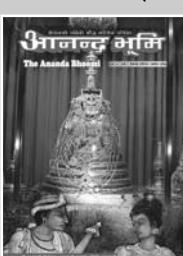
आनन्दभूमि

विषय-सूचि

क्र.सं.	विषय	लेखक	पृष्ठ
१.	सम्पादकीय		६
२.	श्रद्धा र प्रज्ञा	भिक्षु अश्वघोष महास्थविर	८
३.	बुद्धको अस्तिथानु श्रीलंकादेशिव नेपालसम्म	भिक्षु धर्ममूर्ति	१०
४.	भावनामय प्रज्ञा भनेको के हो ?	सत्यनारायण गोयन्का	१२
५.	पुनर्जन्म तथा वैज्ञानिक परिप्रेक्ष	डा. गणेश माली	१०
६.	संकटपूर्ण आर्थिक अवस्था र बौद्ध अभ्यास	त्रिरत्न मानन्धर	२०
७.	हामी स्थीर र दिगो शान्ति चाहन्छौ	कोण्डन्य	२२
८.	शीलपालन तथा कलेश क्षय	लोकबहादुर शक्य	२६
९.	नेपालभाषाया त्रिपिटक e-books व वेभ साइट्य	दुण्डबहादुर बज्राचार्य	२८
१०.	अन्तर्राष्ट्रिय शान्ति शहर - लुम्बिनी	देवेन्द्रराज शक्य	२८
११.	नेपालको आस्तित्वमा शक्तिको खेल र नेपाली धर्म	डा. भगवानदास मानन्धर	३१
१२.	कहलेता ध्यान से पढ़ाइ ए बचवा !	महेश यादव	३५
१३.	मानवीय इतिहास मुख्याङ्गहरूको संग्रह	शिशिल चित्रकार	३६
१४.	थेरवाद बुद्धधर्मको जानकारी	श्रामणेर धर्मघोष	३८
१५.	बुद्ध श्रेष्ठ समाज शोधको रूपमा	भिक्षु सरणकर	४१
१६.	भिंगुचित, भिंज्या अले भिंगु ना	लाभरत्न तुलाधर	४५
१७.	दशपारमिता-३	आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप	४६
१८.	शान्ति ध्वयेकेत	अमृतमान शाक्यभिक्षु	५१
१९.	Buddha's Teaching and the Rolling...	Subarna Shakya	५२
२०.	The Emerald Buddha	Amrit Ratna Tuladhar	५४
२१.	Buddha Jayanti and the message of UN	Prem Lal Chitrakar	५६
२२.	बौद्ध गतिविधि		५०

यस अङ्क

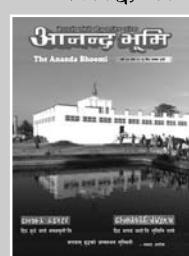
आनन्द भूमि

पढ्नौं पढ्नाओं समयमै वार्षिक ग्राहक बन्नौं
आनन्द कुटी विहार संस्था, पो.ब.न. ३००७, काठमाडौं।

फोन: ४२७९४२०

E-mail : anandakutivihar@ntc.net.np

गताङ्कमा

अद्वा र प्रज्ञा

वैदिकु अश्वयोग

महास्थानिर्वाण

गौतम बुद्धले मानिसको जीवन उज्वल हुने सातवटा गुणधर्म बताउनुभएको छ । यसलाई आर्य धन पनि भनिन्छ । ती हुन् :-

- १) **श्रद्धा-** विश्वास, प्रसन्न मन,
- २) **शील-** सदाचार र बानी राम्रो बनाइ राख्नु,
- ३) **लज्जा-** नराम्रो काम गर्नमा लाज मान्नु,
- ४) **भय-** अयोग्य काम गर्नमा अरुले केही भन्ना भन्ने डर हुनु,
- ५) **श्रुत-** सुनी-पढी जाने बुझेको हुनु,
- ६) **त्याग-** कञ्जुसी स्वभाव नहुनु,
- ७) **प्रज्ञा-** विवेक बुद्धि । हो होइन, हुन्छ-हुँदैन राम्री जान्नसक्ने विशेष बुद्धि ।

यहाँ श्रद्धा र प्रज्ञाको मात्र चर्चा गरिन्छ । श्रद्धा र प्रज्ञा दुईवटा नड र मासुजस्तै सम्बन्ध भएको गुण हो । श्रद्धामा प्रज्ञा रहेन भने अन्ध विश्वास बन्नसक्छ । त्यस्तै प्रज्ञामा श्रद्धा भएन भने स्वार्थी बन्न सक्छ । श्रद्धारहित प्रज्ञाले जे बोले पनि, काम गरे पनि आफूलाई लाभ र फाइदा हुने खालको मात्र गर्नन् । श्रद्धा दुईथरि छन्:-

१. **अन्ध श्रद्धा-** अशुद्ध श्रद्धा । ठीक छ छैन, राम्री नबुझी हाहामा लागेर विश्वास हुनेलाई अन्ध श्रद्धा भनिन्छ । ज्ञान लिनेतिर ध्यान नदिई चमत्कार अलौकिक शक्ति, आकाश मार्गबाट उडेर जानेपछि आकर्षित हुनु प्रज्ञा नभएको श्रद्धा अन्ध श्रद्धा हो ।

श्रद्धाको लक्षण-

दस्सनकामो सीलवतं सद्वस्मं सोतुमिच्छति,

विनेय्य मच्छेर मलंसवे सद्वोति वुच्यति ।

अर्थ- शीलवान दर्शन गर्न इच्छा भएको, धर्मको कुरा सुन्ने इच्छा भएको, कपटीस्वभाव नभएकोलाई श्रद्धावान भनिन्छ ।

साधारण मानिसहरूले श्रद्धा भनेको केही धर्मकर्म गर्ने ठाउँमा मात्र प्रयोग गरिरहेको छ । जस्तो कि सबैले केही देवताको मूर्ति भएको ठाउँमा फूल, धूप, चामल राखी पूजा गन्यो भने उसलाई श्रद्धा भएको भन्न्यो । तर बुद्धको भनाइअनुसार त्यसरी फूल राखी पूजा गर्नाको साथै घरघरमा

काम गर्नेमा पनि श्रद्धा हुनुपर्छ । मतलब दिलैदेखि बुझेर राम्री काम गर्नुपर्छ । श्रद्धाले काम गर्ने गर्दा काम राम्रो हुन्छ ।

अब फेरि एकपल्ट अशुद्ध

श्रद्धा र शुद्ध श्रद्धाको कुरालाई चर्चा गरौ । भगवान् बुद्ध ८० वर्षको उमेरमा महापरिनिर्वाण (निधन) हुनुभयो । महापरिनिर्वाण हुनुपूर्व उहाँले भिक्षुहरूलाई बोलाउनु भई भन्नुभयो- “म सदाको लागि यो शरीर छोडेर जाँदैछु । तिमीहरू लापरवाही नगर्नु । सतर्क र होश राखेर बस्नु । अप्यमादेन सम्पादेथ अर्थात् “होशियारीपूर्वक बस्नु, अलिं नुहनु ।”

यति कुरा सुनेर पृथक्जन (कलेश बाँकी रहेका अज्ञानी) भिक्षुहरू रुवावासी मच्चाउन थाले । त्यसमध्ये ज्ञान भएको धम्माराम भन्ने भिक्षुले विचार गन्यो, अहो ! बुद्ध भएसम्म होश नराखी अलिं भई बसौ । अब उहाँको महापरिनिर्वाण (मृत्यु) हुन लागेको छ । अहिले समय बाँकी छ, म प्रयत्न र उत्साह गरेर मनमा भएको कलेश र कुसंस्कार नराम्रा बानीलाई हटाइदिनेछु ।

यसरी विचार गरी त्यो भिक्षु एक रुखमुनि गएर आनापानस्मृति (श्वासभित्र आएको बाहिर गएकोमा ध्यान राख्ने भावना, आफूले आफैलाई चिन्ने अन्तर्मुखी हुने अभ्यास गर्ने) अभ्यास गर्न थाल्यो । विपश्यना ध्यान गरेर आफूभित्रको कलेशमल सबै जडैदेखि फाल्ने प्रयासमा लाग्नथाल्यो ।

यता बुद्ध महापरिनिर्वाण (निधन) हुने भयो भनी रोइरहेका भिक्षुहरूले धम्माराम भिक्षु एकजनालाई त्यहाँ नदेखेर कहाँ गयो भनी खोज्न गए । ऐउटा रुखमुनि आँखा चिम्लेर ध्यान गरिराखेको धम्माराम भिक्षुलाई देखेर उनीहरूले भने- “ए तिम्रो मुटुमा रागत छैन ? हामी त बुद्ध महापरिनिर्वाण हुन लाग्यो भनेर सारै चित्त दुखाएर रोइराख्यौ । तिमीलाई चित्त दुख्दैनौ ?”

त्यो भिक्षुले नसुनेजस्तो गरी विपश्यना ध्यान नै गरिरह्यो । अज्ञानी भिक्षुहरूले उसलाई बाहु समातेर बुद्धकहाँ लगे ।

गौतम बुद्धले सोधुभयो- “किन उसलाई जबर्जस्ती यहाँ ल्याएको ?”

भिक्षुहस्ते भने- मुटुमा रगत नभएको यो भिक्षुमा तपाइङ्रति श्रद्धा नै छैन । तपाईं महापरिनिर्वाण हुन लाग्नुभयो, तर यसको मनमा कति पनि दुःख छैन ।

गौतम बुद्धले सोधुभयो- “हो र धम्माराम, तिमीमा मप्रति श्रद्धा नभएको हो ?”

धम्माराम भिक्षुले भन्यो- “भो शास्ता, रोएर के फाइदा ? त्यसैले तपाईं हुँदामै मार्गफल (निर्वाण) ज्ञान प्राप्त गर्नेछु भनी विपश्यना ध्यान गरी नराम्रो बानी त्यार्ने प्रयत्न गरिरहेको हुँ ।”

अनि बुद्धले भन्नुभयो- “हे अज्ञानी भिक्षुहरू, तिमीहरू रोएर बसिराखेको श्रद्धा सक्कली होइन । त्यो धम्माराम भिक्षुको श्रद्धा शुद्ध र सही हो । तिमीहरूमा ज्ञान छैन, मूर्ख भएर बस्यो । अप्रमादी (अलिचरहित) भई आध्यात्मिक उन्नति गरी आचरण राम्रो गरेमा मात्र मप्रति श्रद्धा राखेको हुनेछ ।

यहाँनिर प्रश्नेन्जीत कोशल राजाले बुद्धप्रति श्रद्धा राखेको कुरा पनि स्मरणीय छ । ती कोशल राजा बुद्धकहाँ गएर बुद्धको दुइटै खुट्टा समातेर म्वाई खाइरह्यो । अनि भगवान् बुद्धले सोधुभयो- “महाराज, मप्रति यति धेरै श्रद्धा भएको कारण के हो ?”

कोशल राजाले भने- “तपाईं ज्ञानीको के कुरा गर्नु ? तपाईंका शिष्य भिक्षुहरू पनि कति ज्ञानी, कति शान्तपूर्वक बाटोमा हिँड्छन् । स्वभाव नै कति शान्त । सबैभन्दा आश्चर्यलाग्दो कुरा त तपाईंले धर्मदेशना गर्नुहुँदा सयौ भिक्षुहरू फिटिक्क नचली बसिराख्छन । कुनैबेला एकजना भिक्षुले खोक्न लाग्दा पनि सगैको भिक्षुले हातले थिची मौन बस्न इशारा गरे । तपाईंले कसरी यति धेरैलाई राम्री तालिम गरिराख्नुभयो ?”

कोशल राजाले फेरि भने- “भो शास्ता, म एकजना राजा । मैले मन्त्रीहरूलाई, भारदारहरूलाई काममा राखेको छु, गाडि दिइराखेको छु । तरपनि उनीहरू मैले भनेजस्तो छैन, मेरो कुरा सुन्दैन । मुखको अगिल्तिर मात्र ठिक्क गरी मान गर्दछन् । पछाडि पछाडि त के के भन्छ के के । मप्रति साँच्चैको श्रद्धा छैन । मैले पनि शुद्ध श्रद्धाले मान गरिरहेको छु, तर तपाइङ्को उपदेशअनुसार काम गर्न नसकेकोले भारदार तथा जनताहरूले मप्रति श्रद्धा नराखेको

भन्ने शंका छ । तपाईंको चरित्र शुद्ध छ ।”

यसरी श्रद्धाको महिमा धेरै छ । संक्षेपमा भन्ने हो भने पैसा र मानिसको मूल्य अभिवृद्धि गर्न भनेको नै बुद्धको उपदेशसरि सत्पुरुष धन श्रद्धा र प्रज्ञाले नै हो ।

धनको मूल्य हुने प्रज्ञाले पनि हो । प्रज्ञा भनेको विवेक बुद्धि हो । ठाँ र परिस्थिति हेरेर काम गर्न जान्ने, कुरा गर्न जान्ने स्थानोचित प्रज्ञा भनिन्छ भनी बुद्धले भन्नुभएको कुरा यहाँ स्मरणीय छ ।

अब प्रज्ञाको व्यावहारिक पक्षतिर एकपल्ट जाँ । प्रज्ञामा श्रद्धा भएन भने अरूलाई पतन गराउन खोज्छ । छलकपट गर्न खोज्छ । स्वार्थी हुन्छ । करुणा र दया भन्ने उसमा हुँदैन । श्रद्धा र करुणा नभएको प्रज्ञाको एउटा उदाहरण उल्लेख गर्न । भनुं कि एकजना मानिस रत्नपार्कमा पुगेर सोध्यो- “स्वयम्भू कति टाढा छ ? उसले सोधेको एकजना वकिललाई रहेछ । वकिलले भन्यो- “सरासर जाँदा पुँछ ।”

त्यो मानिस आश्चर्य भइराख्यो- “सरासर गयो भने पुँछ भनेर उसले भन्नु पछे र ?”

त्यो मान्छे सरासर भोटाहिटीतर्फ बढयो । एकैछिनपछि वकिलले बोलाएर भन्यो- “एक घण्टामा तिमी स्वयम्भू पुग्नेछौ ।”

त्यो मानिसले सोध्यो- “यो कुरा अविनै किन न भनेको त ?”

वकिलले भन्यो- मलाई थाहा छ र तिमी कछुवा जस्तै बिस्तारै जाने हो कि अथवा खरायो जस्तै दौडिने हो । अब तिमी हिँडेको देखेर थाहा पाँ नि तिमी एक घण्टामा पुग्नेछौ ।”

स्वयम्भू जानलाई आएको मानिस लाटो भएर रह्यो । प्रायः वकिल भन्नेले धर्मात्मालाई पापी, पापीलाई धर्मात्मा बनाउन सक्छ । यो श्रद्धा र करुणा नभएको प्रज्ञाको चिन्ह हो ।

केही वर्ष पहिले सर्वोच्चले सरकार र स्कूलमा नेपाल भाषा (नेवार भाषा) प्रयोग गर्न हुन्न भन्ने जुन निर्णय गन्यो, न्यायाधिश विद्वान भएपनि श्रद्धाहीन प्रज्ञा भएको हुनाले पक्षपात गरी अन्यायी रूपले जनजाति र स्थानीय भाषालाई तल पारेर गरेको निर्णय श्रद्धा नभएको प्रज्ञाको लक्षण हो ।

बुद्धको अस्थिधातु श्रीलंकादेखि नेपालसम्म

प्रतुति मिहिंदुहम्मट्टि

भगवान् बुद्धको परिनिर्वाणपछि सोण ब्राह्मणले ८ भागामा बाँडिएको अस्थिधातुबाहेक तथागत सम्यक् सम्बुद्धको एउटा उत्तर दन्तधातु उत्तर भारतको गन्धार देशमा पुन्याएको इतिहासमा उल्लेखित छ । वर्तमानमा त्यस ठाउँलाई अफगानिस्तान भनिन्छ । त्यस ठाउँबाट श्री दन्तधातुको सुरक्षाको निम्ति भारतको पूर्वतर्फ दन्तपुरमा लगेको र त्यहाँ पनि अन्य राजाहरूले आक्रमण गरेर श्री दन्तधातुलाई विनाश गर्न गरेको प्रयासलाई असफल पार्न त्यहाँका राजा गुहसीहले आफ्नो छोरी हेममालाको दन्तकुमारसँग विवाह गराई दन्तधातुसँगै श्रीलंका पठाएको इतिहास दाठावंशमा उल्लेख छ ।

भगवान् बुद्धको दन्तधातुलाई अन्य मिथ्यादृष्टिक राजाहरूले विनाश गर्न विभिन्न उपाय खोजेका र त्यस प्रयास असफल रहेको दाठावंशमा उल्लेख छ । आगोमा राखेर जलाउन लाग्दा श्री दन्तधातु प्रातिहार्य देखाउँदै कपाशजस्तै आकाशमाथि उडेर बसिरहेको दृष्ट देखी अन्य तिर्थकरहरू आश्चर्य चकित परेको घटनाहरू अति रमाईलोका साथ वर्णन गरिएको पाइन्छ । श्री दन्तधातुलाई सुरक्षा गर्नु आफ्नो अधिकार तथा कर्तव्य सम्भी आफ्नै छोरी हेममाला र ज्वाई दन्तकुमारलाई सुम्पी दिनु भयो । त्यसको फलस्वरूप श्री दन्तधातु आफ्नो कपालभित्र लुकाई भेष बदलेर श्रीलंकामा पुगेकी थिइन् ।

ई. सं. ३१० मा श्रीलंका राज्य चलाइराखेका राजा कीर्ति श्री मेघवर्ण राजाले भक्तिपूर्वक श्री दन्तधातुलाई प्रणाम गरी स्वागत गरी अनुराधपुरमा थूपाराम विहार नजिक एउटा मन्दिर बनाई त्यसभित्र स्थापना गरिराखेको थियो । श्री दन्तधातुको प्राप्तिले श्री मेघवर्ण राजा अत्यन्त खुशी भई नौलाख धन खर्च गरी श्री दन्तधातु जात्रा मनाएको इतिहासमा उल्लेख छ । वर्षको एकपटक श्री दन्तधातुको रक्षा गर्नु र सम्मानपूर्वक पूजा गर्ने प्रथा श्रीलंकाका राजाहरूको प्रमुख कार्यको रूपमा रह्यो । जहाँ राजाको दरवार हुन्छ त्यही नजिक श्री दन्तधातुको मन्दिर बनाउने चलनको थालनी भयो । जस्को हातमा श्री

दन्तधातु पर्छ, त्यही राजा हुन्छ भन्ने भावनाले गर्दा राजाहरूले आफ्नो राजगद्वी रक्षाको लागि सर्वप्रथम श्री दन्तधातुको रक्षा गर्ने गर्दथ्यो । त्यसै कारणले गर्दा श्रीलंकाका राजाहरूले श्री दन्तधातुलाई सुरक्षाका साथ आफ्नो ठाउँमा राख्ने गर्दथे ।

श्री दन्तधातुको महत्वको विषयमा महापराक्रमी बाहु राजाले श्रीलंकाको सबभन्दा महत्वपूर्ण वस्तु नै श्री दन्तधातु हो भनी महावंशमा उल्लेख भएको छ । त्यस समयदेखि लिएर आजसम्म १५ शताब्दिभन्दा बढि समयावधिसम्म श्रीलंकिक जनताले पाएको अत्यूतम अमूल्य वस्तुको रूपमा श्री दन्तधातुलाई मानिन्छ ।

बेला बेलामा देश-विदेशका शत्रु आक्रमणले गर्दा राजाहरूले ठाउँ ठाउँमा राजधानी सार्नुपरेको हुनाले श्री दन्तधातुलाई पनि ती ती राजधानीहरूमा लैजानु पर्ने स्थिति उत्पन्न भयो ।

त्यसैगरी अनुराधपुर राजधानीबाट पोलोन्नरू राजधानी, त्यहाँबाट कुरुणेगल राजधानी बनाई राज्य पालन गरे । कुरुणेगल राजधानीमा दन्तधातुलाई गरेको सम्मान सत्कार पूजा-विधि "दलदा सिरित" भन्ने पुस्तकमा उल्लेख भएको पाइन्छ ।

त्यसैगरी कुरुणेगल राजधानी-गम्पोल-जयवर्धनपुर कोट्टे-क्याण्डी महानगरहरूमा राजधानी स्थापित भएका थिए ।

ई.सं. १५१३ मा राज्य प्राप्त प्रथम विमलधर्म सूर्य राजाले श्री दन्तधातु मन्दिर बनाई सम्मान सत्कार तथा पूजा विधि गरे । द्वितीय विमलधर्म सूर्य राजाको पालामा त्यस दन्तधातु मन्दिर भत्काई विनाश पारी दिए । त्यस श्री दन्तधातुलाई रक्षा गर्नको निम्ति फेरि रत्नपुरको देलगमुव विहारमा लगी सुरक्षाका साथ राखे । त्यहाँबाट फेरि सेंकडगल क्याण्डी महानगरमा नै ल्याए । विनाश भएको

मन्दिर पुनःनिर्माण गरे । ई. सं. १६०५ मा विमलधर्म सूर्य राजाको भाइ राजसिंह राजाको दोश्रो छोरा सेनरत राजकुमार पदवी प्राप्तिपछि पोर्चुगिसहरूलाई भगाउन समर्थ भए । उहाँले दुईतल्ले मन्दिर बनाए र श्री दन्तधातु क्याण्डी महानगरमा ल्याई त्यस मन्दिरभित्र स्थापना गरे । द्वितीय राजासिंह राजाको छोरा नरेन्द्रसिंहले ई.स. १७०७ मा राजकुमार पदवी प्राप्त गन्यो । वर्तमान समयमा देख्न सकिने त्यस मन्दिरको भित्तामा कुँदिएको चित्रहरू उहाँको समयमा निर्माण भएको हो । ई. सं. १९९८ सालमा आतंकवादीहरूको बम विस्फोटमा परी धेरैजसो मन्दिरको चित्र तथा कलाकृतिहरू विनाश भए । विनाश भएका ती सबै यथावत रूपमा निर्माण गरियो । त्यस्तै गरी शत्रुबाट बचाउनको लागि श्री कीर्ति श्री राजसिंह राजाको पालामा पनि विभिन्न ठाउँमा लगेको इतिहासमा उल्लेख छ । कीर्ति श्री राजसिंह राजाले ई. सं. १७९० देखि १८१५ सम्म राज्य संचालन गरे ।

शत्रुहरूको आक्रमणको कारणले श्री दन्तधातु रक्षाको लागि महियंगन, पिटिगोड कन्डे विहार हुङ्गुरनकेतमा भिक्षु नाविन्न स्थविरले सम्पूर्ण सुरक्षाका साथ राखियो र त्यसपछि श्री दन्तधातुलाई शत्रु भयबाट मुक्त भएको कुरा स्पष्ट देखिन्छ । ई.सं. १८१५ मा अंग्रेजीहरूले आक्रमण गरी श्रीलंका आफ्नो अधिनमा पारे र श्री दन्तधातुको पनि सर्वाधिकार बेलायती राजको अधिनमा गयो । तिनीहरूले श्री दन्तधातुअन्तर्गत श्री दन्तधातु मन्दिर सुरक्षाका साथ रक्षा गरे । ई. सं. १८१५ मा श्रीलंका तथा बेलायतलगायत दुई देशबीचको सम्झौताअनुसार श्री दन्तधातुसहित बुद्धधर्म रक्षा गर्ने जिम्मेवारी बेलायतको हातमा परे पनि असंगिरिय तथा मलवतु महाविहारका भन्तेहरू दुईजना र त्यस समयका श्री दन्तधातु संरक्षक दुल्लाबे दियवडन निलमे महासयलाई हस्तान्तरण गरिदिए ।

क्याण्डी महानगरस्थित श्री दन्तधातु मन्दिरमा स्थापित श्री दन्तधातु सम्बन्धित पूजाविधि तथा श्री दन्तधातु जात्रा एक वर्ष मलवतु विहारबाट र अर्को वर्ष असंगिरिय विहारबाट गरिने चलन पुरातनदेखि चल्दै आएको सम्प्रदाय हो ।

श्रीलंकाका राष्ट्रपति आर. प्रेमदासले श्री दन्तधातु

मन्दिरको छत करोडौ रुपैयाँ खर्च गरी सुनको आलेप गरिदिएपछि श्री दन्तधातु मन्दिरको शोभा भन् बढ्दै गएको र त्यहाँ वन्दना—मान गर्नजाने भक्तजनहरूको श्रद्धा भन् बढाउन समर्थ भएको थियो । श्री दन्तधातुको मन्दिरमा जाने कम्पाउण्डभित्र हेमामाला दृश्य दुंगाको मूर्ति बनाई राखिएको त्यहाँ जाने व्यक्तिहरूलाई इतिहासको दृश्यावलोकन गर्नको लागि हो ।

वर्तमान श्री दन्तधातुलाई गरिने उपहार पूजाविधि तथा सम्मान सत्कार र श्री दन्तधातु जात्रा श्रीलंकामा श्री दन्तधातुको आगमन काल (चौथो शताब्दी) देखि चल्दै आएको पूजाविधिअनुसार नै हो ।

पाँचौ शताब्दीमा देशाटक फाहियानको यात्रा वृतान्तमा पनि श्रीलंकामा श्री दन्तधातु जात्रा आफैले देखेको कुरा उल्लेख भएको पाइन्छ । (फाहियानको लंका यात्रा वृतान्त) ऐतिहासिक श्री दन्तधातु जात्रा सम्बन्धित उहाँको कृतिमा धेरै पुरानो समयमा श्री दन्तधातुको जात्रामा देखिने विशेषताहरू व्याख्या गरिएको छ । श्री दन्तधातु जात्रा श्रीलंकाका राजाहरूको प्रमुखत्वमा राज्यनुग्रहमा भव्यरूपमा मनाइएको समाचार फाहियानको यात्रा वृतान्तमा पाईन्छ ।

श्रीलंकामा बुद्धको दन्तधातुबाहेक सम्राट अशोक राजाको पालामा एक पात्रभरि बुद्धको अस्थिधातु लगेको र सो अस्थिधातु श्रीलंकाको सबभन्दा पूरानो अर्थात् प्रथम चैत्य थूपाराम चैत्य अनुराधपुरमा निदान गरिएको र बाँकी अन्य श्रीलंकाभरि चैत्य बनाउन लगाई उक्त चैत्यहरूमा निदान गर्न लगाइएको ब्यहोरा महावंशमा उल्लेख गरिएको छ ।

पछि उत्खननबाट प्राप्त ती अस्थिधातुहरू मध्ये तीनवटा भिक्षु नारदसहित टोलीले तत्कालीन राष्ट्रप्रमुख श्री ५ त्रिभुवन विरविक्रम शाहको कालमा भिक्षु अमृतानन्द महानायक महास्थविरलाई चैत्य बनाई निदान गरी पूजाअर्चना गर्न हस्तान्तरण गरिएको थियो । नेपाल ल्याई काठमाडौंको स्वयम्भूस्थित आनन्दकुटी विहारको प्राङ्गणमा श्रीलंका सरकारको सहयोगमा निर्मित श्रीलंकाराम चैत्यभित्र अस्थिधातु निदान गरिएको थियो ।

त्यसबेलादेखि नेपालमा पनि बुद्धको अस्थिधातु

प्रदर्शन एवं जात्राको शुरुवात भएको देखिन्छ । वर्षको एकपटक राजादेखि प्रजासम्मले उक्त बुद्धको अस्थिधातु दर्शन गर्ने परम्परा बन्यो । यसले नेपाल श्रीलंका बीचको मित्रता पनि बलियो हुँदै गएको देखिन्छ । पछि बि. स. २०५० सालिर उक्त अस्थिधातु चौरी भयो र बि. स. २०५१ सालमा फेरि बुद्ध-जन्मभूमि नेपाललाई श्रीलंका सरकारले नेपाल सरकारको मातहतमा वन्दनामानको लागि तीनवटा बुद्धको अस्थिधातु भिक्षु के. धम्मानन्दको मध्यस्थितामा प्रदान गरियो । उक्त अस्थिधातु तत्कालीन संकृति मन्त्री माननीय रामकृष्ण ताम्राकार, माननीय लक्ष्मीदास मानन्धर, भिक्षु मैत्री महास्थविरसहित समूहले नेपाल ल्याई सोही श्रीलंकाराम चैत्यमा पुर्नस्थापित गरियो । हालसम्पनि सो बुद्धको अस्थिधातु वर्षको एकपटक नेपालको प्रधानमन्त्रीसहित सबैलाई दर्शन गराइने प्रचलन छ । प्रत्येक तीनवर्षमा राष्ट्रपतिसहित सबैलाई दर्शन गराई नगर परिक्रमा गराउने प्रचलन पनि हालसम्म विद्यमान रहेको छ । प्रत्येक बैशाख-पूर्णिमा अर्थात् स्वाँया पुन्हीका दिन मात्र उक्त बुद्धको अस्थिधातु भक्तजनका लागि प्रदर्शन गर्न चैत्य-गर्भबाट श्रीलंका राजदूतको अगुवाईमा बाहिर निकाली विशेष मण्डपमा सजाई दर्शन गराइन्छ । नेपाल सरकारलाई सुम्पिएको उक्त बुद्धको अस्थिधातु रक्षार्थ नेपाल प्रहरीले विहान चैत्य गर्भबाट निकाल्दा र सँझ चैत्य गर्भमा राख्दा अनि प्रदर्शनको क्रममा सुरक्षा दिने गरिन्छ ।

आनन्द कुटी विहार स्वयम्भूस्थित श्रीलंकाराम चैत्य (स्तूप) मा रहेको नेपालका सुपुत्र महामानव गौतम बुद्धको अस्थिधातु भारतबाट श्रीलंका हुँदै नेपालमा आइपुग्नु हामी नेपाली सबैको भाग्य र गौरवको कुरा हो । तसर्थ हामी सबै नेपालीले उक्त बुद्धको अस्थिधातुको दर्शन, सम्मान मात्र होइन सुरक्षाको लागि पनि प्रयासरत रहनुपर्दछ । किनभने यो राष्ट्रिय सम्पत्ति एवं राष्ट्रिय गौरवको तत्व हो ।

पहिले ल्याइएको बुद्धको अस्थिधातु राजा त्रिभुवनदेखि राजा वीरेन्द्र तथा युवराज दीपेन्द्रले समेत दर्शन गरेका थिए भने तत्कालीन प्रधानमन्त्री, मन्त्रीहरू र विभिन्न राजदूत एवं विभिन्न व्यक्तिहरूले समेत पूजा-दर्शन गरेका थिए । साथै सर्वसाधारण धर्मालम्बीहरूले पनि दर्शन तथा पूजा गरेका थिए ।

पछि ल्याइएको बुद्धको अस्थिधातु पनि पूर्व राजा ज्ञानेन्द्रदेखि प्रधानमन्त्री, मन्त्री एवं विभिन्न राजदूत तथा विशिष्ट व्यक्तिहरूले पूजा-दर्शन गरेका छन् । साथै सर्वसाधारण धर्मालम्बीहरूले पनि दर्शन तथा पूजा गरेका छन् ।

प्रत्येक बुद्ध-पूर्णिमाको दिन दर्शन-पूजाको लागि विशेषमण्डपमा राखिने उक्त बुद्धको अस्थिधातु दर्शन-पूजा गरी पूण्य संचय गर्नुहुन पनि आम नेपालीलाई हार्दिक अनुरोध गर्न चाहन्छु ।

स्वयम्भूस्थित आनन्द कुटी विहारको प्राङ्गणमा रहेको चैत्यबाट विशेष मण्डपमा सजाई पूजाअर्चना एवं दर्शनको लागि प्रत्येक बुद्धजयन्त्रीको दिन विहान ८ बजेदेखि साँझ ५ बजेसम्म सर्वसाधारणको लागि खुल्ला राखिने छ ।

बौद्ध-वृद्धाश्रम, बनेपालाई सहयोग प्राप्त

बौद्ध-वृद्धाश्रम, बनेपाको लागि विभिन्न तवरबाट सहयोग गर्नहरूको विवरण सर्वसाधारणको लागि जानकारी होस् भनी प्रकाशित गरिएको छ :-

१) नाम उल्लेख गर्न नचाहने, गोप्यदानका रूपमा वृद्धाश्रमका लागि काठमाडौंकी एक श्रद्धालु उपासिको सश्रद्धास्वरूप	रु. १५,०००/- बराबरको टिभि सेट ।
२) उग्रतारा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था,	रु. २,००१/-
चारदोबाटो, बनेपा	
३) प्रसन्न राज जोशी, काठमाडौं	रु. ५०१/-
४) राधा मानन्धर, काठमाडौं	रु. ५००/-
५) सुनीता गुरुङ	रु. ५००/-
६) देवनारायण महर्जन, नरदेवी	रु. १००/-
७) प्रगेन तुलाधर, भोटाहिटी	रु. १००/-
८) युनिट बचत तथा ऋण सहकारी संस्था,	
बनेपाबाट ९० वटा तन्ना प्रदान तथा दिवा-जलपान ।	

सहयोगको लागि साधुवाद

उपरोक्त सहयोगी दाताहरूलाई हार्दिक साधुवाद व्यक्त गरिन्छ । बौद्ध-वृद्धाश्रमको भौतिक पूर्वाधारलगायत अन्य थुप्रै आवश्यकताहरू वा कुनैपनि रूपबाट सहयोग गर्न चाहने श्रद्धालुहरूलाई बौद्ध-वृद्धाश्रम हार्दिक अनुरोध गर्दछ । सम्पर्कको लागि बौद्ध वृद्धाश्रम, बनेपा, फोन ०११-६६२८४९, बुद्धविहार भृकुटीमण्डप, काठमाडौं, फोन ४२२६७०२, मोबाइल ९८५१०४६९८८ ।

भावनामय प्रज्ञा भनेको के हो ?

Satyanarayana Goyainka

प्रज्ञाका तीन तह छन् । पहिलो तहलाई श्रुतमय प्रज्ञा भनिन्छ, दोस्रोलाई चिन्तनमय प्रज्ञा र तेस्रोलाई भावनामय प्रज्ञा भनिन्छ । कोही माहापुरुषले आफूले अनुभव गरेको ज्ञानको व्याख्यालाई हामीले सुनेर ज्ञान प्राप्त गन्यौ भने त्यो श्रुत ज्ञान भयो । कसैको वाणी कुनै किताबमा वा पत्र पत्रिकामा हामी पढ्छौं, यसरी पढेको अथवा सुनेको ज्ञान हाम्रो आफ्नो ज्ञान होइन तर श्रद्धाले हामी स्वीकार गर्दछौं । जुन महापुरुषले भनेको हो, उनीप्रति हाम्रो अगाध श्रद्धा छ, उनको वाणीप्रति श्रद्धा छ भने हामी त्यस ज्ञानलाई सहजपूर्वक स्वीकार गर्दछौं । कसैप्रति धेरै पहिलादेखि श्रद्धा थियो, सानोदेखि नै श्रद्धा राख्दै आएको थियो भने उनको वाणीलाई हामी सहजै स्वीकार गर्दछौं । त्यस विषयमा हाम्रो केही अनुभव छैन, केही जानेका छैनौं भने पनि श्रद्धाले स्वीकार गर्दछौं ।

कहिले काही यस्तो पनि हुन्छ कि अधिक श्रद्धा भएको कारण स्वीकार त गर्छौं तर मनमा शंका अथवा तर्क रहिरहेको हुन्छ कि यो त ठीक होईन, नमिल्दो छ, यसलाई कसरी मान्न सकिन्छ र ? यदि यस्ता शंका अथवा तर्कलाई आफ्ना मान्यजन अथवा समाजका बुजुर्गहरूसँग प्रश्न-प्रतिप्रश्न गन्यौ भने उनीहरू भर्सिक्नन्छन् कि ओहो यस्ले त शंका गन्यो, हाम्रो महापुरुषको वाणीप्रति शंका गन्यो, हाम्रो धर्मग्रन्थको वाणीप्रति शंका गर्ने भनेर सबैले गाली दिन थाल्छन् । उसलाई धम्की दिन थाल्छन् कि यस्तो तर्क, कुतर्क, शंका-उपशंका गन्यो भने घोर नर्कमा जन्म हुन्छ, यस्तो नर्कमा कि जहाँ एउटा ढूलो कुम्भमा राखेर पकाउनेछ, यस्तो दण्ड दिनेछ, त्यस्तो दण्ड दिइनेछ । यस्तो भयानक दण्डको कुरा सुनेर डरले तर्सिन्छ र आँखा चिम्लेर ती सबै कुरा सहजै स्वीकार गर्दछौं ।

समाजका यी नेताहरू फेरि आश्वासन दिँदै भन्छन् कि हाम्रो शास्त्रहरूमा लेखिएको तर्क-वितर्कलाई जस्तो छ त्यस्तै मान्यो, पालना गन्यो भने मृत्युपछि

स्वर्गमा जन्म हुनेछ । स्वर्गको बयान अनेक तरहले गर्न थाल्छन् कि स्वर्ग जहाँ यस्तो अप्सराहरू हुनेछन्, यस्तो रस पीउन पाउनेछन्, यस्तो स्वर्ग-त्यस्तो स्वर्ग आदि-आदि । स्वर्गको बयानले त्यस्तो आनन्द भोग लालायित हुन्छौं र शास्त्रको कुरा मान्दैमा यस्तो स्वर्ग सुख प्राप्त हुन्छ भने किन नमान्ने ? अतः आँखा बन्द गरेर यी शास्त्रको कुराहरू मानिरहेकै हुन्छौं । कुनै कुरा स्वर्गको लोभले भने कुनै कुरा नरकको भयले मानिरहेछौं, कसैले अनुभव गरिरहेका छैनौं । अनुभव गर्नु धेरै टाढाको कुरा भयो । यो श्रुतज्ञान भयो ।

सुनेको ज्ञान सधै हानीकारक नै हुन्छ भन्ने छैन । कल्याणकारी तथा लाभदायी पनि हुनसक्छ । श्रुतज्ञानले हाम्रो मनलाई प्रेरणा दिन्छ । मार्गदर्शन दिन्छ । यदि समझदार व्यक्ति छ भने यस प्रेरणाले उसले अर्को कदम पनि उठाउनेछ जुन कदमलाई चिन्तनमय प्रज्ञा भनिन्छ । आजसम्म जुन सुनेको थियो, जुन पढेको थियो । त्यस बारेमा विचार गर्छ, विमर्श गर्छ, मनन गर्छ । चिन्तन-मनन गर्नु मानिसको स्वभाव हो । यसरी विचार गरिरहेदा तर्क गरेर हेर्दछ, बुद्धिले जाँचेर हेर्छ कि यी जुन मैले अध्ययन गरेको तथा सुनेको कुराहरू कतिको तर्क-संगत छ बुद्धि संगत छ, युक्तिसंगत छ ? के यी कुराहरू सही अर्थमा पालना गर्न लायक छन् ? लायक छ, सही छ भने त्यसलाई स्वीकार गर्छ ।

तर कहिले काहि यस्तो पनि हुन्छ कि जो व्यक्ति जुन परिवारमा जुन परिवेशमा हुर्केको छ त्यस परिवारको मान्यता अथाव परम्परालाई सुन्दासुन्दै उसको बुद्धिमा, उसको मनमा त्यस मान्यताको प्रति एकदम श्रद्धा भइसकेको हुन्छ तब बुद्धिले जाँचेर हेर्दा पनि त्यही परम्परा, त्यही मान्यता सही लाग्दछ, त्यही

राम्रो लाग्छ । यस परम्परामा के गल्ती छ र ? सारा तर्क-सारा चिन्तन यसै पक्षमा हुन्छ कि यो मान्यतालाई कसरी सिद्ध गुरुँ ? के तर्क दिउँ ? किनभने यो त केवल बुद्धिको स्तरसम्म मात्र भयो । बुद्धिको आफै निश्चित सीमा हुन्छ, तर्कको आपै सीमा हुन्छ । ऐउटै कुरा आज तर्कसंगत लागेतापनि भोलि त्यही कुरा असंगत लाग्नसक्छ । बुद्धिले ऐटा कुरालाई स्वीकार गरेको छ, मानेको छ भने त्यो केवल त्यही क्षेत्रसम्म मात्र सीमित हुन जान्छ, त्यस ज्ञानलाई अनुभव गरेको छैन । श्रुतज्ञान पनि अरुको ज्ञान हो, चिन्तन ज्ञान पनि पराईको ज्ञान हो र पनि हामीले श्रद्धाले, तर्कले स्वीकार गन्यौ तर अनुभवले होइन ।

प्रज्ञाको तेस्रो तह हो भावनामय प्रज्ञा । चिन्तनपछि यस तहमा पाईला टेक्यो भने राम्रै भयो । तर कहिले काही केवल सुनेर वा पढेर मात्रै सही म जस्तो ज्ञानी कोही छैन भनेर घमण्ड गरेर रहन्छ । म जस्तो जान्ने को छ भनेर घमण्ड गर्छ । वास्तवमा जानीरहेको छैन मानिरहेको मात्रै छ । म त यस विषयमा प्रवचन दिन सक्छु, किताब लेख्न सक्छु भन्ने घमण्ड छाएको हुन्छ । चिन्तन-मनन गरेर प्राप्त भएको ज्ञानलाई स्वीकार गरेर त्यसमाथि घमण्ड चढ्यो भने त भन कठीन हुन्छ ।

स्वयं आफूले अनुभव गर्ने प्रेरणा नै आएन । जुन श्रुतज्ञान हाम्रो लागि कल्याणको कारण बन्नुपर्दथ्यो, हाम्रो लागि मार्गदर्शन दिनुपर्दथ्यो, जुन श्रुतज्ञानपछि चिन्तन-मनन उत्पन्न हुनुपर्दथ्यो । यही चिन्तन-ज्ञान हाम्रो मंगलको कारण, कल्याणको कारण बनेर भावनामय प्रज्ञा जगाउने मार्गदर्शन दिनुपर्दथ्यो वास्तवमा भावनामय प्रज्ञाद्वारा नै हाम्रो कल्याण हुन्छ ।

भावनामय प्रज्ञा भनेको के हो ? २५०० वर्ष पूर्वको प्रचलित भाषा बदलिंदै गयो, शब्दको अर्थ बदलिंदै गयो । आजकल ‘भावना’ शब्दको अर्थ भावुकता जस्तो सेटिमेटल भन्ने अर्थमा प्रयोग गरिन्छ । २५००-२६०० वर्ष पहिले यस शब्दको अर्थयस्तो थिएन । जुन अनुभवले जानिएको छ, बार-बार, पटक-पटक अनुभव भइरहेको, भावित भइरहेकोलाई भावना भनिन्थ्यो

‘भावितो बहुलीकतो, भावितो बहुलीकतो’ । सत्यको भनुभव बार-बार, पटक-पटक अनुभव हुँदै हुँदै त्यसको बारेमा पूर्णतः थाहापाउँदछ । यही भावनामय प्रज्ञा हो । यो ज्ञान आफ्नो ज्ञान हो । आफू स्वयंले अनुभव गरेर प्राप्त भएको ज्ञान हो । यही ज्ञान वास्तवमा हाम्रो लागि कल्याणकारी हुन्छ, यसैले मुक्ति मार्गतर्फ अघि बद्धन प्रेरणा दिन्छ, विकारबाट मुक्ति दिलाउँछ । दुःख बन्धनबाट यसैले मुक्ति दिलाउँछ । यही भावित प्रज्ञा हो । प्रज्ञा शब्दको अर्थ प्रत्यक्ष ज्ञान हो ।

सुनेको र मनन गरेको ज्ञान प्रत्यक्ष ज्ञान होइन । परोक्ष ज्ञान हो । अरुको ज्ञान हो । भावनामय प्रज्ञा प्रत्यक्ष ज्ञानबाट प्राप्त हुन्छ । आफूले अनुभव गरेको ज्ञान हो । सुरुमा अनुभव निश्चित सीमासम्म भएपनि अनुभव गर्न त योग्य भयो । भित्रको सत्य जति जति अनुभव हुँदै गयो त्यति त्यति नै भावित प्रज्ञा पुष्ट हुन्छ । अगाडि बढ्दै गयो, पटक-पटक अनुभव गर्दै गर्दै अगाडिका सूक्ष्म-सूक्ष्म सत्यको अनुभव हुँदै जान्छ । यसरी नै अगाडि बढ्दै जान्छ र यस शरीर र चित्तको सम्बन्धमा जति पनि सत्य छन् ती सम्पूर्ण सत्यको अनुभव हुन थाल्छ । स्थूलभन्दा स्थूल सत्यदेखि सूक्ष्मभन्दा सूक्ष्म सत्यको अनुभव थाल्छ । शरीरको प्रपञ्च, चित्तको प्रपञ्च र यी दुबैको सम्बन्धबाट बनेको जीवन-धाराको बारेमा स्पष्ट हुन थाल्छ र चित्त विस्तारै विकारबाट मुक्त हुँदै जान्छ ।

शरीर र चित्तको जुन सम्बन्ध छ, जुन क्षेत्र छ त्यो अनित्यको क्षेत्र हो । साधक अनुभव गर्दछ कि यी दुबै क्षेत्र अनित्य छन् । यी उत्पन्न हुन्छन् र तुरन्त नष्ट हुन्छन् । उदय हुन्छन् र व्यय हुन्छन् । यसरी अनित्यको अनुभव गर्दै गर्दै यस शरीरप्रति आसक्ति छुट्दै जान्छ । यसप्रति रहेको राग, द्वेष हट्दै जान्छ र विकारबाट मुक्त हुँदै जान्छ, चित्त निर्मल हुँदै जान्छ । चित्त जति जति निर्मल भयो त्यति नै तीक्ष्ण हुँदै जान्छ, भेदन गर्न सक्ने हुन्छ र जहाँ जहाँ स्थूल घनीभूत सत्य अगाडि आउँछ चाहे त्यो शारीरिक सत्य होस् चाहे चैतसिक सत्य होस् त्यस घनीभूत सत्यलाई भेदन गर्दै, छेदन गर्दै, विघटन गर्दै गर्दै विभाजन गर्दै

गर्दै सूक्ष्म-सूक्ष्म अवस्थासम्म लैजान्छ । यस अवस्थामा पनि जुन विकार संग्रह बाँकी छन् ती सबैको निष्कासन गर्दै गर्दै अनित्यताको सम्पूर्ण क्षेत्रको बारेमा जानकारी प्राप्त हुन्छ । यस कारण भित्र जुन राग तथा द्वेष उत्पन्न हुने प्रक्रिया थियो, त्यसको स्वभाव छुट्छ । यस शरीरप्रति जुन आसक्ति थियो, जुन मोह थियो, यसप्रति रहेको अज्ञान छुट्छ र चित्त निर्मल हुँदै हुँदै यस अवस्थासम्म पुग्छ कि अनित्यका सारा क्षेत्रलाई छोडेर यसभन्दा अर्को छेउको नित्य अवस्थाको साक्षात्कार हुनपुग्छ । शाश्वत अवस्थाको दर्शन हुन्छ, ध्वबको साक्षात्कार हुन्छ । जुन अमर छ, अजर छ । कहिले नष्ट हुँदैन, उत्पन्न हुँदैन । यसरी दुवै क्षेत्रको बारेमा थाहा हुन्छ । प्रज्ञा सफल भयो । श्रुतमय प्रज्ञाले यति काम गर्न सक्दैन । यी दुवै प्रज्ञाले मार्ग दर्शन दिन सक्छ । अनुभवले प्राप्त प्रज्ञा भएमा नै मुक्त अवस्थासम्म जान सकिन्छ लाभ त यसैबाट मात्र हुन्छ ।

भनौं, एकजना मान्छे एकदम भोकाएको थियो । खाना खानको लागि कुनै भोजन गृहमा गए, त्यहाँ पकवानले लिष्ट ल्याएर दिए र उसले पढे । उसले थाहापाए कि आज त यहाँ एकदम स्वादिष्ट खाना तयार छ, खाउँ खाउँ लाग्यो, मुखमा पानी आयो ।

एकछिन पछि यो-यो खाना ल्याउनु भनेर अर्डर गरे एकछिन त पर्खनुनै पन्यो, पर्खाउँदै यसो यताउता फर्कर हेन्यो । अरु अगाडि आएकाहरूले भोजन खाइरहेको देख्यो । कस्तो मीठो मानेर खाइरहेछ साँच्चै खाना त स्वादिष्ट होला भन्ने सोच्यो ।

एकछिन पछि खाना ल्यायो र स्वयंले खान थाल्यो । पहिलो श्रुतज्ञान थियो, मीनूमा लेखिएको, त्यो कागजमा लेखिएको थियो कि खाना यस्तो छ त्यस्तो छ, त्यो पढेर मुखमा पानी त आयो तर स्वाद लिन पाएको थिएन, यसबाट पेट भरिदैन । दोस्रो चिन्तन ज्ञान हो । अरुले खाएको हेरी सोच्छ, बुद्धिले जाँचेर हेर्दछ कि खाना मीठो जस्तो छ, स्वादिष्ट खाना खाँदा चेहरामा देखिने भावलाई हेरेर अनुमान गरिरहेछ कि खाना अवश्य स्वादिष्ट होला । मुखमा

ज्ञानाङ्गज्ञुमि

पानी त आयो होला तर पनि खान पाएको थिएन भोक त यस्ले भरिदैन । जब स्वयंले खाना खान्छ तब मात्र पेट भरिन्छ । फाईदा त यसले मात्र हुन्छ । यही भावनामय प्रज्ञा भयो ।

कुनै कुनै कुरा उदाहरणबाट बढी स्पष्ट हुन्छ । एउटा अर्को उदाहरण लिउँ । कोही बिरामी मान्छे डाक्टर कहाँ देखाउन गए । डाक्टरले उसलाई जाँचेर रोगको बारेमा बताए र औषधी दिएर यो औषधी यति बेला खानु भनेर कागजमा लेखिदिए । रोगीले अब औषधी खायो भने रोग निको हुन्छ भन्ने सोची खुसी भएर घर फर्क । डाक्टरप्रति उनको अगाध श्रद्धा थियो । हुनु पनि पर्छ, श्रद्धा नै छैन भने कोही डाक्टर, बैद्यलाई कसरी उपचार गराउन सकिन्छ र ? तर श्रद्धा अन्य श्रद्धा बन्यो भनेर उपचार हुँदैन ।

बिरामी घर गएर त्यस डाक्टरको फोटोअगाडि राखेर, धूप-दीप जलाएर बडो श्रद्धाले नमस्कार गर्दै त्यस औषधीको पुर्जाको पाठ गर्न थाल्यो भने के लाभ हुन्छ ? के उपचार हुन्छ अन्यश्रद्धाको कारण आफूले के गर्दैछु भन्ने नै नबुझी त्यसको पाठ गरेर रोगबाट कसरी मुक्ति हुन्छ ? डाक्टरप्रति श्रद्धा थियो उसको कुरा सही लाग्यो त्यो त ठीक हो । तर औषधी सेवन नगरिकन पागलझौं त्यसको पाठ गरिरहेछ ।

फेरि एउटा अर्को उदाहरण, एकजना रोगी डाक्टर कहाँ देखाउन गयो उसलाई पनि त्यस्तै औषधीको नाम लेखिदियो । रोगी घरमा आएर सोच्छ कि यस औषधीले मेरो रोग कसरी निको हुन्छ । ऊ फेरि डाक्टर कहाँ गएर तर्क विर्तक गर्दछ कि म कसरी ठीक हुन्छु ? डाक्टरले उसलाई राम्ररी बुझाउँछ कि तिमीलाई यस्तो रोग लागेको छ र त्यस रोगको मूल कारण यो छ । यो औषधीले यो मूल कारण को निवारण हुन्छ र रोग आफै निर्मूल हुँदै जान्छ । रोगी खुसी भयो र ओहो मेरो डाक्टर त कति बुद्धिमानी, कति समझदार, मलाई यस्तो औषधी दिए कि मेरो रोग त जरैसम्म निर्मूल हुनेछ । रोगको कारण खतम भयो भने रोग कहाँ रहला । ओहो ! मेरो डाक्टर, ओहो मेरो डाक्टर । केवल डाक्टरको तारीफ मात्र

१५

गरी रह्यो, औषधीको सेवन गरेन भने रोगबाट कसरी मुक्ति हुन्छ ? कस्तो पागल पन ?

वास्तवमा यस्तै हुन्छ, जब कोही महापुरुषले संसारका मानिसहरूलाई दुःख देखेर रोगी देखेर बडो करुणापूर्वक यसबाट मुक्त हुन धर्म सिकाउँछ । यो विद्या सिक्यो भने दुःखबाट मुक्त हुन्छ, भन्छ । तर त्यसको सेवन नै गर्दैन । पागल व्यक्तिलाई त्यसमा महापुरुषको मूर्ति बनाएर, उसको चित्र बनाएर त्यसमा फूल, दीप, नैवैद्य चढाएर बडो श्रद्धाले पूजा अर्चना गर्दछ । यस्तो गर्नु कुनै दोष होईन तर उसले दिएको विद्या पनि सेवन गर्नु पन्यो नि । शिक्षा नै लिएन भने त संधै दुःखीको दुःखी नै भयो । फेरि माथि दिएका उदाहरणाकै कोही आपसमा भगडा गर्दैन् कि हाम्रो महापुरुष साँच्यैको महापुरुष तिमीहरूको महापुरुषमा यस्तो गुण छैन, यही सही महापुरुष हो । हाम्रो महापुरुषले सिकाएको विद्या नै सही हो, उहाँले सिकाएको धर्म नै सही, त्यही युक्तिसंगत छ, न्यायसंगत छ, कल्याणकारी छ आदि-आदि । तिम्रो महापुरुषले सिकाएको धर्ममा यो मिल्दैन, न्यायसंगत छैन, तर्कसंगत छैन आदि-आदि । धर्मको नाममा समाजमा यही त हुन्छ नि । धर्म सेवन गर्दैन । भावनामयी प्रज्ञा जाग्यो भने धर्मधारण गर्न थाल्छ ।

कस्तो छ भावनामय प्रज्ञा ? जस्तै आफ्नो जीवनमा धर्मको कुरा कहिले पनि सुनेको छैन भने उसले भावनामय प्रज्ञा कसरी जगाउँदछ ? धर्म कसरी धारण गर्दछ ? धर्म मार्गमा कसरी अगाडि बढ्न सकछ ? त्यसले धर्मलाई सुन्नु अति आवश्यक छ श्रुतज्ञान हुनु अति आवश्यक छ । त्यस्तै सुनेको धर्मलाई चिंतन-मनन गर्नु त्यतिकै आवश्यक छ । अन्य श्रद्धाले स्वीकार्नु हुँदैन । खूब विचारेर, खूब बुझेर, यो कुरा ठीक हो, तर्कसंगत छ, युक्तिसंगत छ भन्ने ठानेर मात्रै स्वीकार गर्नुपर्छ । फेरि स्वीकार गरेर मात्रै हुँदैन त्यसलाई स्वयंले अनुभव गर्नुपर्दछ । आफूले अनुभव गर्दै गयो भने धर्म सेवन गर्दै अगाडि बढ्दछ । भित्र भित्र सत्यको अनुभव हुन थाल्छ । आफ्नो अनुभवले सत्यलाई

जानिरहेको हुन्छ कि- यो अनित्य छ, नश्वर छ, भंगुर छ ।

जुन नश्वर छ, जुन अनित्य छ त्यसलाई के राम्रो भन्ने ? त्यो जति सुकै सुखद भएपनि, के राम्रो भन्ने ? आखिर नाशवान नै छ । प्रतिक्षण नष्ट हुनेछ, प्रतिक्षण उत्पन्न हुनेछ । यदि त्यो नराम्रो छ, अप्रिय छ भने पनि त्यसप्रति के द्वेष छ ? बस, मुक्तिको मार्ग मिल्यो । एक-एक पाईला उठाउँदै जाँदा एक समयमा मुक्त अवस्थासम्म त पुग्ने नै छ । प्रत्येक पाईला मुक्तिका पाईला हुन् । श्रुतज्ञान हुनु बडो मंगलकारी हुन्छ र फेरि चिन्तन गरेर भावनामय प्रज्ञामा परिवर्तन भयो भने भन मंगल, कल्याण नै कल्याण हुन्छ । धर्मको यस शुद्ध स्वरूपलाई बुझेर आफूले अनुभव गर्न थाल्यो भने त जो व्यक्ति धर्मको मार्गमा अघि बढ्यो उस्को मंगल नै हुन्छ, कल्याण पर्ने हुन्छ । मुक्ति नै हुन्छ ।

पाप कर्म (अकुशल कर्म) कहिल्यै नगर्नु

पूण्य (कुशल कर्म) गर्दै जानु ।

आफ्नो चितलाई (मन) शुद्ध गर्नु

याहि नै बुद्धको उपदेश हो ।

बिश्व मोटर ट्रेडर्स

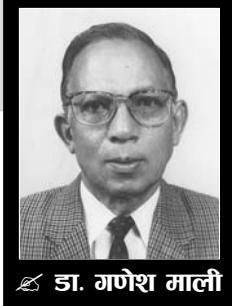
ख-२, ४०८, पुतलिसडक, काठमाडौं, नेपाल ।

फोन नं: ४२२५६२५, ४२४४९७३, फायर्क्स: ४२२९८५५

ईमेल: vmtautoparts@wlink.com.np

टोयोटा, मित्सुबिसि, निशान, इसुजु, सुजुकि इत्यादि
गाडिका पार्ट्सहरू को लागि सम्पर्क गर्नुहोस् ।

पुनर्जन्म तथा वैज्ञानिक परिप्रेक्षा

डा. गणेश माली

१. पुनर्जन्म नै किन ?

क) हम्रा आकांक्षाहरू यति धेरै हुन्छन् कि वर्तमान जन्ममा थोरै मात्र पूरा हुन्छन् । वाँकी आकांक्षाहरू पूरा गर्ने कहिले ? अर्को जन्ममा हो कि ? यही ऋम जारी रहे पुनर्जन्म भइरहनु पर्ने हुन्छ ।

ख) फेरि जति मानिसहरू छन् पृथ्वीमा सबैको एउटै वर्तमान जन्म मात्र भए, पछि जन्मनेहरू कहाँबाट आउँनछन् त ? पृथ्वी प्राणीविहीन नहोस् भन्नाको लागि पनि पुनर्जन्म भइरहनु पर्छ ।

ग) फेरि राम्रा नराम्रा कर्महरूका फलहरू सबै यसै जन्मसम्म सीमित हुँदैन । कुनै कार्यका फलहरू (राम्रो वा नराम्रो) भोग गर्नलाई पनि अर्को जन्म चाहिन्छ । यसरी कर्म फलहरू भोगदै जानुपर्ने भएमा मानिसहरू राम्रो काम गर्नतिर लाग्लान् कि ?

घ) तर यसो भएमा जन्म-मरणको सिलसिलाको कहिल्यै अन्त होला त ? यो प्रश्न पनि खडा हुन्छ । यसै सम्बन्धमा आंकाक्षारहित जीवनको अर्थात् निर्वाण तथा मोक्ष (जन्म-मरणबाट) को अवधारणा बनाइन्छ । अथवा निष्काम कर्म वा कर्म योगको कल्पना गरिन्छ, जुन शायदै सम्भव होला । अथवा सम्भवै भएपनि त्यस्को लागि एउटै जन्मले पुग्दैन, बारम्बार जन्म लिएर अभ्यास गर्दै जानुपर्ने हुन्छ ।

यस्ता सबै कारणहरूले गर्दा मानिसहरूलाई पुनर्जन्म अवश्य चाहिन्छ । तर हुन्छ कसरी ? मरिसकेका मानिसहरू बिउँतेर भन्न आउने कुरै भएन, फेरी जन्म कसरी हुन्छ त्यो पनि रहस्य पूर्ण थियो । स्त्री-गर्भवती हुनुपर्छ भन्नेसम्म त प्रस्तौ थियो तर (विज्ञानले प्रत्यक्ष प्रमाणित नगरेसम्म) अन्य प्रकृया रहस्यपूर्ण नै रह्यो तथा मानिसहरू अनेक अनौठा कल्पनाहरू गर्नमा व्यस्त थिए । मरिसकेको मान्छेले कसरी पुनः उपयुक्त गर्भ छानी प्रवेश गर्ने हो, यसबाटे अडकल काट्न सजिलो थिएन । तर अड्कल काट्नुसिवाय अर्को चारा पनि थिएन ।

२. पुनर्जन्म बारेका पुराना अवधारणाहरू:

विभिन्न मतहरूअनुसार अथवा स्वतः स्फूर्तरूपमा पनि संसारका विभिन्न स्थानका मानव जातिहरूमा आफ्ना आफ्ना अवधारणाहरू रहिआएका छन् । यीमध्ये दुईवटाको मात्र यहाँ उल्लेख गरिन्छ ।

क) आत्मा “तत्त्व” को परिकल्पना:

विश्वलाई एकजना सर्वव्यापी सर्वज्ञ सर्वशक्तिवान्, अवर्णनीय परमेश्वर परमात्माले सञ्चालन गरिरहेको छ भनी विश्वास गर्नेहरूको लागि, मान्छेलाई पनि त्यस्तै एउटा अवर्णनीय तत्त्व ‘आत्मा’ ले सञ्चालन गरिरहेको छ भनी विश्वास गर्नु एउटा सजिलो कदम थियो ।

आत्माले शरीरलाई जीवित राख्छ । आत्माको बारेमा भनिएको छ- यो आत्मा तत्त्वलाई न शस्त्रले काट्छ सक्छ, न आगोले जलाउन सक्छ, न हावाले सुकाउन सक्छ, न पानीले भिजाउन सक्छ । आत्मा कहिल्यै न जन्मछ, न मर्छ, यो अजन्मा, नित्य, शास्वत पुरातन हो । यो अविनाशी, अजन्मा अव्यय छ, यो नित्य सर्वगत सनातन तत्त्व हो । यो अव्यक्त अचिन्त्य अविकार्य छ । जस्तै मान्छेले पुराना वस्त्र छोडेर नयाँ ग्रहण गर्छ, त्यसरी नै आत्माले पुरानो जीर्ण देहलाई त्यागी नयाँ ग्रहण गर्छ । यहाँसम्म त अनौठो तत्त्वको वारेमा भन्न सजिलो छ, तर कसरी आत्माले एउटा देहलाई त्यागेर अर्को ठाउँमा पुगी आफूलाई पायक पर्ने वा पूर्व कर्मसँग मेल खाने गर्भमा प्रवेश गर्छ, यस बारे विभिन्न अनुमान गरिएको छ । आत्मा जस्तो अद्भूत तत्त्वको लागि जेपनि सम्भव हुन्छ । देह चलाउने आत्मा विश्व चलाउने परमात्माको एउटा दुक्रा न हो, त्यसकारण आत्माको लागि असंभव केही छैन ।

छ) चित्तको अवधारणा:

विचारशील प्राणीहरूमा चित्त वा विचारशील चेतनायुक्त चित्त हुन्छ, जस्मा अनेक प्रकारका विचारहरू, भावनाहरू, संवेदनाहरू सञ्चालित भइरहन्छन् । चित्तमा जेजित भइरहन्छन् सबै अनित्य छन् अस्थिर छन्, तर चित्तको धार वा प्रवाह जारी रहन्छ । जस्तै तेल, सुत, तथा ताप शक्ति रहेसम्म हरबखत बदलिएर पनि वतीको ज्वाला एकानास बलिरहन्छ, त्यस्तै राग द्वेषादि कलेशहरूबाट सिंचित भई कर्मको प्रवाह रहेसम्म चित्तको प्रवाह रहिरहन्छ । अन्ततः ध्यान समाधि भावनाले युक्त भई रागद्वेषादि कलेशहरूबाट मुक्त गरेमा चित्त प्रवाह निर्वृत्त भई निर्वाण प्राप्त हुन्छ ।

चित्तमा टाँसिएका आरम्भण वा आसक्तिअनुरूप मृत

ब्यक्तिको चित्तको धार एउटा ठाउँमा अन्त हुनेवितिकै आफू सुहाउँदो गर्भमा उत्पन्न भइहाल्छ, एक निमेष पनि लाग्दैन । यसरी जन्म र कर्मप्रवाह पनि जारी रहन्छ ।

तर विभिन्न योनीहरूमा कसरी चित्तको स्थानान्तरण हुन्छ, कसरी एउटा ठाउँमा निभ्नासाथ अर्को ठाउँमा बत्ती बलेजस्तै चित्तले लामोदूरी पार गर्छ, भन्ने बारे अन्यौल रही रह्यो ।

यी जस्ता अन्य पनि प्रजनन बारेका अवधारणाहरू भन्दा विलकुल फरक दृष्टिकोण विज्ञानको छ । अथक परिश्रम गरी पुस्तौं लगाएर पत्ता लगाएका प्रत्यक्ष प्रमाणित प्रजनन् प्रकृया बारेको वैज्ञानिक खोज यहाँ सार संक्षेपमा मात्र प्रस्तुत गरिन्छ ।

ग) वैज्ञानिक दृष्टिकोणमा प्रजनन् प्रकृया :

घरहरू इङ्टिबाट निर्माण हुनेजस्तै जीवकोष (Cell) हरू मिली मानव शरीर बनेको हुन्छ । विभिन्न प्रकारका कोषहरू मिली शरीरका विभिन्न अंगहरू बनेका हुन्छन्, विभिन्न अंगहरू मिलेर प्रणालीहरू बनेका हुन्छन् । मानव शरीरमा यस्ता नौवटा प्रणालीहरू छन्, जस्तै श्वास प्रश्वास प्रणाली, मांसपेशी प्रणाली, रक्त संचार प्रणाली, पाचन प्रणाली, स्नायु प्रणाली, प्रजनन् प्रणाली, अस्थिपंजर प्रणाली, ग्रन्थी प्रणाली । यी नौवटा प्रणालीहरू परस्पर सम्बन्धित भएर चलिरहन्छन्, यिनीहरूमा केही गडबडी भएमा शरीर अस्थस्थ हुन्छ, केही बढी गडबडी भएर प्रणालीहरूको काम थप्प हुन गएमा बन्द पनि हुन्छ अर्थात मृत्यु हुन्छ ।

प्रत्येक जीवकोष जीवित रहन्छ । यदि कुनै कारणवश जीवकोष नष्ट हुनगएमा नयाँ जीवकोषहरू बन्छन् । बचपनमा नयाँ कोषहरू बन्ने काम तीव्र गतिले हुन्छ तर बुद्धेसकालमा ढीलो भई अन्ततः रोकिन जान्छ ।

प्रत्येक जीवकोषमा बाहिर नरम भिल्ली हुन्छ, भित्र भोलजस्तो पदार्थ (प्रोटोप्लाज्म) हुन्छ जसमा एउटा अलि बाकलो देखिने विन्दु न्युक्लियस (nucleus) हुन्छ ।

यी न्युक्लियसमा क्रोमोजम (Chromosome) नाम गरिएका २४ जोडा रेशाहरू हुन्छन् । प्रत्येक क्रोमोजममा शरीरको ढाँचा (स्वरूप) तथा कार्यलाई निर्धारण गर्न अनगिन्ती जीव (gene) हरू हुन्छन् ।

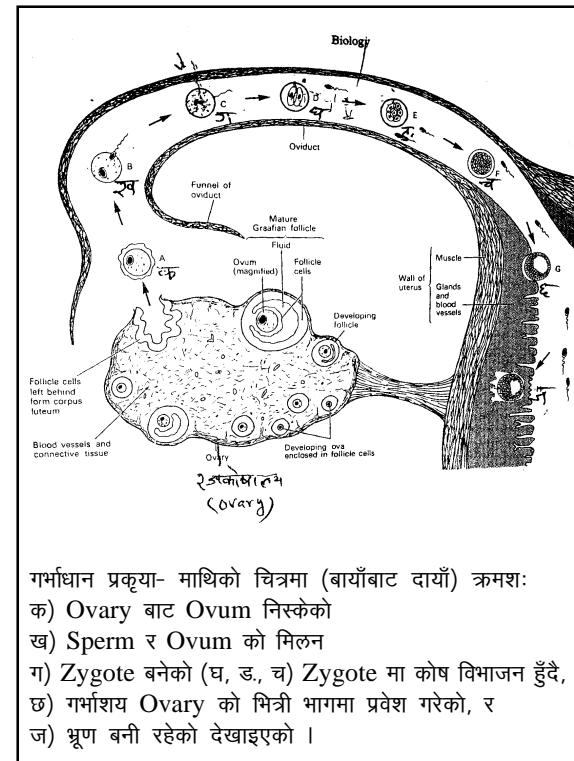
यी २४ जोडा क्रोमोजमहरू शरीरका प्रत्येक कोषहरूमा हुन्छन् । प्रजनन् कार्यमा भाग लिने पुरुषको प्रजनन् अंगमा बन्ने वीर्य कोष (Sperm) हरू तथा स्त्रीको प्रजनन् अंगमा बन्ने रज कोष (Ovum) मा पनि हुन्छ ।

प्रजनन् प्रकृयामा पुरुषको शरीरमा बनेका वीर्य कोषहरूमध्ये केही गर्भाशयभित्र पुग्न जान्छन् । त्यसबेला

स्त्रीको गर्भाशय (uterus) तिर रजकोषहरू बन्ने ओभरी (ovary) बाट निस्केका रकजकोष (Ovum) संग अनगिन्ती वीर्यकोष (sperm) हरू मध्ये कुनै एकको मिलन हुन गएमा, युग्मग (zygote) बन्न पुग्छ, कुनै एक रजकोष यसरी वीर्य कोषसंग मिली गर्भाधान कृया भई युग्मग (zygote) बन्न गएमा अरु सबै वीर्यकोष तथा रजकोषहरू आफै निष्कृय भएर जान्छन् ।

वीर्य तथा रजकोषहरू मिली नयाँ युग्मग बनी गर्भाधान हुने प्रकृयामा नयाँ बन्ने युग्मग (zygote) का कोषमा ओमोजन तथा जीनहरू दुवै कोषहरूमा भएका ४८ जोडा ओमोजम तथा जीनहरू मिसिन गई पुनः २४ जोडा ओमोजम तथा जीनहरू छुट्टिएर नयाँ भ्रूण कोषहरू निर्माण हुन्छन् । यस प्रकृयामा स्त्रीको रजकोषबाट तथा पुरुषको वीर्यकोषबाट कुनै कुनै जीनहरू नयाँ भ्रूण बन्ने युग्मगले प्राप्त गर्छ सो त्यस बेलाकै स्थितिमा निर्भर हुन्छ । प्रत्येक पल्ट गर्भाधान हुने कृयामा यस छनौट प्रकृयामा फरक पर्ने हुन्छ ।

त्यसपछि क्रोमोजमहरू भित्रका जीवहरूको निर्देशनमा युग्मग भित्र कोष विभाजन हुँदै जान्छ र गर्भाशयमा पुगेपछि गर्भाशयको भित्री भागमा पुगी विस्तारै भ्रूण (embryo) को आकार लिन पुग्छ ।

यही भूणमा अरु पनि कोषहरू विभाजन हुँदै, जन्मने बच्चाको पूर्ण शरीर बन्न जान्छ । यसरी वीयद्वारा सेचित रजकोष (fertilized ovum) नै अन्ततोगत्वा कोष विभाजन प्रकृयाद्वारा बच्चाको शरीर बन्नजान्छ ।

जन्मपछि पनि वातावरणसित क्रिया-प्रतिकृया गर्दै कोष विभाजन प्रकृयाद्वारा शरीरको वृद्धि हुँदै जान्छ । प्रौढावस्थामा शरीरको वृद्धि थामिन्छ, नयाँ जीव कोषहरू बन्ने कृया करीव करीव बन्द हुन्छ, अनि बुढेसकालमा शरीरमा भएका जीवकोषहरू नष्ट भइजाने प्रकृया द्रुत गतिले हुनथाल्छ ।

वैज्ञानिकहरूले खोजी पत्ता लगाएअनुसार उपरोक्त प्रकारले प्रजनन् प्रकृया सम्पन्न हुन्छ ।

वैज्ञानिकहरूले शक्तिशाली सूक्ष्म दर्शक यन्त्र (microscope) हरू प्रयोग गरी निरीक्षण, परीक्षण तथा प्रयोग गरी पत्ता लगाएका उपरोक्त प्रजनन् प्रकृया र गर्भाधान विधिको प्रकाशमा विचार गरी हेर्दा, निम्न तथ्यहरू स्पष्ट हुन आउँछन् ।

अ) पुराना स्त्री तथा पुरुषको कोषहरूमा मौजूद रहेका क्रोमोजम तथा जीनहरूमा विशेष स्थितिमा -(जस्तै औषधी सेवन गर्नु, विकीकरणमा पर्नु, लागू पदार्थ सेवन गर्नु, खाद्यवुस्तमा खान नहुने रसायनको प्रयोग हुनु, वातावरणमा बाँच्नलाई असमान्य बाधा आइपर्नु इत्यादि) जीनहरूको स्वभावमा परिवर्तन भई नयाँ खालका जीनहरू बनी नयाँ योग्यता युक्त व्यक्ति उत्पन्न हुने तथ्यहरू प्रयोगबाट सिद्ध भइसकेका छन् ।

तर पनि साधारणतया: अगाडिका व्यक्तिहरू (माता-पिताहरू) मा मौजूद जीनहरूबाटे पछाडिका व्यक्तिहरू जन्मने हुनाले पछि जन्मने व्यक्ति अगाडिका व्यक्तिहरू मध्ये कुनै होइनन् तापनि साफा जीनहरू बाटे बन्ने हुनाले भिन्नै पनि होइनन् ।

तसर्थ विभिन्न प्रकारका सामाजिक रीतिरिवाजअनुसार वैवाहिक सम्बन्धबाट वा अन्य प्रकारले जीवन-क्रम कायम रहने हुनाले, देश-काल-परिस्थितिमा भिन्नताबाट हुने फरकलाई छोडेर मानव मात्र एक हो भन्ने धारणालाई पुष्टि गर्छ । अझ विस्तृत रूपमा हेर्ने हो भने जीवन सबै एक हो भन्ने तथ्यलाई टेवा दिन्छ ।

आ) त्यही अगाडीकै क्रोमोजम र जीवहरूकै सेट लिएर पछि अर्को व्यक्ति जन्मने असम्भव प्रायः भएकोले, कुनै एक व्यक्ति मरेपछि पुनः जन्मन सक्दैन तापनि जीवकोषहरूको प्रवाह प्रजनन् कोषहरूको माध्यमबाट अविछिन्न रूपमा अगाडि बढिरहेकै हुन्छ । अतः जबसम्म पृथ्वीमा जीवनअनुकूलको खाना, तापक्रम, हावापानीको स्थिति रहनेछ तबसम्म सबै जीवहरू परस्पर अन्तरक्रिया गरी एकै ढिक्कासरह विकास हुँदै अगाडि गइरहने छ । जस्तै उचित वातावरणमा एउटा अमीवाबाट विभाजन

प्रकृयाद्वारा दुई अमीवा बन्छन, दुईबाट चार हुन्छ, एवं प्रकारले बढ्दै जान्छ, त्यस्मा केही अमीवाहरू अनुचित वातावरणको प्रभावले मरेर गएपनि, अगाडीका अमीवा मरेर गए भन्न मिल्दैन । यसकारण मर्ने व्यक्ति र पछि जन्मने व्यक्ति एकै हुन र होइनन् पनि । समग्रमा हेर्दा व्यक्ति मर्दैन, पछि आउने व्यक्तिमा जीवित रहन्छ तापनि वैयक्तिक रूपमा हेर्दा व्यक्ति मरेर फेरि बाँच्दैन ।

फेरि प्रकृतिको नियममा एकको बदला एक जन्मने भन्ने पनि छैन, एकको बदलामा अनेकको जन्म हुन्छ । जस्तै एक जोडी स्त्रीपुरुषबाट औसतमा दुईदेखि दशजना बच्चाहरू पनि जन्मन्छन् । तल्लो प्रजातिका प्राणीहरू (फिंगा, लामखुट्टे, माछा, गोही, कछुवा आदि) मा त एक पटकमा सयौँ फुलहरू पार्छन् जसबाट बच्चाहरू जन्मन्छन् । समुचित वातावरण पाए सबै बच्चाहरू हुक्न्छन् । त्यस्तै विरुवाहरूमा पनि एकबाट अनेकको जन्म हुने संभावना हुन्छ ।

प्रकृतिको एस प्रकारको नियतिअनुसार अधिल्लो पुस्ताको कुन प्राणी वा व्यक्ति पछिल्लो पुस्ताको के भएर जन्मन्छ कुनै ठेकान हुँदैन ।

कुनै एक जीवकोषमा जीनहरूको संख्या अनगिन्ति हुन्छ । युग्म (Zygote) बन्दा स्त्री र पुरुष प्रजनन् कोषहरूबाट विभिन्न अनुपातमा जीनहरू मिसिन गई नयाँ जन्मने जीवको जीवकोष निर्माण हुन्जान्छ । यस प्रकृयामा कुनै दुई नयाँ जन्मने व्यक्तिका जीवकोषहरूमा समान जीनहरू रहनु असम्भव प्रायः हुन्छ । यी कारणहरूले गर्दा पनि मरेपछि फेरि त्यही व्यक्ति नै त्यही जुनीमा वा अन्य जुनीमा जन्म लिन जान्छ भन्नु केवल कल्पना मात्र हुन्जान्छ ।

इ) जहाँसम्म मृत व्यक्तिको आत्मा, चित्त, अथवा कुनै तत्त्व आएर गर्भाधान भइरहेको बेला युग्म (zygote) लाई असर पार्ने कुरा छ, यस्ता वैज्ञानिक अध्ययन वा अध्ययनमा पर्न आउन नसक्ने तत्त्वहरूको बारेमा विज्ञान मौन रहन्छ ।

जुन कुराहरू विज्ञानको अनुसन्धानशालाको क्षेत्रभित्र आउन सक्दैन । जसबारे यथाथेमा अध्ययन अनुसन्धान गरेर हेर्ने कुनै गुंजाइश नै छैन । त्यस्ता कुराहरू बारे विज्ञान कुनै राय प्रस्तुत गर्न सक्दैन । यो विज्ञानको सीमितता हो । कार्यकारण पद्धतिभित्र नपर्ने अलौकिक, अचिन्त्य चमत्कारहरू बारे पनि विज्ञान मौन रहन्छ । यदि कथंकदाचित मृत शरीरको शरीरबाट पदार्थ, तरङ्ग वा शक्तिको रूपमा कुनै वस्तु निस्केर यताउति लागेको अवलोकनमा पर्नआए त्यसबारे अवश्यपनि विज्ञानले अध्ययन गरेर हेर्नसक्छ । अनि अनुसन्धान गरी थाहा हुनआएका तथ्यहरूमा विज्ञानले प्रकाश पार्नसक्ने हुन्छ । ❁

संकटपूर्ण आर्थिक अवस्था र बौद्ध अभ्यास

नेपालको व्यापारधाटा यो वर्ष अत्यधिकरूपमा बृद्धिभएको कुरा आर्थिक सुचकांकले देखाएको छ । व्यापारधाटा अत्यधिक बृद्धिभएर देशको आर्थिक स्थिति संकटोन्मुख छ । विभिन्न कारणले घरेलु उत्पादन घट्न गएर निर्यात घट्नु, बैदेशिक रोजगारबाट आउने रेमिटायन्स घट्नु तर आयात बढ्नाले उत्पन्न ऋणात्मक शोधान्तरको स्थितिले देशको आर्थिक अवस्था समस्याग्रस्त पारेको छ । देशमा विद्यमान तरल राजनैतिक अवस्थाको कारणले कुनैपनि नीति नियमलाई प्रभावकारी रूपमा लागु गर्न नसकदा यस्तो स्थिति भईरहेको विश्लेषण आर्थिक विज्ञहरू गरिरहेका छन् । हड्डताल, जुलुश, आन्दोलन नेपालको दैनिकी बनिरहनु, उद्योगमा जहिले पनि मालिक र श्रमिकहरू बीच विवाद हुनु आदि समस्याको कारणले उत्पादन ठप्प हुनु, उद्योग मैत्री वातावरणको अभावको कारणले लगानीकर्ताहरू निरुत्साहि भएर पुँजी पलायन हुनुको परिणामको रूपमा यसलाई लिन सकिन्छ । जलश्रोतको धनीको रूपमा रहेको देशमा जलश्रोतको विकासमा जहिले पनि राजनीति हुनाले यसको समुचित विकासमा जहिले पनि बाधाअवरोध भईरहनुले आवश्यक विद्युतको अभावमा लोडसेडिङ्को मार वर्षेनी बढ्दै जानु आदि कारणले यस्तो परिस्थिति आएको कुरा सबैलाई छर्लङ्ग छ । यो परिस्थितिबाट उन्मुक्ति कसरी पाउने भन्ने सम्बन्धमा विशेषज्ञहरू दीर्घकालीन र अल्पकालीन समाधानको लागि आवश्यक रणनीतिहरूको तर्जुमा गर्न लागि परेका छन् र तत्काल अपनाउनु पर्ने कदमको बारेमा सल्लाह सुझाब आआफै निसिमले दिइरहेका छन् ।

सामान्य रूपमा हेर्दा अहिलेको आर्थिक संकटको प्रमुख कारण निर्यात न्यून हुनु तर अत्यधिक आयात हुनु हो । आफै देशमा उत्पादन गरेर निर्यात गर्न नसक्नु तर आवश्यक बस्तु मात्र नभई अनावश्यक वस्तुहरू अत्यधिक आयात गरेर उपभोग गर्ने प्रवृत्तिको कारणले यो संकटलाई अझ गहिरायाएको छ । दीर्घकालीन रणनीति जेसुकै भएतापनि तत्कालकालागि यस संकटलाई पार पाउने उपाय भनेको त्यस आयातमा कमी ल्याउनु नै हो । त्यसकारण आयातलाई कसरी घटाउने भन्ने सम्बन्धमा सोचविचार गर्नु आवश्यक छ ।

सामान्यतः नेपालमा श्रोत र साधनको उचित व्यवस्थापन नभएको कारणले सम्भावना भएता पनि विभिन्न कारणले समुचित ढंगले उत्पादनकार्य नहुनु र भईरहेका उत्पादनमा पनि हास्त हुनुले आयातमा निर्भर रहनु पर्ने बाध्यता छ । तर आयात गर्न नाममा आवश्यक अनावश्यक वस्तुको विश्लेषण नगरी त्यसको उचितमात्रा नहेरी जेसुकै सामान जथाभावी परिणाममा आयात भईरहेको छ जुनकुरा आयातीत सामानहरूको सूची अध्ययन गर्दा प्रष्ट हुन्छ ।

प्रत्यक्षरूपमा अहिलेको अत्यधिक आयातका विषयहरू जसले आर्थिक संकट बढाउन मद्दत गरिरहेको छ, ती वस्तुहरू आधारभूत आवश्यकताको बस्तुहरू भन्दा पनि विलासी सामानहरू हुन् । विदेशबाट आयात गरिने सुन, चाँदी, गाडिदेखि सौन्दर्य प्रशाधनहरू, चुरोट, मदिरा, पानपराग, गुट्का आदि विदेशी मुद्रा सखाप पार्ने वस्तुहरूको रूपमा लिन सकिन्छ । विदेशबाट आयात गरिने अत्यधिक मूल्यपर्न चिल्ला गाडीहरूको आयातले विदेशी मुद्राहरूको अनावश्यक खपत बढ्न जानाले तत्कालको लागि शोधान्तरको समस्या मात्र सृजनागर्ने नभई भविष्यमा ईन्धनको खपत बढ्ने र अझ बढि विदेशी मुद्राको खपत बढ्ने र सीमित सङ्करणको सानो देशमा यातायातको समस्या र प्रदूषणमा पनि समस्या थन्ने निश्चित हुन्छ । हालको शोधान्तर स्थितिलाई अझ विग्रन नदिन तत्कालका लागि सुन आयातमा सरकार द्वारा रोक लगाउँदा, अन्तराष्ट्रिय बजारभन्दा सुन महँगो भएको र मानिसहरूले भारतबाट सुन अवैढ ढंगल तस्कर गर्ने कममा भारतीय मुद्राको अभाव हुनगएर भारतीय मुद्रासंगको विनिमय दरमा नै परिवर्तन हुने हल्लाले अर्को आर्थिक अन्यौलता थपिएको थियो ।

सानो मूल्य पर्ने वस्तुहरू पनि अत्यधिक उपभोगले विदेशीमुद्राका महत्वपूर्ण अंशहरू विदेशिएका हुन्छन् । केही वर्षअगाडि पूर्वी नेपालको राजविराज भन्ने एउटा शहरमा अध्ययन गर्दा एक हप्तामा त्यहाँ भारतबाट आयात गरिने पानपरागहरू एक करोडको खपत हुने तथ्य फेलापरेको थियो । यसबाट नेपालीहरू अनावश्यक विदेशी वस्तुहरूमा

ऋत्न मानन्दर

‘सद्गुण कोविद’

कतिको निर्भर छन् भन्ने कुरालाई उजागर गरेको छ । यसरी सुन, चाँदी, गाडिदेखी लिएर पानपराग सम्मका वस्तुहरूले शोधान्तर स्थितिलाई चुनौति दिइरहेको छ र प्रत्येक आयातीत सामानबाट देशमा विभिन्न तवरले समस्याहरू थपिने कुरा प्रष्ट छ ।

यसरी नेपालमा आधारभूत आवश्यक भन्दा पनि विभिन्न विलासी सामग्रीहरूको अत्याधिक उपभोग गर्ने प्रवृत्ति बढेको प्रत्यक्ष देखा परिरहेको छ । आफूले कमाएका सम्पत्तिहरू अनावश्यक वस्तुहरूको उपभोगमा खर्चिने वा विभिन्न अनुत्पादक क्षेत्रमा लगानी हुने प्रवृत्तिले एकातिर उत्पादन क्षेत्रहरू रितिन थालेको छ भने लगानी गरेर अर्थोपार्जन गर्न सकिने बचतहरू आयातीत विलासी सामग्रीको उपभोगमा प्रयोग भइरहेको छ । जसबाट विदेशी मुद्रा संचयमा ह्वास आई आर्थिक समस्याहरू पनि उत्पन्न गराइरहेको छ । यसको समाधानको रूपमा हामीले उपभोक्ताहरूको उपभोग गर्ने प्रवृत्तिमा सुधार ल्याउनु आवश्यक छ । दैनिक आवश्यक वस्तुहरूको आधारभूत खाने, लाउने बस्नेबाहेक मानिसहरू अरु विभिन्न चीजहरूको उपभोग गर्ने होडबाजी जुन भइरहेको छ त्यसलाई कम गर्ने प्रवृत्ति यदि विचार गर्न सकेमा नेपालजस्तो निर्यात कमजोर भएको र आयात अत्याधिक गर्नुपर्ने देशको लागि केहि राहत अवश्य हुने कुरालाई प्रत्येक जनताले सोच्नुपर्ने बेला आएको छ ।

आयातीत वस्तुमा अत्यधिक निर्भर हाम्रो दैनिकीलाई अनावश्यक बस्तुहरूबाट टाढा रहनुको महत्वलाई बुझ्नु श्रोत र साधनलाई उचित रूपमा विकास गर्न नसकेको देशका जनतालाई आवश्यक छ । सुन चाँदी गहनाहरूको प्रयोगमा कमील्याउने, सौन्दर्य प्रशाधनको प्रयोग, विदेशी Dry food हरूको कमसेकम उपभोग, सडकहरूको अभावले जहिले पनि जाम भइरहने ठाउँमा आफ्नो ठाँट देखाउन महँगो गाडिहरूको प्रयोग आदिलाई यदि घटाउन सकेमा आर्थिक संकटको यस अवस्थाले केहि राहत पाउने कुरामा निश्चित हुन सकिन्छ । यसकारण अनावश्यक चीजहरू कमसेकम प्रयोग गर्न बानी बसाल्नु आवश्यक छ । तर जहिले पनि नयाँ चीजहरूको चाहना गर्ने मानिसहरूको मनबाट विषय बस्तुको कमसेकम प्रयोग गर्ने प्रवृत्तिलाई एकासी घटाउन नसक्ने कुरा पनि चुनौतिको रूपमा छन् । यसको लागि उचित शिक्षाको आवश्यकता जनतामा फैलाउनु आवश्यक छ । विशेष रूपमा मानिसहरूमा हुने विलासी चिन्तनलाई न्यून गर्ने शिक्षा दिनु आवश्यक छ ।

मानिसहरूमा भएका अत्याधिक भोग प्रवृत्तिलाई न्यून गर्ने र सरल जीवन जिउने शिक्षालाई जनमानसमा फैलाउने हो भने कम भौतिक चीजमा निर्वाह गरेर सरल जीवन जिउने बुद्धको शिक्षालाई महत्वपूर्ण शिक्षाको रूपमा लिन सकिन्छ । भगवान बुद्धले मानिसहरूलाई जहिले पनि कम चीजहरूबाट सन्तोष हुन प्रेरित गर्नुभएको छ । उहाँको पञ्चशीलको शिक्षा, अष्टशीलको शिक्षा, दशशीलको शिक्षापदहरूले व्यावहारिक जीवनमा कम चीजमा जीवनयापन गर्न अभ्यस्त बनाउने, अनावश्यक वस्तुहरूको सेवनबाट टाढा राख्ने शिक्षाको रूपमा लिन सकिन्छ । पञ्चशीलको सुरामेरय मज्ज पमादट्ठाना वेरमणी भनेर रक्सी आदि मादक पदार्थ सेवन नगर्ने, विकाल भोजना वेरमणी भनेर अत्याधिक खाद्यवस्तुको सेवन नगर्ने, नच्च गीत वादित विसुक दस्सन माला गन्ध विलेपन धारण मण्डन विभुसनट्ठाना वेरमणीको शिक्षाले विभिन्न प्रकारका मनोञ्जनका विषयवस्तु र सौन्दर्य प्रशाधन प्रयोग नगर्ने, सुन चाँदी आदि बहुमुल्य चीजहरूलाई प्रयोग नगरी विलासिता जीवनबाट टाढा रहने शिक्षापदप्रति प्रतिवद्ध गराईने यी शिक्षाहरूले निश्चय पनि आजको आर्थिक संकटलाई केही हदसम्म समाधान गर्न मद्दत गर्नसक्ने कुरामा दुईमत हुने छैन ।

बुद्धको भनाईअनुसार भौतिक बस्तु र सुखसुविधाहरू भनेको जति उपभोग गरेपनि त्यसबाट पूर्ण सन्तोष प्राप्त गर्न सकिंदैन यसले मानिसहरूलाई जहिले पनि नयाँ नयाँ वस्तुहरूको लालचि बनाई राख्न् । यसले वस्तुप्रतिको निर्भरतामा वृद्धि गराएर मानिस परनिर्भरतामा बाँच्ने प्रवृत्तिमा डोर्याउने मात्र गर्दछ । मानिसहरू यदि स्वावलम्बी बन्ने हो भने त्यस्ता चीजहरूको कमसेकम प्रयोग गर्नुपर्दछ । बुद्धले पञ्चशील, अष्टशील, बहुभाण्डिक नहुने आदि शिक्षाहरू प्रज्ञप्त गर्नुभएको मूलकारण पनि मानिसहरूमा भएको वस्तुहरूप्रतिको आसक्तिलाई कम गर्न हो, जसले मानसिक सुखसान्ति प्रदान गर्दछ । अनावश्यक वस्तुको प्रयोग नगर्ने, आवश्यक वस्तुको पनि उचित मात्रामा सेवनगर्न बानीले परनिर्भरता हट्टै जाने निश्चित छ । पञ्चशील, अष्टशील आदिको पालनबाट व्यक्तिविशेषहरूमा अनावश्यक वस्तुको उपभोगमा कमी आउने हुन्छ जसबाट आर्थिक भारको रूपमा भइरहेको अनावश्यक वस्तुहरूको अत्याधिक आयातमा कमी आई आर्थिक संकट अवस्थाबाट पार पाउन सक्ने कुरामा निश्चित हुन सकिन्छ ।

हामी स्थीर र दिगो शान्ति चाहन्छौं

कोण्डनन्दा

बुद्धजन्मभूमि राष्ट्र नेपालको वर्तमान परिवेशलाई हेर्ने हो भने समस्त नेपाली जनमानसमा अब त पक्कैपनि दिगो सुखशान्ति छाउने हो कि भन्ने आशा पलाएको यथार्थता हो । राजनीतिक परिवृत्तीय भाषामा भन्नुपर्दा एक युगमा एक पटक मात्र आउने राज्यको सम्पूर्ण संरचनात्मक ढाँचास्थी मुहार फेर्ने संविधान सभाको चुनाव हाम्रो राष्ट्रमा शान्तिपूर्ण तवरमा सम्पन्न भएकै थियो । नेपाली जनता परिवर्तन चाहन्छ भन्ने कुरा उतिबेला सम्पन्न संविधान सभाको जनादेशले स्पष्ट पारेको छ । जनताकै हातबाट कोरिने आगामी जनस्तरीय संविधानका धाराहरू परिवर्तनका वाहकको रूपमा अगाडि आउने छन् भने त्यसै खाकाअनुस्य राष्ट्र, जनता, राष्ट्रीयता, सार्वभौम आदि आधारभूत अधिकार सुनिश्चित हुनेतर्फ सबै परिवर्तनगामी जनता लोकतान्त्रिक संघीय गणतन्त्रात्मक राज्यको पुनःसंरचना हेर्ने आशावादी भएर प्रतिक्षारत छन् । लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालमा दिगो सुखशान्तिसँगै उन्नत नेपाल राष्ट्र निर्माण गर्नेतर्फ सार्वभौमसम्पन्न सोचविचारपूर्वक जसरी अगाडि बढ्नुपर्ने हो, त्यसो नभई विगतमा तोकिएकै समयमा संविधान निर्माण नहुने भएपछि जनप्रतिक्षाको घडीमा ठूलो धक्का लागेको छ, संविधान निर्माणजस्तो अत्यन्त महत्वपूर्ण मुद्दा ओभेलमा पर्नु, युगान्तकारी जिम्मेवारी कार्यमा तुषारापात छाउनु सबैको लागि दुःखद पक्ष नै हुन् ।

त्यतिबेला सम्पन्न संविधान सभाको मतदानपछि नयाँ युगको थालनी सँगसँगै नवयुगीन शक्तिहरू पनि उदाएका हुन् । त्यतिबेला जीतको उन्नादले मातिनु र हातबाट हतासपूर्ण मानसिकताले आतिनु जस्ता प्रतिकूल एवं खतरानाक अवस्थाबाट समस्तजनले सजग एवं सचेतता तथा सावधानी अपनाउनु पर्थ्यो तर त्यसो हुन सकेन । हुन त संविधान सभा भन्नु नै सबै नेपालीको महान जीत हो भन्ने समष्टिगत भावनाको विकास गरी आत्मसात गरिनु पर्छ । तैपनि हालत यथास्थीतिवादी, आमूल परिवर्तनवादी, संशोधनवादीलगायतका बीचमा द्वन्द्वात्मक परिस्थिति देखापनु स्वाभाविक पक्ष नै हुन् । तर देश, काल र परिस्थितिलाई नजरअन्दाज गर्न नसक्ने दम्भी एवं एकलकाँटेहरू बढारिदैजानु स्वाभाविक नै हुन् । राष्ट्र वा राज्यले सम्पूर्ण जातजाति, भाषभाषी, संस्कृति, धर्म,

लिङ्ग आदि समग्र पक्षलाई समेटिएर पूर्ण समावेशीय स्प्यबाट अगाडि बढ्नु आजको आधारभूत पक्ष हुन् ।

यो सबैलाई नै थाहा भएकै कुरा हो कि विश्वमान् चित्रमा अंकित स्वतन्त्र अस्तित्वको पहिचान एवं सर्वाभौमसत्ता सम्पन्न राष्ट्रकै स्प्यमा रहेको हाम्रो राष्ट्र नेपाललाई विश्वसामू चिनाउने सबैन्च्चा ठूलो आधार भनेको- ‘बुद्धजन्मभूमि राष्ट्र नेपाल’ हो भने अर्को स्वस्य ‘विश्वको सर्वोच्च शिखर सगरमाथा अवस्थित राष्ट्र’ हो । एक दशकअगाडिसम्म पनि ‘शान्ति क्षेत्र’ मुलुकका रूपमा विश्वसामू प्रतिष्ठित यो देशमा ४६ सालको जनआन्दोलनपश्चात् पनि जनताको हकहित र अधिकारको सवालमा नेपाली जनताले चाहेअनुस्य ती कुराहरू प्रत्याभूति हुन सकेन् र परिणामतः जिम्मेवारीपूर्ण कामकारावाही नहुनु, सामाजिक असमानता र असन्तुलन स्थिति यथावत रही रुदीवादी परम्परामै पिलिसार रहनु, बहु-धार्मिक, बहु-सांस्कृतिक, बहु-भाषिक, बहु-जातीय राष्ट्र भएर पनि धार्मिक, आर्थिक, सांस्कृति, शैक्षिक रोजगार आदि क्षेत्रहरूमा समानुपातिक ढङ्गको विधि अपनाउन नसक्नु, संघीय तथा समावेशीय पद्धतिलाई व्यवहारतः पालन गर्न नसक्नु, जसलेगर्दा उत्पादनमूलक स्थितिलाई गौणमा पारी अनुत्पादन मूलक अवधारणालाई बढावा दिने मूल्यमान्यताले प्रश्य पाउँदै जानाले द्वन्द्वात्मक परिस्थितिजन्य पक्षलाई के सकरी कुन स्प्ले समायोजित गरी व्यवस्थित गर्दैजाने हो त्यसको निकास खोज्नु अत्यन्त आवश्यक छ । आज हरक्षेत्र कर्तव्य अवबोधबाट विमुख स्थितिमा गुजिरहेको छ । वास्तवमा जनआन्दोलन ०६२/०६३ पश्चात् नेपालमा लोकतान्त्रिक गणतन्त्रीय सञ्चात्मक राज्य प्रणालीमा प्रवेश गर्न नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ ले जुन मार्गद्वार खोलिदिएको छ, त्यसैलाई आधार मानी अझ संविधान सभाबाट परिमार्जित एवं परिष्कृत संविधान प्रदत्त हुने भनी नेपाली जनताले चाहना राख्नु स्वाभाविक पक्ष हुन् ।

विगतमा देशव्यापीरूपमा जुन द्वन्द्वको स्थितिले यावत क्षेत्रलाई दिनानुदिन व्यापक रूपमा जसरी, जुन ढङ्गबाट प्रभाव पार्ने कार्य भएका थिए ती यावत अवस्था श्रृजना हुनुमा कुनै

जीवनालाई भुक्ति

एक वा दुई पक्षको विपरीत विचार धारा र सिद्धान्त मात्र जिम्मेवार थिए भनी विश्लेषण गरिनु अधुरो एवं अपुरो नै सावित हुनेछ । वस्तुतः राजनैतिक विधामा द्वन्द्व अवस्थालाई अस्वाभाविक मानिन्दैन तर राजनैतिक दलहरु आपसी खिचातानी गरेर व्यक्तिगत र दलगत स्वार्थबाट अभिप्रेरित भई देशको सार्वभौम एवं अस्तित्व आदिको सवालमा प्रश्न चिन्ह खडा हुने तवरमा जुन द्वन्द्वरत अवस्थालाई निरन्तरता दिने त्यतिबेला गरिन्छ, त्यतिबेला देशसँग सम्बन्धित सबै पक्षलाई प्रतिकूल प्रभाव पर्ने हुन्छ । विद्यमान वर्तमान देशको परिवेशलाई हेदा दरवार, नेपाल सरकार, नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी-माओवादी, नेपाली कॉग्रेस, नेकपा एमाले, तराइ मधेशीलगायत अन्य राजनीतिक पार्टी, विविध क्षेत्रमा उत्पन्न एवं विस्तारित पृथक पृथक समस्या, संघीय राज्यप्रणाली, समावेशीकरण, प्रजातन्त्र, लोकतत्र, गणतन्त्र आदि विषयक आपसी अन्तरद्वन्द्व जसरी-जुनरूपमा चर्किंदो रूप छ, बल्किंदो स्थिति छ, त्यो स्थिति सृजना हुनुमा कुनै एउटै पक्षलाई जिम्मेवार ठहन्याउनु निश्चितरूपमा अर्को द्वन्द्व हुन जानसकछ । मूलतः द्वन्द्वको स्थिति सृजना कसरी भयो, किन द्वन्द्वसम्म जानुपन्यो भन्नेजस्ता कारक तत्वहरूप्रति सबै पक्षले सजग र सतर्क भई बुझ्ने प्रयास गर्नु सुखदायी विषय हुनसकछ न कि सत्ता र शक्तिको आडले विरोधी साफ गर्ने अदूरदर्शीतारस्यी नाँगोनाच प्रदर्शनीले नेपाली राष्ट्र र जना कसैको पनि हितसुख हुनेवाला छैन । द्वन्द्वको समाधान गर्न अर्को द्वन्द्वको शृजना गरिदै जाने चलखेल जबसम्म कायम रहन्छ, तबसम्म यो देशमा शान्तिपूर्ण वातावरणको स्थिति स्थापना गर्ने दिवास्वन्ज मात्रै हुने छ । त्यसो त एक युगमा एक पटक मात्र आउने राज्यको सम्पूर्ण संरचनात्मक ढाँचारूपी मुहार फेर्ने संविधान सभाको चुनाव शान्तिपूर्ण तवरमा सम्पन्न भइसकेपछि अब त निकासा पाइने हो कि भन्ने आशा पलाउनु स्वाभाविक मानिएतापनि आज स्थितिमा धेरै अन्तरता देखिनु शुभ लक्षण मान्न सकिन्न । वास्तवमा नेपाली जनता परिवर्तन चाहन्छ भन्ने कुरा त्यतिबेला सम्पन्न संविधान सभाको जनादेशले किटान गरिसकेको हो । आसन्न संविधान सभाको लगतै जनताकमै हातबाट कोरिने आगामी जनस्तरीय संविधानका धाराहरू परिवर्तनका वाहकको रूपमा अगाडि आउने छन् भने त्यसैखाकाअनुस्य राष्ट्र, जनता, राष्ट्रीयता, सर्वभौम आदि आधारभूत अधिकार सुनिश्चित हुनेतरफ सबै परिवर्तनगामी जनता लोकतान्त्रिक संघीय

गणतान्त्रताम्क राज्यको पुनःसंरचना हेन्न आशावादी भएर प्रतिक्षारत नेपाली जनतालाई ल्वापा ख्वाउने पो हो कि भन्ने त्रास पलाएको छ । वस्तुतः त्यस प्रतिक्षाको एउटै मकसद भनेको दिगो शान्ति तथा राष्ट्रको विकास नै हो ।

विगतको द्वन्द्वकै कुरा गर्दा जहाँ दुईजना व्यक्तिको मिलन हुन्छ, त्यहाँ विचार-विमर्श, क्रिया-प्रतिक्रिया, सहमति-असहमतिसँगै छलकपट र षड्यन्त्रको वीजारोपण हुँदै जानेहुन्छ भने परिणामतः आपसी खुट्टा तान्ने प्रवृत्तिको थालनी हुन्छ र आपसी बेमेल र असम्भदारीपनाको सुस्वात हुन्छ । वस्तुतः यस्तै प्रकृयालाई हामी द्वन्द्व भनी परिभाषित गर्दछौं, अर्को शब्दमा भगडा र अशान्ति भन्दछौं । हामीलाई थाहा छ कि द्वन्द्वले ऋमिकरूपमा अशान्त र हिसालाई निम्त्याउँदछ । त्यसो त व्यक्ति स्वयंभित्र पनि दोमन हुन्छ । अन्तर्द्वन्द्व हुन्छ, यहाँ जाँ कि त्यहाँ जाँ, यो गर्सु कि त्यो गर्सु जस्तो आफैलाई अलमलमा पार्ने मनोवृत्ति जे छ त्यो पनि मानसिक द्वन्द्व नै हो । बुद्धद्वारा देशित अष्टलोकर्धम अर्थात् सुख-दुःख, एश-अपएश, लाभ-अलाभ, प्रशंसा-निन्दाको अवस्थालाई हेर्दा पनि यी द्वन्द्व नै हुन् । सुख कहिल्यै पनि सदावाहार भइराख्दैनन्, प्रत्येक सुखपछि दुःखले पछ्याइरहेको हुनसकछ भने प्रत्येक दुःखपछि सुखले पनि पछ्याउने गर्दछ । त्यसैले यो मानेमा सुख र दुःखबीच सदा नै द्वन्द्व चलिरहने हुन्छ । यसरी नै हर विचार, हर कार्य द्वच्छात्मक रूपमै त्यतिबेलासम्म अगाडि बढिरहने हुन्छ, जितिबेलासम्म व्यक्तिले स्वयंले जीवनको यथार्थतालाई बुझेका हुँदैनन् । जब व्यक्ति स्वयंले जीवनलाई आत्मसात गरी यथार्थरूपमै जीवन जिउने कलालाई अवलम्बन गर्दै राग, द्वेष र मोह अर्थात् कलुषित मनोवृत्तिबाट पूर्णरूपेण अलग रहनसक्ने हुन्छ, त्यतिबेला स्वाभाविक रूपमै उ द्वन्द्वबाट रहित अवस्थामा पुग्ने हुन्छ- यो त भयो व्यावहारिक र मानसिकभन्दा पनि परको निर्वाणमुखी द्वन्द्रहित अवस्था ।

वास्तवमा ठण्डा दिमाले सोन्ने हो भने द्वन्द्व कसलाई मन पर्छ र ? तर पनि द्वन्द्वबाट मुक्त हुनेहरू कति नै होलान् ? मानव स्वयंभित्र द्वन्द्व छ, अन्तरद्वन्द्व छ भने दुई व्यक्तिको मिलनमा पनि द्वन्द्व हुनु अभ परिवार, समाज, राष्ट्र एवं अन्तर्राष्ट्रिय मुलकुकहरूका बीच यावत विषयहरूमा शक्ति द्वन्द्व हुनु अस्वाभाविक अवश्य पनि होइन । मानिसको जीवनमा हुने कुनै द्वन्द्व, जस्ते रचनात्मक तवरमा सुधारलाई निम्त्याउँच भने कुनै द्वन्द्व जस्ते शान्तिमै आघात पारी परिस्थितिलाई

उथल-पुथल पारी ध्वंशात्मक स्थितिको श्रृजनामा अहं भूमिका खेलिरहेको हुन्छ । इतिहासका पानाहरूमा आपसी द्वन्द्व, रिसइवी तथा द्वेषभावले शक्ति प्रदर्शनका नाउँमा कर्याँ विध्वंश र उत्पात मच्ची भयानकपूर्ण संहार भैसकेका रगतले पोतिएका पानाहरू आलो रूपमा सम्फिनेहरू अझै पनि छन् । वस्तुतः द्वन्द्वले व्यापकरूपमा हिंसाको बाटो अपनाएका क्षणहरू भयावह-त्रासदीपूर्ण हुने गर्दछन् । हामीभित्र विद्यमान अनेकौं समस्याहरू मध्ये ‘शान्ति- द्वन्द्व’ आजको प्रमुख समस्या हो, जुन द्वन्द्वले, जनजीवन अस्तव्यस्त, मानवसंहार, देशलाई लथालिङ्ग भताभुङ्ग पार्ने हो कि भन्ने डरत्रासले संशक्ति तुल्याएको छ । ‘शक्ति द्वन्द्व’ ले “विनाशकाले विपरित बुद्धि” भन्ने कथनलाई घचघच्याइरहेको हुन्छ । त्यसैले द्वन्द्वको समाधान द्वन्द्वबाटे हुन्छ भनेर हठवादीताको प्रस्तुतिले गर्दा शान्तिका लागि क्रान्ति नभई हिंसाका लागि मात्र क्रान्ति हुनजान्छ, जसले वैरी सांघने नीति अवलम्बन गरी कुनैपनि राष्ट्रलाई युद्धतिर धकेली अशान्त र हिंसामा पिलिसने अभ्यासरूपी घाउमा नून-खुर्सानी छर्किने कार्य हुनजान्छ । कुनैबेला हाम्रो राष्ट्रमा द्वन्द्वको समाधान द्वन्द्वबाटे हुन्छ भनेर हठवादीता प्रदर्शनले शान्तिका लागि प्रत्यूत्पादक पाइला वा विपरीत शान्तिका कदमहरूलाई प्रश्रय दिएजाने ऋमा जुन नजानिदा पारामा अभ्यासहरू भएरहेका थिए, निश्चय पनि त्यस्ता कृयाकलापहरूले कसैको पनि हितसुखको लागि टेवा पुऱ्याउने हुँदैन, परन्तु त्यसले राष्ट्रलाई अशान्तिको भुमिरिमा थचारिएका थिए । द्वन्द्वको नाममा व्यक्तिको हत्या, लूटपात, अपहरण, राष्ट्रको सार्वभौमसत्ता एवं अखण्डतामा खलबल, गृहयुद्ध र जनसाधारणको जीवनमा अस्तव्यस्ता हुने तवरमा धारणा, मूल्य र मान्यतालाई बढावा दिई अगाडि बढिन्छ भने त्यस्को गन्तव्य निश्चय पनि दुःखदायी हुन्छ । त्यसैले हिंसा, आतंक र अशान्तिविरुद्ध हिंसा र आतंककै बाटो रोज्नु कथं-कदाचित फलादायी हुनेछैन, बरु त्यो प्रत्यूत्पादक सावित भई प्रलयकारी-ध्वंशात्मक अवस्थालाई निम्त्याएँ हुन्छ । यसमा चेतनशीलको ध्यानाकृष्ट हुनु परमावश्यक छ भने राज्यको संरचनाको सवालमा शासकीय पक्ष अझ बढी संवेदनशील हुनुपर्दछ । संविधान सभा चुनावीय जनादेश प्राप्तिपछिको संविधान सभाका सभासद् सबै सबैले राष्ट्रको विकास, दिगो शान्ति, लोकतान्त्रिक व्यवस्थाको सुनिश्चितताका लागि जिम्मेवार वहन गर्न अत्यन्त संवेदनशील घडी सबैको काँधमा आइपरेको जिम्मेवारीलाई जुन रूपमा वहन गरिनु पर्न थियो, विडम्बना त्यसो हुन सकेन ।

जनभावनाअनुरूप गहन जिम्मेवारीलाई वहन गर्नु सम्बद्धपक्ष सबैको कर्तव्य हो, बस यो आदर्शमै समेटिएको देखिएछ ।

बुद्धशिक्षाअनुसार हरकुशाहरू कार्यकारण सिद्धान्त वा हेतुवादमा निर्भर रहन्छन् । आ-आफ्नै तवरबाट लुकेका-छिपेका स्वार्थ, असन्तोषपना द्वेषभाव, बदलाको भाव अर्थात् समग्रमा भन्नुपर्दा अनावश्यक तृष्णाले द्वन्द्वलाई निम्त्याउन अहं भूमिका खेलिरहेको हुन्छ । तृष्णाजन्य विषय वस्तुको बारेमा छलफल गरी निष्कर्षमा पुग्न खोज्नु निश्चय पनि सरल कार्य होइन । तृष्णालाई चिन्ने-जान्नेहरूले विद्यमान यावत भौतिक सुख-सुविधालाई थुकेसरी तिलाज्जली दिई बुद्धजस्तै ज्ञानी बन्नसक्ने हुन्छ भने जो तृष्णारूपी भ्रमजाललाई बुझ्न नसकी माकुराको जालोमा फँसेकै फँस्दै गझराख्ने हुन्छ, त्यस्तो मनोवृत्तिले मानव जगतलाई दुःख र अशान्तिको बलौटे धापमा घचेट्ने हुन्छ । वस्तुतः बुद्धले तृष्णाजन्य कुराहरूबाट छुटकारा पाई प्रथमतः आफूभित्र सुख-शान्तिको प्रवाहमय संचार र त्यसपछि जनमानसमा सुख-शान्तिको जीवनोपयोगी सद्धर्म, जीवनोपयोगी दर्शन संचार गर्नुभएको हो । तर आज ठीक विपरीत जो अशान्त छ, उनीहरू स्वयं नै शान्तिका लागि लाख लाख पुकार र प्रयास गरिरहेका हुन्छन्, नाराबाजी र प्रचारबाजी गरिरहेका हुन्छन्, शान्तिमय एवं सद्भावपूर्ण वाचा र कसम खाइरहेका हुन्छन्, राष्ट्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सभासम्मेलन तथा सेमिनार गरिरहेका हुन्छन् । वस्तुतः अशान्त मनस्थितिको अन्त्य गर्नेतर्फ व्यक्ति स्वयंले प्रयास गर्नु पहिलो आवश्यकता हो । त्यसैले आमूल परिवर्तन भनौं या हामी आफैभित्र परिवर्तन भनौं, मूलतः त्यसका लागि हामी सबैले आ-आफ्नो हृदय परिवर्तन गर अकुशल प्रवृत्ति त्यागी कुशलता अंगाली अगाडि बढनुपर्छ । आफू नसच्चिने, नसधारिने अनि अस्त्वाईमात्र सच्चिनुपर्छ, सुधारिनुपर्छ भनी चिच्छाउँदा यो कत्तिको बुद्धिमत्ताको विषय होला ? सोचनीय विषय भएको छ । त्यसैले सुख, शान्तिलाई निरन्तरता दिन म पनि सच्चिनु पर्छ, सुधारिनु पर्छ, तपाईं पनि सच्चिनु पर्छ, सुधारिनु पर्छ, यसरी हामी सबै सच्चिनु पर्छ, सुधारिनु पर्छ, अनि आपसी मैत्रीपूर्ण तवरबाट अगाडि बढन सकिने हुन्छ ।

स्वर्यबुद्ध पनि भौतिक त के मानसिक रूपमा दरिद्र भएको भए जुनबेला कपिलवस्तु र देवदहका शाक्य कोलीयहस्तीच आ-आफ्नो पक्षीय तनावपूर्ण विवाद खडा भई रोहिणी नदीको पानीको विषयमा भण्डै रक्तपातपूर्ण नरसंहार युद्ध हुनै लाग्दाको

त्यो कास्त्रणिक हृदयविदारक दर्दनाक क्षणलाई बुद्धले समाधान नै गर्न सक्दैनथे होला, तर बुद्धले मानव रगतको र पानीको मूल्यबोध गराउँदै नदीको पानी आपसमा बाँड्न लगाई उभयपक्षीय हितको सम्झौता गराउन सफल हुनुभयो, जुन बुद्धको सफलत मध्यस्थता हो । यस किसिमको मध्यस्थता आजको अशान्त वातावरणमा भन् तड्कारो विषय बनेको छ । आजको बदलिंदो परिवेशसँगै जुन पृथक पृथक स्थमा श्रुजित असमान्जस्य परिस्थितिहरू छन्, त्यसको निराकरण तथा निकासका लागि सम्बद्ध पक्षबीच मैत्रीपूर्ण सोच र विधिव्यवहार हुनु आधारभूत आवश्यकता हो । मनोगत, मानसिक वा वैचारिक प्रदूषणबाट जतिबेलासम्म जतिबेलासम्म हामी प्रदूषित भई अगाडि बढिरहेका हुनेछौं त्यतिबेलासम्म हामीले जेजस्तोसुकै नाराबाजीपूर्ण क्रान्तिकारी भाषण छाँटैरै मात्र त्यो परिवर्तनका लागि प्रवाहक हुनै सक्दैन । यसउसले हामीले पुरातन शैलीलाई निरन्तरता दिने नाउँमा सामन्ती सोचलाई काखी च्याप्दै सबै आफूमात्रै खाउँ, आफूमात्रै लाउँ, मै राज्य हुँ, शासकीय अभिभाव हामीभित्रैमा सीमित रहनु पर्छ, अरु व्यक्ति, परिवार, जातजाति, वर्ग, दल, आदि क्षेत्रलाई अभिमुखीकरणको बाटो थप्प हुनेगरी बन्दै गर्नु पर्छ भन्ने सोचले आजको यो बदलिंदो परिवेशमा भन् भन् द्वन्द्वात्मक परिस्थितिहरू एकपछि अर्को श्रजना हुँदै जानेतर्फ सम्बद्ध सबैको गम्भीर ध्यानकर्षण हुनु आजको आवश्यकता हो । त्यसैले वैचारिक प्रदूषणदेखि हामी सबै सबै सावधान होओ, परिणामतः द्वन्द्वात्मक परिस्थितिहरू एकपछि अर्को श्रजना हुँदै जानेतर्फ सम्बद्ध सबैको गम्भीर ध्यानाकर्षण हुनु आजको आवश्यकता हो । त्यसैले वैचारिक प्रदूषणदेखि हामी सबै सबै सावधान होओ, परिणामतः द्वन्द्वात्मक परिस्थितिहरूले निकास पाउँदै जाने हुन्छ र त्यससँगै द्वन्द्वबाट द्वन्द्वको समाधान कहिल्यै हुन्न भन्ने यथार्थताको अवबोध हुनेछ ।

अवश्य पनि वास्तवमा शान्तिको चाहाँदैन र ? सुख र शान्ति सबै सबै चाहन्छन् । सुखपूर्ण शान्तपूर्ण जीवन प्राप्तिको उत्कृष्ट अभिलाषासहित हामी सबै भौतारिरहेका छौं । जीवनलाई सुखशान्तिमा प्रतिष्ठित गराई अगाडि बढ्ने जमर्को हामी जो-कसैबाट पनि भएगरेका छन् । ती यावत सुखशान्ति प्राप्तिको दौरानमा हामीले अंगालेका बाटा फरक फरक प्रकृतिका छन्, प्रकृया भिन्न भिन्न एवं धारणा अलग अलग छन्, प्रणाली पृथक पृथक छन्, जीवन जीउने कला पनि छुट्टाछुट्टै छन् र त फगत उही सुख, उही शान्ति प्राप्त गर्न समान उद्देश्य

र अभिप्राय हुँदाहुँदै हामी आपसी वैमनश्यतामा अल्पिएका छौं, पृथकतावादी सोचमा गुटमुटिदैछौं, जुटेर होइन जुझे तरखरमा छौं र सुखशान्तिको नाउँमा भन्नभन् दुःख र अशान्तमय धरामा फँस्दैछौं । अफैपनि हामीभित्र असहयोगी भावना, स्वार्थसिद्ध गर्ने प्रवृत्ति, अमानवीय विधिव्यवहार, मानव अधिकारको हनन्, सानालाई ऐन ठूलालाई चैन भन्ने प्रवृत्ति, मनोमालिन्यता, हिसा र अराजकजन्य स्वभावलाई निरन्तरता दिँदैजाने हो भने सुख र शान्ति प्राप्तिको खाडल अझै गहिरिंदै जाने सुनिश्चित छ । यस विषयमा सम्बद्ध पक्षको समयमै ध्यान जान सकिएन भने हामी हिसा, अराजक एवं द्वन्द्वात्मक भमेलामा भासिंदै जाने हुन्छौं । यसउसले हामी द्वन्द्व हैन स्थीर शान्ति चाहन्छौं, दिगो शान्ति चाहन्छौं, त्यसका लागि राजनीतिक स्थीरता यानिकी संविधान सभाबाट समयमै संविधानको घोषणा गरी परिवर्तन चाहने जनताको जनादेशबमोजिम नेपाल राष्ट्र अगाडि बढोस्, सम्बद्ध धर्म, समाज, राजनीतिक वृत्तलगायत सबैसबै क्षेत्रबाट रचनात्मक कदम अगाडि बढाइँदा नै द्वन्द्वात्मक परिस्थितिलाई व्यवस्थित गर्दै सुखशान्तिपूर्ण बाटोतिर लाग्न सकिने हुन्छ ।

**नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक
‘आनन्दभूमि’ पत्रिकाको वार्षिक ग्राहक
महानुभावहरूले नविकरण गर्नुहुन
हार्दिक अनुरोध गरिन्छ । सम्बन्धित
क्षेत्र वा व्यक्तिमार्फत समयमै ग्राहक
नविकरण गर्नुभई सहयोग गर्नुहोला ।**

आनन्दभूमि परिवार

आनन्द कुटी विहार, स्वयम्भू काठमाडौं
फोन - ४२७१४२०
anandakutivihar@ntc.net.np

शीलपालन तथा क्लेश क्षय

अगुवा सुयोग्य भयोकि समुन्नत तथा शान्तिपूर्ण देश सिर्जना हुन्छ । घरका मुली असल भयो भने घरमा शान्त वातावरण हुन्छ । यस्तै प्रकारले मठ मन्दिर बही विहारमा पनि गुरु गुरुमाहरू योग्य सक्षम भयो भने शिष्यहरू पनि ज्ञानी हुन्छन् । धर्म, राजनीति, समाज, नागरिक क्षेत्र जहाँ पनि सक्षम अगुवा नभै हुँदैन । आज देशको नाजुक स्थितिउपर विचार गर्दा नेताहरूको अदूरदर्शीताले गर्दा भैँ-भगडा वादविवाद भइरहेको छ भन्नुपन्यो । दल दलको बीचमा मात्र होइन दलको आन्तरिक कलहबाट पनि अशान्त वातावरण देखिन्छ । प्रशासनिक काम कुरो सुचारू रूपले संचालन नहुँदा जनताले दुःख भोग्न परिरहेको छ । धर्म-वित्तको अभावले एक दिन संसार छोडेर जानुपर्छ भन्ने भावना भएका कम मात्र छन् भन्नु कर लागेको छ । शान्तिका प्रतीक भगवान् बुद्धको जन्मस्थल नेपाल हो भनेर धेरै जसोले सम्फन सकिरहेका छैन भनेर भन्नुपर्ने स्थिति छ ।

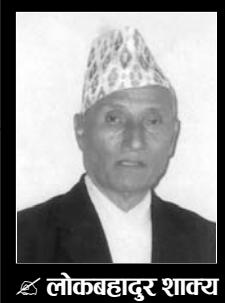
धेरैजसो नेपालीहरू पूजा नगरी बस्न सक्तैनन् । आफ्ना कूल देवता र देख्न सकिने अनेक देवताहरूको नाम लिएर पूजा गर्ने प्रचलन छ । अफ देवस्थल जाने बाटोको छेडछाडका दुङ्गाहरूलाई पनि टिका लगाएरफूल चढाएका देवता बनाउने प्रचलन ठाउँ ठाउँमा देखिन्छ । यथार्थ रूपमा विचार गर्न सकिने कुरा देवताहरू मानिसले नै सिर्जना गरिराखेको पाइन्छ । अस्त्रलाई कल्याण हुने काम गर्नेलाई देवता भन्ने रहेछ । तर नराम्रो तथा अकुशल काम गर्नेलाई राक्षस भन्दोरहेछ । फेरि करै रूखलाई पनि पूजा गरिराखेको देखिन्छ । अफ चन्द्र, सूर्य, कुकुर, गाई आदिलाई पनि पूजा गर्ने चलन छ । यस्तो वातावरणले गर्दा नेपालीहरू बाहिरबाट धर्मात्माजस्तो देखिए पनि धेरै जसोले आफ्ना कर्तव्य पालन गर्ने बानी गरेको छैन । बुद्धधर्ममा पञ्चशील पालन गर्ने कम मात्र पाइन्छ । बुद्धधर्म अनुसार लोक कल्याणकारी भएर प्रख्यात हुनुभएका बोधिसत्त्वहरूको मनसाय भएका मुख्य प्रशासक र नेताहरू भएमा देशमा सुख, शान्ति, अमन-चैन हुनेछ भनेर सहजै अनुमान गर्न सकिन्छ ।

डा. अनोज गुरुमां कृत 'शान्ति अभिप्रेरणा' पुस्तकमा उल्लेख भएका बमोजिम एक देशमा अशान्ति भइरहेको थियो । उस ब्यक्त त्यहाँ रुख तथा दुङ्गालाई देवता सम्फेर पूजा गर्ने प्रचलन थियो । त्यस देशमा भविष्यमा बुद्ध हुने बोधिसत्त्व राजकुमारको रूपमा जन्म भएको थियो । पिता राजाको शेषपछि बोधिसत्त्व राजा हुनुभयो । त्यसपछि राजाले आफू मात्र आराम सुख शान्ति हुने जनताले दुःख भोग्नुपर्ने स्थिति देख्न नसक्ने भनेर चिन्तन मनन गर्नुभयो । जनताले पूजा गर्नु नै धर्म भनेर सम्फिरहेको धर्म भएन । जनतालाई बाटो देखाउन उपाय निश्चित गर्नुभयो । पञ्चशील पालन गरिरहेको ठाउँमा हिंसा, भगडा, व्यभिचार छैन । सुख शान्तिपूर्वक जीवन बिताइरहेका छन् । बोधिसत्त्व राजाले मन्त्रीलाई बोलाएर तमाम जनताले निम्न व्यहारा बोध गरेर पालन गर्नुको निम्निकृत प्रचार गर्नु भनेर आज्ञा गर्नुभयो :-

"जनताले रुख, दुङ्गालाई देवता भनेर पूजा गर्नु अन्धश्रद्धा तथा भक्त भैरहेको छ धर्म बुझेर चर्या नगरेकोले अशान्ति भै दुःख भोग्न परिरहेको छ । धर्म भनेको कुशल मंगल सेवा कार्य गर्ने, मैत्री-करुणा समान भावना विकसित गर्ने । पहिलो धर्मचर्या पञ्चशील १) प्राणीहिंसा नगर्ने, २) चोरी नगर्ने, अरुबाट नदिइन नलिने, ३) परस्त्री, परपुरुष गमन नगर्ने, व्यभिचार नगर्ने, ४) असत्य कुरो नगर्ने, भूठो नबोल्ने, ५) लागु पदार्थको सेवन गर्ने ।

मन्त्रीहरूले देशव्यापी रूमपा बोधिसत्त्व राजाको आज्ञा सुनाउने राम्ररी व्यवस्था गर्नुभयो । त्यसपछि जनताले आज्ञा शिरोपर गरी पञ्चशील पालन गरेपछि देशमा शान्ति भएर कुशल कामकुरो गरी सुखी जीवन बिताउन सक्षम भए ।

महापरिनिर्वाण हुनअघि बुद्धले आनन्द स्थविरलाई "तथागत निर्वाण भैसकेपछि उपदेश दिने गुरु भएन, शास्ता पनि छैनन् भन्ने भावना मनमा पर्न

डा. अनोज गुरुमां कृत
लोकबहादुर शास्त्र

सकदछ, तर त्यस्तो मनमा लिनु हुन्न, जुन धर्म र विनय देशना गरी प्रज्ञाप्ति गरिराखेको हो त्यही धर्मविनय उपदेशहरू नै पछि शास्ता हुनेछ" भनी आज्ञा भएको सम्झेर पालन गर्नुपन्यो । फेरी फूल, रोटी, फल, नैवेद्य आदि चढाई पूजा गर्छ, आमीस पूजा गरेको हुन्छ त्योसँग बुद्ध खुसी छैन, बुद्धको उपदेश, धर्म र विनय व्यवहारमा उतान्यो र परस्पर मैत्रीले व्यवहार गन्यो भने बुद्धलाई पूजा गरेको हुन्छ भनेर बोध गर्नु बिर्सनु भएन ।

काठमाडौं उपत्यकाको महायान वज्रयान कहलिएको धेरै जसो बहाबहीमा अर्थ बुझ्ने कोशिस नगरी पूजा पाठ गरेर खान पिउनमा आसक्त भएको छैन भन्न सक्दैन । यहाँ परम्परागत कर्मकाण्ड, संस्कार आदि संस्कृतिलाई धर्म सम्फने प्रचलन पनि देखिन्छ । एक नाम चलेका विहारमा बीस पारमिता आजु तथा दशपारमिता आजु भनेर दुईस्तरको परम्परा छ । विहारमा व्रतवन्ध (चूडाकर्म) गरेर चक्रसंवरको दीक्षा ग्रहण गरेका सदस्यहरू ऋमैसंग माथिल्लो स्तरमा जान सक्ने भयो, प्रथमस्तरका बीस आजुहरूले चक्रसंवर वज्रवाराही देवता दर्शन गरेर पूजापाठ गर्ने प्रचलन छ । दशपारमिता आजु स्तरमा जोगाम्बर देवता हुनुहुन्छ । दशपारमिता आजुमध्ये पनि सबभन्दा माथिल्लो पद चक्रेश्वर आजुमा वज्राचार्य मात्र हुनसक्छ । शाक्य नहुने नियम रहेछ । ताजुबको कुरा त दशपारमिता आजु भएर पनि चक्रेश्वर आजु एक जनाले बाहेक अरूले जोगाम्बर देवता दर्शन गन्यो भने रगत वन्ता गरेर मर्छ भनेर तर्साइराखेको रहेछ । यहाँ उल्लेख गर्नुपर्ने कुरा के छ भने माथिका रुख, दुङ्गा, देवता

पूजा मात्र गरी शील पालन नगर्नहरूलाई बोधिसत्त्वले पञ्चशील पालन गर्न लगाई जीवन सुधार गरेको अनुसार महायान वज्रयान कहलिइएका विहारहरूमा पनि बुद्धधर्मका मौलिक चर्या पञ्चशील पालन गराउने परिपाटी बसाउने व्यवस्थाको निमित्त सम्बन्धित पदाधिकारीहरूको ध्यान आकर्षित गर्दछु ।

उपरोक्त सबैजसो विहार बहीमा उच्चस्तरको आर्य मञ्जुश्री नाम संगीति पाठ गर्ने प्रचलन महत्वपूर्ण छ । यसको प्रमुख लक्ष्य भनेको अधम, मध्यम, उत्तम पुरुषको चर्यादिमा शिक्षित पारेर सम्पूर्ण क्लेशको जरा 'म मकार' समाएर राखेको हो भन्ने बुझ्नुपर्छ । क्लेशसंग संग्राम गरेको बखतमा सुरवीर भएर संसारमा सम्पूर्ण दुःखको मूल अज्ञान (भविष्य) लाई पहिचान गरी अनादि कालदेखि प्राणीहरूलाई संसारको दुःख उत्पन्न गराउने शत्रु 'म मेरो' भन्ने गाँठोलाई फुकाउन 'अनात्मा' लाई प्रज्ञारूपी अन्तस्करणले बोध गर्नुपर्नेछ । धर्मको स्वभाव शून्यता देखाई सम्पूर्ण घमण्ड त्याग गराउनको निमित्त उपाय कौशल्य अपनाउनु पर्छ । शान्तपूर्वक दमन गर्न नसक्नेलाई दमन गर्ने कारणमा भयानक क्रोध स्वरूप भएर प्रस्तुत हुने पनि मञ्जुघोष बोधिसत्त्व भनेर उल्लेख भएको अनुकरणीय छ । 'नाम संगीति' श्लोक मुखाग्र वा कण्ठस्थ पाठ गर्ने महानुभावहरू भएपनि माथिको महान उपाय बोध गरी व्यवहार गर्ने कोही देखिन्न । अतएव सो बोध गरेर चर्या गर्ने व्यवस्था मिलाई मनुष्य जीवन सफल पार्न निरन्तर लागि पर्न सम्बन्धित सबैको ध्यान आकर्षित गर्दछु ।

२५५४ औं बुद्ध पूर्णिमा-स्वाँया पुनिहिको
सुखद् उपलक्ष्यमा समस्त
नेपालीहरूमा सुख, शान्ति, समृद्धिको
लागि हार्दिक शुभ-कामना ।

बौद्ध महिला संघ, नेपाल

बुद्ध विहार, भृकुटीमण्डप, काठमाडौं

नेपालभाषाया त्रिपिटक e-books व वेभ साइट्य

बुद्धवचन त्रिपिटक विश्वया थीथी बौद्ध देशतयसं थथःपिनिगु भाषां आधुनिक संचार वेभ साइट्या माध्यम बहुजनहिताय बहजुनसुखायया निति प्रचार याना च्वंगु जुल । थव हे सन्दर्भय बुद्ध जन्म जूगु देश धका गैरव तायका च्वंपि नेपालिपिसं थुगु सम्बन्धय छु याःगु दु धका न्व्यसःत दने फुगु जुल । सरकारी, गैरसरकारी अथवा जनस्तरं थुगु खँय ध्यान ब्युगु खने मदु । थःत बौद्ध धायका जूपिसं नेपालिया पुत्र गौतम बुद्धयागु वचन बना, न्यना, बहुश्रुत जुया लाभान्वित जुइ फया च्वंगु खने मदु । नेपालिया पुत्रया ज्ञानयात अन्य देश सदुपयोग याना च्वंगु जुलसा ठीक थुकिया विपरीत नेपालिपि बुद्धं क्यंगु ज्ञान प्राप्त यायेगु अवसरं वज्जित जुइका च्वने माःगु जुल ।

थव हे खँयात वाचायका गत खंगु घंगु दसकानिसं थुगु क्षेत्रय थःत पाना त्रिपिटकया भन्डै चकछिं भाग अनुवाद याना पिकायेगु अनुभव दुम्ह, वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालयया अद्यक्ष एवं प्रस्तुत च्वमिया ग्वसालय थव हे वंगु २०६६ पोष २१ गते नेपालिया वरिष्ठ विद्वानपि भन्तीपि व गुरुमालिपिनिगु छगु बैठक मुंगु जुल । उगु बैठकय त्रिपिटकया आःतक अनूदीत मजूनिगु ग्रन्थत नेपालभाषां यायेगु प्रस्ताव तःगु जुल । थुकियात माःगु व्यवस्थापन व आवश्यक व्ययभार वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालयाख्वै जिम्मा काःगु खः । e-books या त्याख्वै त्रिपिटकया सम्पूर्ण ग्रन्थत तयार यायेगु उगु प्रस्तावयात उपस्थित बैठकं सहर्ष अनुमोदन याःगु खः । योजनाकथं छम्ह छम्हसिन छगु छगु ग्रन्थया ब्वः अनुवाद यायेगु अभिभार नं उगु बैठकय उपस्थित जूपिसं काःगु जुल । न्हापांगु बैठकया सभापतित्व श्रद्धेय धर्माचार्य भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरं याना बिज्याःगु जुलसा निगुगु बैठक त्रिपिटकाचार्य भिक्षु कुमार काशयप महास्थविरं याना बिज्याःगु खः । अनुवादकपित संयोजक यायेगु कार्यभार भिक्षु कोण्डन्यं कया बिज्यातसा अनुवाद मण्डलय भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर, भिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर, भिक्षु धर्ममूर्ति, भिक्षु राहुल, भिक्षु उपतिष्ठ, भिक्षु भद्रिय, भिक्षु पञ्चारत्न, भिक्षु पञ्चासार, भिक्षु प्रियदर्सी, भिक्षु सरणंकर, अनागारिका अगगन्याणी, अनागारिका विमलन्याणी व प्रस्तुत च्वमि जुल ।

त्रिपिटक अन्तर्गत सुत्तपिटक, विनयपिटक व अभिधम्मपिटक स्वथी दुगु मध्ये नेपाल भाषां अनुवाद मजूनिगु सुत्तपिटकया निगु ग्रन्थत महानिदेस व अपदानया छुं अंश खःसा महानिदेस अगगन्याणी गुरुमां नं अनुवाद यायेगु जिम्मा कया बिज्यातसा अपदानया पूमवंगु पूवंकेगु अंश अनुवादक भिक्षु धर्ममूर्ति जिम्मा कया बिज्यात । पूरा पूरा र्स्यं अनुवाद

याये त्यं दनिगु विनयपिटक व अभिधम्मपिटकयात नं निगू अलगु पुचः दयका हप्ताय् हप्ताय् बैठक च्वेनेगु कोजित । प्रत्येक बैठकय थथःपिसं याना हःगु सिधःगु अनुवादया प्रास्य प्रस्तुत यायेगु ज्या जुया च्वंगु जुल । अनुवादया गति थौतकं सन्तोषजनक कथं न्व्याना प्रगती जुया च्वंगु जुल ।

त्रिपिटकयात e-books या र्स्य विकास याना उकियात वेभ साइट्य तया प्रचार यायेगु उद्देश्य अनुरूप वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालयं न्हापाया प्रकाशित त्रिपिटक ग्रन्थतयगु कम्प्यूटर डाटात हानं तयार याना च्वंगु दु । उकिं हानं जिमिगु संग्रहालयाख्वै प्रकाशित जुइ धुंकूगु अथवा जुइ मालिगु अथवा अन्य प्रकाशकपिनिपाख्वै प्रकाशित जूगु त्रिपिटकीय ग्रन्थतयगु डाटात खोज याना मुंकेगु अथवा न्हूगु हे दयका उकियात PDF फाइल्य र्स्यान्तरीत यायेगु ज्या याना च्वंगु नं जुल ।

पुस्तक संग्रहालयया लक्ष्यकथं करीव निदँया दुने प्राथमिक अनुवाद तयार यायेगु, अनंलि उकियात संशोधन, परिमार्जन याना यंकेगु अले हानं योग्यपि सम्पादकपिनि त्वातं अन्तिम प्रास्य तयार याना, माला वन धाःसा पुस्तककार बिइबहः जुइक तयार यायेगु खः । हाल जिमिसं वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालयया छगु मेंगु योजनाकथं नेपालिया छगु प्राचीन बौद्ध लिपि, गुगुकि उत्तरीय बौद्ध देशय धम्म अध्ययनया निति विहार, गुम्बा आदि शिक्षण संस्थानय परम्पराकथं थौतक थुगु लिपि सय्के माःगु अनिवार्य जुया च्वंगु जीवन्त परम्परा दु, उगु पुलांगु रञ्जना लिपिस पालि त्रिपिटक तयार यायेगु लक्ष्य नं दुगु जुल । भविष्यत थुकियात वेभ साइट मार्फत विश्वयात पालि त्रिपिटक क्यने फइगु जुल । थव भी नेपालि सकलयात गैरवया विषय खः । थुकिया निति टाइवानय यक्व वर्ष च्वना छम्ह नेवा जुया नं चाइनीज भाषा त्रिपिटक ग्रन्थत अनुवाद याना अद्वितीय योगदान याना बिज्याःम्ह तथा थुगु परियोजनाया निर्देशक श्रद्धेय धर्मगुप्त महास्थविर चान्हिं थुगु क्षेत्रय लगे जुया बिज्याना च्वंगु जुल । वसपोलयात जिमिपाख्वै सदां शुभकामना सहित वन्दना दु ।

अन्तस स्वाँया पुन्हीया लसतायय मानव मात्रया कल्याणय भितुसे जिमिगु वेभ साइट्या ठेगाना बियागु जुल । www.tipitakanepal.org

दुण्डबहादुर वज्राचार्य

सामयिक प्रसङ्ग

अन्तर्राष्ट्रिय शान्ति शहर - लुम्बिनी

राष्ट्रिय विभूति भगवान गौतम बुद्धको जन्मभूमि हो - लुम्बिनी । विश्वका करोडौं शान्ति प्रेमीहरूको पवित्रतम तीर्थस्थल हो - लुम्बिनी । विश्व शान्तिको मुहान हो - लुम्बिनी । विश्वका सम्पूर्ण मानवहरूको साफ्का सम्पति हो - लुम्बिनी ।

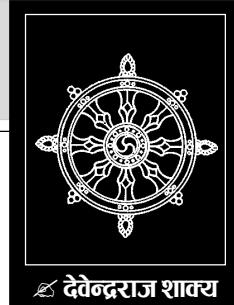
भगवान बुद्धको जन्मस्थल-लुम्बिनी, बोधिज्ञान प्राप्त स्थान-बोधगया, प्रथमवार धर्मदेशना दिनुभएको स्थान-सारनाथ एवं महापरिनिर्वाणस्थल कूशीनगर हो । यी चारस्थान बौद्ध अनुयायीहरूको लागि अति नै पवित्रतम तीर्थ स्थल रहिआएको तथ्य सर्वविदितै छ । त्यसमा पनि जीवनमा एक पटक आफ्नो जन्मभूमि लुम्बिनीको दर्शन गर्न स्वयं बुद्धले प्रेरित गर्नुभएबाट पनि यस स्थलको बढि महत्व हुनपुरेको हो ।

दे वताहरूको

प्रीय, बौद्ध सम्राट प्रियदर्शी अशोकले आफ्नो राज्याभिषेकको २० औं वर्षमा आफ्ना धर्मउपगूप्तकासाथ ई.पू. २४९ मा लुम्बिनी आई बूद्धले प्रथमबार पृथ्वीमा पाइला टेकेको जन्मस्मारक ढुंगा (Marker Stone) सुरक्षितसाथ राख्न लगाउनुका साथै आफू यस पवित्र भूमिमा आएको प्रमाणस्वरूप एउटा शिलास्तम्भ समेत निर्माण गर्न लगाएका थिए । यही शिलास्तम्भ लुम्बिनीलाई विश्वसामू चिनाउने ठोस प्रमाण भएको सबैलाई जानकारी भएकै कुरा हो ।

लुम्बिनी नेपाल राष्ट्रको मात्रै नभई विश्वकै धरोहरको रूपमा रहेको छ । यही महत्वलाई हृदयंगम गरी सन् १९९७ डिसेम्बर १ मा संयुक्त राष्ट्र संघीय शैक्षिक, वैज्ञानिक तथा सांस्कृतिक संगठन (United Nations Educational, Scientific and Cultural

Organization) UNESCO को इटलीको नेपलसमा सम्पन्न विश्वसम्पदा समितिको २१ औं बैठकले यस स्थललाई विश्व सम्पदा सूचीमा सूचीकृत गयो । साथै संयुक्त राष्ट्रसंघ (United Nations) ले शान्तिको सन्देश विश्वभर फैलाउने महामानव बुद्धको जन्म, बोधिज्ञानप्राप्ति एवं महापरिनिर्वाणको संयोगको दिन वैशाख पूर्णिमा (बूद्धजयन्ती) का दिन सार्वजनिक विदा गर्ने समेत घोषणा गरेको छ ।

देवेन्द्रराज शारण

लुम्बिनीलाई विश्व शान्तिको शहर बनाउन 'कार्य त्रयमलाई' लुम्बिनी विकासका लागि अन्तर्राष्ट्रिय समितिको Sept. 17, 2005 (२०६२ असोज १ गते)

न्यूयोर्कमा बसेको ६० औं बैठकले सहमति जनाएको छ । उक्त बैठकमा नेपाललगायत अफगानिस्तान, पाकिस्तान, बांगलादेश, भुटान, श्रीलंका, भारत, कम्बोडिया इण्डोनेशिया, थाइल्याण्ड, मलेशिया, जापान, दक्षिण कोरिया, लाओ पिपूल्स डेमोक्रेटिक रिपब्लिक, म्यानमार, सिंगापुरआदि देशहरू सहभागि थिए भने चीन, भियतनाम, मंगोलिया, अतिथीको रूपमा सहभागि भएका थिए ।

वि.सं. २०६१ मंसीर १५ देखि १७ (नोभेम्बर ३०, डिसेम्बर २, २००४) मा नेपाल सरकार र लुम्बिनी विकास कोषको संयुक्त आयोजनामा लुम्बिनीमा दोस्रो विश्व बौद्ध शिखर सम्मेलन सम्पन्न भयो । उक्त सम्मेलनको विभिन्न उद्देश्यहरू मध्ये लुम्बिनीलाई विश्व शान्तिको शहरको रूपमा विकसित गर्ने रहेको पनि

स्मरण गराउन चाहान्छु ।

वि.सं २०५५ साल (सन् १९९८) मा अष्ट्रेलियाको सिड्नी शहरमा विश्व बौद्ध भातुत्त्व संघ (World Fellowship of Buddhists) को १८ औं महाअधिवेशन सम्पन्न भयो । उक्त महाअधिवेशनले लुम्बिनीलाई “विश्वभरका बौद्ध धर्मावलम्बीहरू र शान्तिप्रीय जनताहरूको सबभन्दा पवित्र तिर्थस्थल” भनी घोषणा समेत गरेका थिए ।

यस पवित्रभूमि लुम्बिनीलाई नेपाल सरकार, व्यवस्थापिका संसदले अन्तर्राष्ट्रिय शान्ति शहरको रूपमा विकसित गर्न निर्देशन दिने संकल्प प्रस्ताव सर्वसम्मतले पारित गरेको समाचार प्रकाशनमा आएको छ । उक्त प्रस्ताव नेपाली कांग्रेसका तर्फबाट सभासद् भएका दीपकुमार उपाध्यायले व्यवस्थापिका संसदको बैठकमा प्रस्तुत गरेका थिए । एकीकृत नेक.पा. माओवादीका सभासद् सितादेवी पौडेल र नेक.पा. एमालेका सभासद् प्रदिप ज्ञवालीले आ-आफ्नो पार्टीको तर्फबाट प्रस्तावको समर्थन गर्दै विश्वशान्तिका सन्देश बाहक भगवान् बुद्धको जन्मभूमि लुम्बिनीको संरक्षण गर्नु संसदको समेत दायित्व भएको बताएका थिए ।

संसदीय बैठकको छलफलमा आफ्नो धारणा राख्ने ऋममा नेकपा एमालेका सभासद् रामनाथ ढकालले सरकारी उपेक्षाका कारण लुम्बिनी विकासको गूरुयोजनाले पूर्णता पाउन ढिलाई भएको बताएका थिए भने नेपाल मजदुर किसान पार्टीका सभासद् सुनील प्रजापतिले बुद्ध जन्मभूमिबाटे छिमेकी देशले दुस्प्रचार गरिरहेको अवस्थामा यस प्रकार संकल्प प्रस्ताव पारित हुनु अति सकारात्मक भएको मत व्यक्त गरेका थिए ।

बैठकमा आ-आफ्नो मन्तव्य राख्ने ऋममा नेपाली कांग्रेसका हर्षजित लामा, तराई मधेश लोकतान्त्रिक पार्टीका अरविन्द शाहले लुम्बिनीको विकासका लागि सरकार गंभीर हुनुपर्ने र आर्थिक सहयोगमा पनि बृद्धि गर्नुपर्ने धारणा राखेका थिए । माननीय संस्कृति मन्त्री मिनेन्द्र रिजालले लुम्बिनीको विकासका लागि सरकारको तर्फबाट आवश्यक पहल गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरेका थिए ।

हामी कुरा धेरै गर्छौं, महत्वाकांक्षी योजना धेरै बनाउँछौं तर काम भने गर्दैनौं । दोष जति अर्काको टाउकोमा थोपार्ने गर्छौं । लुम्बिनीलाई अन्तर्राष्ट्रिय शहर बनाउने यो प्रस्तावले पनि यस्तै नियति भोग्नुपर्ने त होइन ?

हाम्रो भनाई र गराईमा अनन्त गहराई छ । भनाई अनुसारको काम हुँदैन । खोक्रो आश्वासनको सपना बाँद्नमा चतुर छौं । यो सबैले बुझेकै कुरा हो । योजना बनाएर आश्वासन दिन्छौं तर त्यसको कार्यान्वयनतर्फ ध्यान दिँदैनौं । लुम्बिनीको विकास सम्बन्धमा धेरैले, धेरै पटक, धेरै कुरा लेखिसकेका छन्, बोलिसकेका छन् । कार्यान्वयन पक्ष फितले भएकै कारण प्रो. केन्जो टाँगेले आजभन्दा ३२ वर्षअगाडि बनाउनुभएको गुरुयोजनाले पनि पूर्णता पाउन सकेको छैन । योभन्दा ठूलो लाजमर्दी कुरा अर्ल के हुनसक्छ ?

पदमा रहँदा ठूला ठूला कुरा गर्ने, पदबाहिर हुँदा आलोचना गर्ने यस्तो प्रवृत्तिको अन्त्य कहिले होला ? लुम्बिनीको विकास नुहुनुमा राज्यपक्ष नै बढि जिम्मेवार देखिन्छ । हाम्रो सबभन्दा नजिकको, अति असल मित्र भनिने भारतले नक्कली लुम्बिनी, कपिलवस्तु बनाई साभा नेपाली मित्रको हृदयमा ठूलो चोट पुऱ्याउने काम गरेको छ । के यही हो असल मित्रको व्यवहार ? लुम्बिनीको विषयमा भ्रामक प्रचार प्रसार भइरहँदा पनि राज्यपक्ष गंभीर नहुनु, आफ्नो उत्तरदायित्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्न नसक्नु सरकारको लाचारिपन नभए के हो ?

लुम्बिनीलाई अन्तर्राष्ट्रिय शान्ति शहर बनाउने प्रस्तावलाई केवल क्षणिक प्रचारबाजीका लागि मात्र नलिई यसतर्फ गंभीर बनी कार्यान्वयन पक्षमा जोड दिने हो भने यो योजना अवश्य सफल होला भन्ने आशा गर्न सकिन्छ । ढिलै भएपनि अत्यन्त राम्रो प्रस्ताव पारित भएकोछ । यसलाई सकारात्मक रूपमा लिनुपर्छ । आशा गरौ राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय सबै क्षेत्रको सहयोगले यस योजनाले अवश्य पूर्णता पाउनेछ । अस्तु ॥

नेपालको अस्तित्वमा शक्तिको खेल र नेपाली धर्म

डा. मगनदास मान्दार

नेपाल हाम्रो देश प्राकृतिक सम्पदाले भरिपूर्ण जहाँ हिमालयको शृङ्खलादेखि पहाड-तराई फैलिई नदी, ताल, जङ्गल, वनस्पति, जडीबुटी आदिले भरिपूर्ण भई अति सुन्दर छ । यही देशमा प्रकाशमय महापुरुषहरु सिद्धार्थ गौतम, जनक, सीता, भूकुटीजस्ता आध्यात्मिक विभूतिहरूको जन्म भयो । सन्त, ज्ञानी, साधु तपस्वीहरूको तपोभूमि हो यो देश ।

समय परिवर्तनशील छ । प्रकृतिको परिवर्तनशील नियम (धर्म) अनुसार हाल हाम्रो देशको शासन शक्तिको व्यवस्थापनदेखि आन्तरिक भौगोलिक विभाजनको स्वरूप परिवर्तन भझरहेको छ । हाम्रो जस्तो बहुभाषा, बहुधर्म, बहुसंस्कृति-परम्परा, बहुवर्ण र बहुजाति रही अनेकतामा एकता गाँसिएको यो देश संसारका लागि एक सुन्दर, सुमधुर नमूना हो । हाम्रो देशका बुद्ध, सन्त, ज्ञानीहरूका उपदेश, ज्ञान, संस्कार, जीवन चरित्र हामी नेपालीहरूका जीवनमा प्रतिविन्धित हुनुका कारण यो देशको आफ्नै अस्तित्व, गौरव छ । समयसापेक्ष परिवर्तनमा पनि यहाँ यी विषमताहरूलाई आध्यात्मिक ज्ञानशक्तिले मालासरह उनिएर संगालेको छ । अहिले अति भौतिकवाद, अवसरवाद, भ्रष्टाचार र प्रकृतिको दुरुप्रयोगबाट नेपाल अज्ञानताको बाटोतिर लम्किरहेको देखिन्छ । अझ भन्ने नै हो भने नेपालमा विभिन्न क्षेत्रमा देखिएका अनियन्त्रित तिब्रगतिको परिवर्तनले करै नेपाल देशको भौगोलिक सिमानामा पनि धक्का पर्ने हो की ? यस्ता सम्पूर्ण परिवर्तनमा शक्तिकै बढि चलखेल हुन्छ ।

केही समययता मलाई खुब रेस्लीङ्ग हेर्न मन लाथो । मैले यस खेलमा बल शक्तिको उच्च प्रदर्शन हुने गरेको देखें । शक्तिको तकराव किन? कसरी? हुन्छ आदि कुराहरु बुझ्न रेस्लीङ्ग खेलको सिलसिला एकपटक हेरौ भन्ने विचार हो । यस खेलमा खेलाडीहरूको बल, तागत शक्तिले दर्शकहरूको मन जिल्को कोशिसदेखि लिएर प्रायः खेल जीतको लागि मेच, व्यामर आदि प्रयोग गरी भेली स्वभावले वेल्ट जिल सफल भएको दृश्य हेर्न पाइन्छ । अति रोचक रेस्लीङ्ग त हेबीवेट च्याम्पीएनका लागि हुने फाईट हुनेगदछ । यस भगडामा हालसम्म हेबीवेट च्याम्पीएन भएका खेलाडीद्वारा वा उनलाई अरु सम्भावित खेलाडीहरूले चुनौति दिने गर्दछन् । चुनौतीमा गन्यमान्य दुईचार जना खेलाडी हुने गर्दछ ।

उदाहरणका लागि तीन जना खेलाडीले हालसम्म हेबीवेट च्याम्पीएनलाई चुनौति दिए । तब ती चारैजना रेस्लीङ्ग रीङ्गमा ओर्लिन्छन् । जब फाईट सुरु हुन्छ तब केही समयपछि यस्तो दृश्य देखिन थाल्छ । यी चुनौती दिने तीन खेलाडीहरू एकआपसमा मिल्न जान्छ र सो हाल सम्मको हेबीवेट च्याम्पीएन खेलाडीलाई खूब चुट्ठ । सकेसम्म रीङ्गबाट आउट गराईन्छ । जब उ रीङ्गबाट आउट हुन्छ तब ती तीनजनामध्ये पनि दुझेजना मिली एक जनालाई रीङ्गबाट आउट गराउँछ । अब बाँकी दुई खेलाडीबीच घमासान फाईट हुन्छ मरासन्न हुनेगरी । जसले जित्त सो भगडापछि उ अबउपरान्त हेबीवेट च्याम्पीएन बन्दछ । उसलाई सम्मानस्वरूप हेबीवेट च्याम्पीएन वेल्ट प्रदान गरिने गर्दछ ।

संसारका देशहरू बीचको शक्तिको होडबाजी हेर्ने नै हो भने यस्तै डब्लु डब्लु एफ रेस्लीङ्गभन्दा कम छैन । शक्ति अन्धो हुन्छ । शक्ति (सत्ता) को लागि होडबाजी सत्य, त्रेता, द्वापर वा कली युग सबैमा भझरहेको ग्रन्थ तथा इतिहास साक्षी छ । भनिन्छ यो कली युग हो । यस कली युगमा अलेक्जान्डर डी ग्रेट, नेपोलियन बोनापार्ट, हिटलर आदिले युद्धगरी सारा संसारमा शासन गर्न खोजे । त्यस्तै बेलायतले आफ्नो साम्राज्यवादलाई उच्चस्तरमा नेपालसम्म पनि प्रदर्शन गरे । जङ्गलमा शेरले आफ्नो शक्तिप्रदर्शन गरी जङ्गलका राजा बन्दछ । जसरी रेस्लीङ्गमा भौतिक शरीरमा निहित शक्ति शक्तिको बीच तकराब भई अन्ततोगत्वा शक्तिशाली रेस्लर विवेकी जङ्गलीशेरको रूपमा देखापर्दछन् । सोभियत संघको विघटनपछि संयुक्त राज्य अमेरिका मात्र एक अति शक्तिशाली देशका रूपमा दाबेदार छन् । त्यस्तै सुपरपावर राष्ट्र बन्न विभिन्न अरु देशहरू बीच सदा होडबाजी भझरहेकै हुन्छ जस्तो रूस, फ्रान्स, जर्मनी, बेलायत आदि अहिले भने चीन, भारत पनि दाबेदारका रूपमा स्पष्ट देखिन थालेका छन् ।

शक्तिको खेलमा अर्थ शक्तिको पनि ठूलो भूमिका हुन्छ । नेपालको आर्थिक स्थिति दिनप्रति दिन कमजोर हुँदै जानु र हाम्रो अर्थनीति हामीमा भन्दा परको भर पर्नुपर्न अवस्था सृजित भएको छ । भारत र चीन यी दुई देश विश्वको सबभन्दा बढी जनसंख्या भएका देश हुन् । यसकारण

श्रमशक्ति प्रशस्त भएको कारण जतिपनि ठूला राष्ट्रहरूले कोलाबोरेट गरी दैनिक प्रयोगमा आउने सामानहरू प्राय चीनमार्फत उत्पादन गर्न थाले । सस्तो भरपर्दो विटिक्क परेका चाईनीज सामान हाल विश्वभर हावी छ । चीनको आर्थिक परिवर्तनको उदार नीतिका कारण भारतका उद्योगपतिहरू चीनीयाँ कम्पनीहरूसँग साठगाँठ गरेर काम गर्न थालिसकेका छन् । केही वर्षयता भारतमा चाईनीज सामान पुग्दैनथ्यो, भारतीहरू नेपाल आएर किन्तु पर्दथ्यो । तर आज यो अवस्था भारतीयहरूलाई रहेन । चाईनीज सामान भारतको बजारमा सजिलै र सस्तोमा उपलब्ध छ । हाल भारतबाट चाईनीज सामान सस्तोमा नेपाल भित्रिने गर्दछ । यी दुई राष्ट्रले एकआपसमा अन्तराष्ट्रिय बजार नियन्त्रणको दहो नीति राम्ररी अपनाइसकेका छन् ।

हाल चीन संसारमा आर्थिक सम्पन्नताका कारण विकासोन्मुख राष्ट्रबाट विकसित राष्ट्र हुन द्रौदगतिले अधि बढिरहेको छ । चीन हाल विश्वको शक्तिशाली राज्यको रूपमा उदाउँदै छ । साथसाथै भारत चीनसंग त्रुलना गर्दै शक्तिशाली राज्य हुन होडबाजीमा होमिएको छ । चीनको उच्चस्तरको व्यापारिक नीतिको कारण अमेरिकाजस्तो शक्तिशाली राज्यको व्यापारमा मन्दी आएको छ । साथै अमेरीका र विकसित मुलुकहरू चीनसंग सर्तक बन्न थालेका छन् ।

भौतिक संसारको जतिपनि शक्तिहरू छन् तिनका सार अन्तमा राजनैतिक शक्तिमा गएर दुङ्गिन्छ । केही दशक यता नेपाल, भारत, चीन यी तीनै राज्यहरू विकासोन्मुख देशका गन्तीहरूमा पर्दथे । चीन राज्य विशाल र कम्प्युनिजम विचारधाराले केही दशक विश्वबाट टाढा रही अलगै विकासक्रम जारी राखे । भारत डेमोक्राटिक पक्षबाट विकास क्रममा अधि बढे । छिमेकी राष्ट्रहरू चीन र भारतको दिगो राजनीति लामो समयसम्म कायम रहयो भने नेपालमा फिलोपेन । चीन र भारतबीच एक आपसमा विकासक्रमको होडबाजी, शक्तिको होडबाजी साथसाथै सिमानाका लागि पनि बेलाबेलामा भफ्डप हुने अवस्था देखा पर्दथ्यो । यस्तो अवस्थामा नेपाल राज्यको भौगोलिक सिमानाले साँच्चै नै पर्खालिको रूपमा काम गरेको थियो । नेपालले भने विकासक्रमका दिगो नीति भने अपनाउन सकेन । दुई दुङ्गाबीचको तरल स्वरूपले च्यापिएर आफू फस्टाउन सकेन । अब सो नेपाल-तरल माघे संक्रान्तिका लागि उसिन थालिएको र सो तरल हामी नेपालीलाई हैन अरु देशको मुखमा पर्ने हो की भनी दुःखित मनभावले दृश्यावलोकन गर्दछु ।

अब यस्तो अवस्थामा हेरौं अन्तराष्ट्रिय रेस्लीङ् । हालसम्मको हेबीयेट च्याम्पीएन रेस्लरको स्वभावजस्तै अमेरीकाले

पनि कुनै खास दहो नीति नभएको नेपालमा आफ्नो प्रभुत्व कायम राख्न किन बाँकी राख्दछ र ? अर्को चीन र भारत प्रतिस्पर्धीका रूपमा उदाउन थालेका देशहरूका बीचमा रहेको फुच्चे देशलाई आफ्ना आडहरूमा ठूलो रेस्लरको सपना किन नदेखाउला र ? अब सो खेलको शैलीतर्फ मध्यनजर राख्दा अमेरीकालाई रिङ् आउट गर्न के चीन र भारत नमिलान् र ? शक्तिशाली राष्ट्र बन्न दुबै देशहरूले आर्थिक सम्पन्नता कायम गर्दै आइरहेका छन् । विभिन्न वैज्ञानिक आविष्कारमा होडबाजी गरेका छन् । अन्तरीक्षमा अब एकल उडान गर्न सक्षम भइसकेका छन् । त्यस्तै अन्तर्राष्ट्रिय राजनीतिमा बलियो छाप जमाउँदै आएका छन् । अब यस खेल नियमलाई हुबहु दाँजेर हेर्दा नेपाल रेस्लर हैन, नेपाल राज्यको स्थान (शक्ति) कहाँ छ र ? नेपालले यस खेलको रिङ्मा उत्रिन समेत पाउने छैनन् । यस्तो परिस्थितिमा यस संसारको नक्शामा नेपाल राज्यको अस्तित्व देखिंदैन । चीन र भारतलाई पहिलेको सरह तटरथ पर्खालस्वरूप, कमलो तरल सरह नेपालको आवश्यकता देखिंदैन । यो अनावश्यकतालाई हटाउन दुबै राष्ट्रले रणभूमि सिर्जना गर्न पनि हाल जरूरी देखिंदैन । आफ्नो बल र शक्ति प्रयोग गर्दा लडाइँ र राज्य अतिक्रमणको दोष खेज्नुपर्ने हुन्छ, विभिन्न राष्ट्रहरूको तथा यू.एन. को विरोधाभाष सुन्नुपर्ने हुन्छ । नेपालको अस्तित्व धरापमा पार्न विना भफ्टको बीउ हामीभित्रै यही उत्पन्न भइसकेका छन् । यी बीउ भनेका नेपालीहरूमा धर्म, जाति, भाषा, संस्कार आदिको अनावश्यक विवाद तथा केही नेपालीहरू आफैमा राष्ट्रियताको भावमा कमी हुनु, अन्तराष्ट्रिय हस्तक्षेप हुनु आदि हुन् ।

नेपालको उत्तरी क्षेत्रमा तिब्बती संस्कारको हावी छ भने दक्षिणी भागमा हिन्दू संस्कारको प्रभुत्व छ । नेपाल यी दुई संस्कारको, संस्कार शक्तिको समिश्रण भएको/हुने प्लेटफर्म हो । यस्तो परिस्थितिमा नेपालको नक्शालाई लम्बाईबाट दुईभागमा चिरा पारी हेर्दा उत्तरी भाग तिब्बती संस्कृतिकरण हुनजाने र दक्षिणी भाग हिन्दू संस्कृतिकरण हुनजाने सम्भावना अति बढेको छ ।

म यो देशको नागरिक, बासिन्दा भएको कारण यो देशको भविष्यप्रति चिन्तित पनि छु । माथि उल्लेखित शक्ति खेलहरूको उदाहरण लिएर हेर्दा मात्रमा पनि नेपाल संकटमा परिसकेको आभास हुन्छ । मलाई यो देशले जन्म दियो, यो देशको हावापानीले मलाई हुर्कायो, यही समाजले मलाई संस्कार प्रदान ग्यायो, यस कारण यही देशको मायाले मलाई कर्तव्य पालन गर्न धर्मले ब्यूँझायो । भनिन्छ तरवारम्भन्ता कलम शक्तिशाली छ । भनिन्छ बलभन्दा बुद्धि ठूलो । यसर्थ एक रेस्लरभन्दा सन्तमहात्मा अवश्य पनि महान छन् ।

रेस्लीङ् रिङ्गमा त नेपाल देश होमिन सकतैन, जङ्गली शेरसंग सामना त गर्न सक्तैन । तर सन्त बुद्धको अगाडि मस्त बौलाहा हाती पनि भुकेका हुन् नि । उप्रचण्डी महाराज अशोक पनि धर्मको शरणमा पुगेपछि शान्तिदूत, धर्मदूत बनेका हुन् नि । यसकारण सन्त बुद्धका वचन नै हाम्रो देशको कवच हो । हामी रेस्लर हैनौ, हामी विवेकी शेर हैनौ । हामी अति भौतिकवादी पूँजीपति पनि हैनौ । हामी सन्तमहात्मा बुद्धका सन्तति हैं । हामी भौतिक-आध्यात्मिक ज्ञानदर्शनका पथगामी हैं । हामी मध्यम मार्गी हैं ।

हामी भौतिक शरीरमा निहित भौतिक बललाई प्राथमिकता नदिई तर यसलाई आधार मात्र मानी यसमा अवस्थित प्राण शक्तिलाई (ईश्वरस्वरूप) स्वीकार्छौं । यस देशमा सागरको माथा सगरमाथा र अरु सम्पूर्ण माथा हिमालहरूका श्रृंखला छन् । यही हिम श्रृंखलामा बास गर्ने (शक्ति) लाई देवादीदेव महादेव भनी पुकार्दछौं । यही हिमालबाट हिँउ पग्लेर शुद्धपानी बहन्छ । यही अमृतधारा जललाई गँगा भन्छौं । प्रकृतिको बनोटस्वरूप हिमाल पहाडका भनेका प्राकृतिक पिरामिड हुन् । पिरामिड आकारले र पानीले शक्ति संचित गर्दछ । यिनीहरूको प्रयोग गरी स्वास्थ्य उपचार हुनु शक्ति संचितको एक प्रमाणिकरण हो । इजिप्टका पूर्वज विद्वानहरूले कृतिम पिरामिड सुजित गरी ब्रह्माण्डका उर्जा संचित गरे । हाम्रा मन्दिरहरू हेर्नुहोस् ऐतिहासिक आवास घरहरू नै हेर्नुहोस् सब जीवित पिरामिड हुन् । यसकारण हिमाल, पहाड, ताल, नदीनालाहरूदेखि स्तुप, मन्दिरहरू शक्तिका भण्डार हुन् । शक्ति केन्द्रीकृत भएको, प्रक्षेपित भएको थलेमा हामी आ-आफ्ना आस्थाअनुरूप देवीदेवताका मूर्तिहरू प्रतिस्थापित गर्दछौं र त्यसै मूर्तिहरूलाई देवीदेवताको रूपमा पूजा गर्दछौं । श्री गणेश भगवान्का बाहनभन्ने मुसोले नेपालमा टनेल रोडको आवश्यकता र कन्स्ट्रक्शनको ज्ञान दिएका छन्, भगवान् शिवले निडर, साहसी र जगतको रक्षाका लागि हलाहल विष आफूद्वारा ग्रहण गरी करुणाको चरम उदाहरण प्रस्तुत गर्नुभयो, भगवान् ब्रह्माबाट राक्षस र देवता दुबै आफैद्वारा सृजित पुत्रहरू भएका कारण समान व्यवहार गरे, सबै मिली एकजूट भई शान्तिसित बस्न आग्रह गरेका किंवदन्ती सुन्न/पद्म पाइन्छ । यस कलीयुगमा दानव गुणको बढी हावी रही देवगुणसहित हामी मानवमा दुबै गुणहरू (शक्ति) निहित छन् । अज्ञानताका कारण हामी धर्म भनी यही मूर्तिपूजा, कर्मकाण्डमा सीमित रहन गयौ । यस्तो आस्था गुणात्मकभन्दा संख्यात्मक रूपमा शक्ति कायम भएको पाईन्छ । वास्तवमा देवीदेवताका पूजा भनी प्रकृतिको संरक्षण र संवर्द्धन हुनुपर्छ । यसो गरेमा प्रकृतिको प्रशस्त प्राकृतिक शक्ति जगेन्ना र संचित

हुनेछ । यही शक्ति देश विकासका लागि उपयोग र प्रयागमा ल्याउनु छ ।

नेपालको भौगोलिकस्वरूप हिमालपहाड, नदीनालाले भरीपूर्ण भई उच्चधरातलमा अवस्थित हुनुका कारण नक्षत्रहरू नजिक हुनुबाट, सूर्य पूर्व हामीबाट नै उदाउन सुरु हुनुका कारण ब्रह्माण्डका उर्जाशक्ति प्रशस्त संचित हुन्छ । यही व्यापक असीमित प्राकृतिक शक्तिलाई अनुसन्धानकर्ताद्वारा अथवा आध्यात्मिक ज्ञान प्राप्ति गर्न इच्छुक व्यक्तिद्वारा सकारात्मक काममा विन्तनमनन गरी ज्ञान प्राप्त गरी आफू ज्ञानी, सन्त, महात्मा, बुद्ध बन्दछन् भने सो महात्मा व्यक्तिहरूको वचन, शिक्षा, उपदेश, जीवन शैलीद्वारा सो शक्ति आध्यात्मिक शक्तिमा परिणत हुनजान्छ ।

असीमित ब्रह्माण्ड चुम्बकीय गुणका कारण आकाश गंगा, सौर्यमण्डलहरू, ग्रह उपग्रहहरू आ-आफ्नो नियम गतिमा रहेका छन् । हाम्रो धरती पृथ्वी पनि एक विशाल चुम्बक हो । चुम्बकमा उत्तरी र दक्षिणी ध्रुवमा चुम्बकीय शक्ति सन्तुलनमा रहेको हुन्छ । उत्तरी ध्रुवमा नेपाल हुनु र यसको ठीक विपरीत अक्षांश र देशान्तरमा अति भौतिकवादी विकसित मुलुक हुनु पृथ्वीको शक्ति सन्तुलनमा अर्को रहश्य थप भएको छ । प्रायः सन्त, महात्माहरूको जन्म र तपोभूमि हुनु, प्रकृति पुत्र बुद्धको जन्म यहाँ हुनु आदिले नेपालमा आध्यात्मिक शक्ति निहित हुनुको अर्को दहो प्रमाणिकरण हो । यसमानेमा यो हाम्रो देश नेपाल स्वर्गभूमि हो ।

घर र देशमा केही फरक छैन । आफ्नो घर आफैले बनाउनु पर्छ, यो घरका सबै सदस्यहरूको कर्तव्य (धर्म) हो । नेपाल देश बनाउनु, रक्षा गर्नु, यसको भविष्यप्रति सतर्क हुनु हामी नेपालीहरूको धर्म हो । यहाँ उद्योग व्यवसाय गरेर हरेक घर घरमा श्रम केन्द्र खोल्नु छ । जब हरेक घर आश्रमको रूपमा बदलिन्छ तब हरेक व्यक्तिमा सुप्त रहेका आन्तरिक आध्यात्मिक शक्ति जाग्नेछन् । यहाँ बेरोजगारको समस्या समाधान हुनेछ, हाम्रो देशमा नै विभिन्न दैनिक उपयोगी सामान हामी आफैले उत्पादन गर्नुपर्छ, स्वदेशी सामान उपभोगमा जोड देओ, देश विकाशका, निर्माणका हामी आफै, आफै मेहनतले गर्न सकिन्छ भन्ने आदि राष्ट्रिय भाव (धर्म) जाग्नेछ । यहाँ विकसित मुलुकहरूमा जस्तो ठूलठूला कलकारखानाहरूको स्थापना गर्नु जरूरी छैन किनकी यिनीहरूले प्रकृतिको विनाश गर्दछ । प्रकृतिको संरक्षणको कारण संसारका विभिन्न देशहरूबाट नेपालको प्राकृतिक दृश्यावलोकका लागि विदेशी पाहुनाहरू असंख्यमात्रामा हरेक वर्ष भित्रिने छन् । यसबाट स्व.रोजगार र देशमा आर्थिक सम्पन्नताको वातावरण स्व.सृजित हुनजान्छ । नेपालको परिवेशमा बुद्धिजीवी, विद्यार्थीहरू, युवा कामदारहरू

विदेशिने र उतै पलायन हुने क्रम दिन प्रतिदिन बढ्दो छ । यो हाम्रो घरको मूली यानेकी सरकारको गलत नीति अवधारणका कारण देशका युवाशक्ति बाहिरिए । यही युवाहरू नै हुन् जसले राष्ट्रिय शक्तिउर्जा संचित/उत्पादन गर्दछ । हेर्नुहोस् नेपाली जातिको अवगुण । विदेशमा गएर गन्यमान्य बुद्धिजीवीहरू पनि मरुभूमिको तन्तलापूर्ण घाममा पसिना बगाउन तयार, पेट्रोल पम्पमा हेल्परको काम गर्न पनि तयार, जुठो भाँडा माइन तयार तर ती व्यक्तिहरू आफ्नै घर, देशमा खेत खन्न, किसानी गर्न, सानातिना उद्योग गर्न काम गर्न लज्जाउँछन् । खेर हाम्रे देशको स्वःवातावरणका कारण नेपाली दाजुभाईहरू बाहिरिए तर उहाँहरूको कामको भार घर कुरुवा सदस्यहरूलाई नै पर्दछ, हैन र ? त्यसैले हामी यहाँ जो छौं उहाँहरूले सम्पूर्ण शक्ति प्रयोग गरी बाहिरिएका व्यक्तिहरूको बोझ समेत उठाई काम गर्नु (धर्म) छ । नेपाल देश हाम्रो जन्मजननी, मातृभूमि आमा हुन् । हाम्री नेपाल आमा बिमार छिन । बिमार आमाको सेवा गर्नु सम्पूर्ण नेपाली छोराछोरीहरूको कर्तव्य हो । धर्म हो ।

यही देशमा राजकुमार सिद्धार्थ गौतमको जन्मभई संबोधिज्ञान प्राप्तगरी महापरिनिर्वाण (मोक्ष) प्राप्तगर्न सकिने विधि (धर्म) आफैद्वारा खोज अनुसन्धान गरी दुःखबाट मुक्त हुने सो ज्ञान (धर्म) विश्वलाई मार्गदर्शन गराउनुभयो । समयसापेक्ष भाषाले भन्नुपर्दा उहाँ अवतारको संज्ञाभन्दा पनि यस युगका भौतिक तथा आध्यात्मिक जगतका एक सुपर साइनटिष्ट हुन् । उहाँले एक वैज्ञानिकको सरह मानव शरीरमा मन र वस्तु (mind and matter) को सम्बन्धलाई संयोजन र विभाजन (synthesis and analysis) गरी यिनीहरूको बीचको आपसी सम्बन्धलाई प्रतिपादन गर्नुभयो । भौतिक संसारमा मान्छेका समसामयिक पीडा, समस्या, दुःख छन्, उत्पत्ति कारण छन्, तिनका निवारण उपाय छन् र दुःख विमुक्तिको उपाय धारण गर्न ज्ञान (चारआर्यसत्य) प्रदान गरी यसलाई ब्यवहारमा उतार्न विपश्यना ध्यानका विधि सिकाउनुभयो । जसरी हामीले भौतिक ज्ञानशिक्षामा उदाहरणका लागि विद्यावारिधी प्राप्त गर्दछौं त्यसैगरी सिद्धार्थ गौतमले भौतिक र आध्यात्मिक जगतको सर्वश्रेष्ठ बुद्धत्व ज्ञान प्राप्त गर्नुभएको हो । हरेक समस्याको समाधानका लागि मध्यममार्ग अपनाउन उत्प्रेरित गर्नुभयो । हाम्रो देशलाई मात्र हैन संसारलाई शान्तिको मार्ग देखाउनुभयो । धर्म भनेको प्रकृतिको नियम हो, धर्म व्यक्तिको स्वभाव हो, हरेक व्यक्तिद्वारा पालन गर्नुपर्ने आ-आफ्नो कर्तव्य हो । अन्तगत्वा: धर्म-जीवन जिउने कला हो । यहाँ सत्यधर्मको अर्थ नबुझी व्यक्ति म हिन्दू, म बुद्धिष्ट, म मुसलमान, म क्रिश्चियन आदि भनी धर्मको संज्ञा दिन्छन् ।

जसरी एक व्यक्तिको समाजमा पहिचानका लागि नामाकरण गरिन्छ त्यस्तै प्रकारले विभिन्न संस्कार, परम्पराका साम्रादायिक नियम, ब्यवहार, रीतिरीवाजलाई, कर्मकाण्डलाई आ-आफ्नो धर्म भनी नामाकरण गरियो । धर्मकर्मको नाममा वर्ण, जातिमा मान्छेलाई विभाजन गरीनु यसमा कुनै वैज्ञानिक आधार छैन । यसबाट मान्छेहरूलाई विभाजन गराउँछ । यस धरतीमा सर्वश्रेष्ठ प्राणी मानव जाति छन् र मानवधर्म पालन गर्नुपर्दछ । धर्मले मान्छे मान्छेको बीचमा विभाजन गराउँदैन बरु एक आपसमा एकता र मेलमिलाप मात्र ल्याउँछ । हामी धर्मको नाममा नफुटौं । हामी नेपालीभई गौरवगरी आफ्नो कर्तव्य पालनगरी नेपालीधर्म निभाओ ।

यहाँ भौतिक आध्यात्मिक समन्वय ज्ञान शक्तिको आवश्यकता छ । जङ्गललाई बचाउनु छ भने एक एक रुखको संरक्षण र संवर्द्धन गर्नुपर्दछ । देशमा शान्ति कायम गर्नु छ भने हरेक एक एक नेपालीको मनमा शान्ति छाएको हुनुपर्दछ । हरेक एक नेपाली चारआर्यसत्यलाई मनन गरी समतामा बसी दुःख निवारण उपाय बाटो अपनाउनु पर्दछ । गीतामा उल्लेख गरिएअनुरूप कर्म गर्नु तर फलको आशा नराखी काम गर्न सिक्नुपर्दछ । यसको लागि यही देशमा रही आ-आफ्नो शीप ज्ञानको (शक्ति) प्रयोग गर्दा, उद्योग गर्दा नै नेपाल आमाको सेवा हुन्छ, नेपालमा चाँडे शान्ति छाउँछ । वास्तवमा यही नै शुद्धधर्म, नेपालीधर्मको पालन गरेको बुझिन्छ । नेपाल हरेक नेपालीका लागि तथा विश्वका सब मानव जातिका आस्थाका केन्द्र, तीर्थस्थल र धार्मिक राष्ट्र रहनु पर्दछ । हाम्रो परम् धर्म भनेको राष्ट्र धर्म हो । राष्ट्रका लागि एकता अपरिहार्य भएको उपदेश बुद्धशिक्षामा उल्लेखित छ । नेपाली एकताको धर्ममा नै हाम्रो असीमित, अटल शक्ति निहित छ ।

तसर्थ नेपालका लागि हाम्रे देशका शान्तिका प्रतीक भगवान् बुद्धका गुण अनुशरण गरी, उहाँको शिक्षा मध्यम मार्गको फरमुला अपनाई, नेपालीधर्म मानी, नेपाली एकता कायम गरी मात्र सदा नेपाली अस्तित्व कायम गर्न सक्छौं । यही भौतिक-आध्यात्मिक पथमार्गद्वारा नै सम्पूर्ण अनियन्त्रित शक्तिहरू सञ्चुलनमा आउने छन् । सबै नेपाली दाजुभाईहरूको मनमा शान्ति छावोस् । विश्वलाई पुनः शान्तिको सन्देश नेपालबाटे दिन सकौं । सबै नेपाली समयमै जागौं यो पवित्र देश नेपाललाई जोगाओ । जय देश । जय नेपाल । जय नेपाली ।

रामपुर क्याम्पस, कृ.प.वि.अ.स.,
रामपुर, चितवन ।

gibhagawan@yahoo.com

गोपन्नद्वयको

भोजपुरीभाषा

कइलेता ध्यान से पढाइ ए बचवा !

छोडि देता घर घर घुमाइ ए बचवा,
कइलेता ध्यान से पढाइ ए बचवा-२

पढबा जा लिखबा नाहीं नपइबा काम धाम हो,
कामै के खोजी मैं ढुँडबा गाँव गाँव हो
नाइ होई बिन ज्ञान कै कमाइ ए बचवा-२
कइलेता ध्यान से पढाइ ए बचवा-२

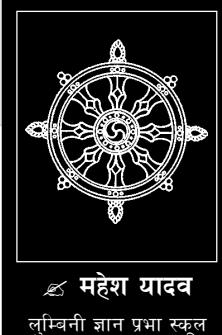
विद्या अइसन धनके जे अपनाई,
नाहीं लागे बोझ तनिको, नाहीं भाइनमे बटाई,
नाहीं पाई चोर चोराई ए बचवा,
कइलेता जमिके पढाइ ए बचवा-२

लुम्बिनीमे माता माया एक लाल जन्माइँ
ज्ञानकै खातिर गइलै घरबार बिसराई,

दुनियामे गइलै एसियाकै शान्ति
तारा दूत कहाई ए बचवा
कइलेता ध्यान से पढाइ ए
बचवा-२

वैज्ञानिक जेम्सवात रहलैं एक गरिब हो,
कइलैं पढाई जमिके खुल्ल नसिब हो,
देहलैं यातायात सुविधा बनाई ए बचवा,
कइलेता ध्यान से पढाइ ए बचवा-२

आइल जौन हमरे सबकुछ देहली बताई,
होइ जौन फाइदा राउर उहै अपनाई
कौनो होई गल्ती दिहा महेशके सम्पाई ए बचवा
कइलेता ध्यान से पढाइ ए बचवा-२

**Best Wishes on the auspicious occasion
of the 2554th BAISHAKH PURNIMA !**

Govt. Regd. No. 4765/2048

Y.B. ENGINEERING CONSULTANCY PVT. LTD.

Hospital Road, Sinchahity, Lalitpur-17
Ph. No. 5-534721, Fax: 5-546523
G.P.O. Box No. 10773, Kathmandu

Er. Yuraj Bajracharya

Managing Director / Civil Engineer
NEC Regd. No. 4110 "CIVIL-A"
Mobile No. 98510-57380
E-mail: ybconsultancy@yahoo.com

मानवीय इतिहास मुख्याईहरूको संग्रह

शिशिल विभकार

नेपाललगायत विश्वको आजको वातावरण निकै विषादयुक्त, भययुक्त, त्राशपुर्ण छ । विश्वको कैयौं भाग भुखमरी, अनावृष्टि, अतिवृष्टि, ज्वालामुखी, भूकम्प आदि इत्यादिको प्रभावबाट गुजिरहनु पर्ने यथार्थ हो । यस बाहेक मानवीय मुख्याईहरूको कारणले हुने युद्ध, अपराध, द्वेष, बदला, गालिगलौज आदि ईत्यादिबाट हुने क्षति बेगलै छन् । संसारको कुनै पनि श्रृष्टि वा जीवन अनित्य, क्षणभंगुर हुन् भन्ने नजान्नु, जातजाति, समूहकमा अंहता प्रदर्शन नै विश्व-समाजको सबभन्दा ठूलो मुख्याईहरू हुन् ।

जातजातिको अभिमान :

आज नेपालमा जातीय, संघीय सार्वभौमसत्ता आदि इत्यादि नाराहरूले गुंजमान छ । संसारका सर्वश्रेष्ठ कहिलएका मानव जातिहरू आफै पुनः विभिन्न जात जातिमा विभाजित छन्, विभिन्न जातिहरू मध्ये कुनै उँच, कुनै नीज हुनमा के को आधार मान्यता हुन्छ ? के कुनै कुलमा जन्मेको आधारमा उँच र नीचता हुन्छ ? व्यक्तिको विद्या, शीप कलाको मान्यता हुँदैनन् ? मानव इतिहासमा कुनै एक सम्यता, समूहले कुनै सम्यता, समूह, बस्ती, टापुमा अतिक्रमण गरेर आफ्नो समूह बस्ती बढाउँदै गएको, विभिन्न स्थानहरूमा एक आपसमा घुलमिल भइ नयाँ मिश्रण भएबाट के कुनै जातजाति मात्र शुद्ध र श्रेष्ठ भएर रहने अवस्था छ ? वा कुनैपनि जातजाति कुल शुद्ध छैनन् ?

प्रसंगवश अम्बट्ठ सुत्तमा उल्लेखित घटना उल्लेख गर्नु सान्दर्भिक हुन्छ । भगवान् बुद्ध कोशल देशमा चारिका गर्नु हुँदै इच्छानडल भन्ने ब्राह्मण गाउँमा बस्नुभयो । पोक्खरासाति ब्राह्मणले भगवान् बुद्ध ३२ लक्षणले युक्त भएका हुन् कि होइनन् भनी जाँच आफ्नो शिष्य अम्बट्ठलाई पठाउनुभयो । अम्बट्ठ मानवले ब्राह्मण जाति ठूलो भन्चानेकोले भगवान् बुद्धसँग उठी उठी कुरा गर्नुभयो । यसमा भगवान् बुद्धले ब्राह्मण विद्या पूर्ण नभइ पूर्ण भयो भनी विचार गर्ने हुन् भने पश्चात् अम्बट्ठ मानवले शाक्यहरू दासी परम्पराबाट आएका र ब्राह्मणजातिलाई मान्युपर्ने बतायो । अम्बट्ठ मानवलाई कपिलवस्तुमा शाक्यहरूले आदरसत्कार नगरेको कारणले शाक्यहरू प्रतिको द्वेष तथा शाक्यहरूपनि कपिल बस्तको

बासिन्दा हुनुको नाताले अभिमानी भएका हुन् भनी भगवान् बुद्धले अम्बट्ठ मानवलाई कुन गोत्रका भनी प्रश्न गर्नुभयो । अम्बट्ठ मानवले आफू कण्हायनगोत्र भनी जवाफ दिनुभएकोमा शाक्यवंश ओक्काकराजाको क्षत्रीय कुल भएको तर कण्हायन गोत्र ओक्काकराजाको दासी दिशा भन्नेबाट आएकोले आफ्नो वंश परम्परालाई विचार गरी हेर्न बताउनुभयो । अम्बट्ठ मानवसँग आएकाहरूले कोलाहल गरे । भगवान् बुद्धले कण्हायनहरू दक्षिणमा गई ब्रह्ममन्त्र जानेर मद्यरूपि ओक्काकराजाको छोरी विवाह गरेर आउने क्षेत्री परम्पराबाट आएका पनि छन् भन्नु भई समग्र रूपमा जातजातिभन्दा विद्याको महत्व हुने दर्शन दिनुभयो ।¹

आज नेपाललगायत विश्वमा कुन जाति शुद्ध रूपमा रहन सकेका छन् होला वा कति मिश्रण भइसकेका होला ? के कुनै वंश जातिको नाममा उच्चनीजताको मान्यता कायम हुन सक्दै ? विद्या, आचरण, शील, व्यवहार, सोचाई आदिको कुनै भूमिका रहँदैन ? आज जातीय पहिचान, स्वतन्त्रता, संघीयताको माग हुनु तर व्यक्तिलाई चाहिने मानवीय गुण, शिक्षा, विद्याको माग गौण हुनबाट विश्व, मानव श्रृष्टिको अन्तको नजिकिँदै गएको परिचयात्मक रूप लिन सकिन्छ की सकिंदैन ?

स्वआत्मालोचन/हारजित :-

विश्वको इतिहासमा कुनैपनि व्यक्ति पूर्णरूपमा सफल असफल वा पूर्णताले भरेको हुन सक्दैनन । मानव इतिहास एकले अर्कोलाई हराउने, आफू जित्ने, आफ्नो इच्छालाई परिपूर्ति गर्न अरुलाई भुक्याउने, पछार्ने खेलहरूको संग्रहसिवाय अरु केही होइन । यसको विपक्षमा अध्यात्मधर्मले व्यक्तिलाई अकुशलबाट पारहुने र कुशल कर्ममा उद्यत हुन प्रेरित गर्न हुन ।

आज नेपाललगायत विश्वमा मानवीय अभाव, अराजकता, लूट, भ्रष्टाचार, चोरी डकैटी (व्यक्ति, संगठनात्मकदेखि राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा राज्यबाट हुने समेत) हरूको बिगविगी बदनुसिवाय अरु के भझरहेको छ ?

के कुनै व्यक्ति, संगठन वा राज्यहरूले आफूले गरेको गल्ति, भूलको संगालो प्रकाशन, प्रायश्चित गर्न सकदछ ? मानव इतिहासलाई सही-शिक्षा सिकाउने जमर्को गर्न सकदछ ? वा यस्तो केही नगरी खाली गालीगलौच, आफूनो गल्तिलाई खाली धाकछोप गर्न अरुको गल्तिमात्र उजागर गरी आरोप प्रत्यारोपको मात्र खेल खेलिरहने ? जीवनमा व्यक्तिले जानी नजानी कयौ भूलगल्ति गरेका हुन्छन् नै तर यस्लाई स्वीकार गर्न पनि दूलो बल, ईच्छाशक्तिको जरूरत पर्दछ । प्रसंगवश महात्मा गान्धीको एउटा घटना स्मरणीय छ । युवा अवस्थामा गलत संगतले, बिडी फुक्ने आदिको कारणले उहाँको दाजुमाथि केही ऋण भएकोमा दुईजनाको सल्लाहबाट नै दाजुको हातमा लाउने गरेको सुनबाट केही कटाई बिक्री गरेर ऋण तिर्ने काम गरेको महात्मा गान्धीलाई निकै पछुतो भयो तर आफूनो बुबाको रिसाउने बानीले गर्दा मुखले नभनी, एउटाकागजमा सबै वृतान्त लेखी अबउप्रान्त यस्तो गल्ति नडोन्याउने व्यक्ति गन्यो । महात्मा गान्धीको बुवा निकै रिसाउने व्यक्ति भएपनि एक शब्द पनि नबोली आँखाबाट आँसु बरबर भारी कागज च्याति दिनुभयो² के महात्मा गान्धीको पिताले क्षान्तिको रूप प्रदर्शन गर्नुभएको हो ? आज नेपालगायत विश्वको विनाश नजिकिन्दै आएको (?) अवस्थामा व्यक्तिहरूको कुशल कर्ममा बृद्धि गर्न, पारमिता धर्म बढाउनुको विकल्प छैन ।

पारमिता :

आज नेपालमा संघीयता, जातीय स्वतन्त्रताको राजनैतिक माग चुलिंदो अवस्थामा कुनै एक जाति, भाषा र धर्मविरुद्ध अन्य जाति, भाषीबीच युद्ध, द्वेष, वैमनस्य नभई शान्ति आउने कामना कसरी गर्न सकिन्छ ?

विश्व समाजको भयावह अवस्था मानवीय अकुशल कर्म, मुख्याईहरूको कारणले आएका हुन् भने यसको केही हदसम्म निराकरण तथा व्यक्ति स्वयंको मुक्तिको लागि पनि पारमिता धर्म बृद्धि गर्नु आजको प्रथम आवश्यकता हो ।

आज जतातै देखा परेको लूट, भ्रष्टाचारविरुद्ध दानपारमी, व्यभिचार दुःशीलविरुद्ध शीलपारमी, स्वार्थीपनविरुद्ध भैष्ठ्रन्ध, मुख्याई, अज्ञानताविरुद्ध प्रज्ञा, अलिं, बकवासयुक्त गफ, नारा, कार्यक्रमविरुद्ध वीर्य (उत्साह), द्वेष, दुराग्रहविरुद्ध क्षान्ति (सहनशीलता), भूट, बकवासविरुद्ध सत्य (यथार्थ वचन), गल्ति डोन्याउने, अकुशल कर्म गर्ने भूटको खेतीविरुद्ध कुशल कर्म गर्ने, कुसंगत नगर्ने अधिष्ठान (प्रतिज्ञा), आफु, आफूनो समूह विचार मात्र ठीक ठान्नुविरुद्ध सबैबीचमा मैत्री

(समझाव) र कुनै समूह जाति दलगत स्वार्थमा नलागी वा कुनै पक्ष विपक्षमा नलागी सबैमा उपेक्षा (मध्यस्थिता) पारमिताका विकास बृद्धि गर्न ततुअनुरूपको शिक्षा दिनु आजको समाजको आवश्यकता हो

अनित्यः

संस्कार धर्म अनित्य हुन् । तिनीहरूमा अति नै उद्धिग्न लाग्नु योग्य छ । तिनीहरूबाट मुक्त हुनु योग्य छ । विश्व (पृथ्वी) सुमेरु पर्वतसरह सातवटा सूर्यहरू उदय भएर आउने बेलामा दक्षिएको आगोको गोला हुनेछ । राप र तापले दक्षिएर यो महापृथ्वी आगोले विनाश हुनेछ । केही पनि बाँकी रहने छैन । यो विषयमाथि आर्यपुद्गलहरूलाई छाडी कसले जान्न र विश्वास गर्न सक्ने होला ? (अं.नि. सत्तनिपात सत्तसुरिय सुत्त)³

Bertrand Russel ले विश्व (पृथ्वी) निरवशेष रूपमा निरोध र लोप भई विनाश हुने घटनालाई निम्न प्रकारले लेखेका छन् । विश्वका मानिसहरू बसोबास गर्न ठाउँको रूपमा केही समय बेरसम्म स्थीर रहिरहने छ । सदासर्वदा स्थीर रहिरहने छैन । वायुधन आकाशमाथि शनैःशनैः उडिरहेमा त्यो पनि उडिरहने छ । समुद्री छालको पानीको लहरको कारणले विश्व एक पार्श्वद्वारा मात्र निरन्तर मुखातीब भई विश्वको आधा भाग निकै गरम भई बाँकी आधा भाग निकै शीतल भइरहने छ । चन्द्रमाले पृथ्वीसँग टक्कर खाएमा त्यसले पनि टक्कर खानेछ । यस किसिमका घटनाहरूसित बिल्कुल सामना भएन नै भनौ, Sir James Jean को विचारअनुसार अन्तिम एक दिनमा सूर्य चकनाचूर भई विश्व विनाश हुनु नै पर्नेछ । त्यसरी विश्व विनाश हुन कोटान्कोटी वर्ष आवश्यक छ । त्यो समयभित्र हामीहरूले आगामी भयको निमित व्यवस्था गरी तयार रहन सकिन्छ । नक्षत्र विज्ञान र ROCKET विज्ञान विकास हुन सकिन्छ । नक्षत्र प्रज्ञाविद्हरूले मानिसहरू रहन सकिने ग्रह फेला पारी मानिसहरू प्रकाशको आवेग जतिको द्रुतगतिले त्यो ग्रह रहेको क्षेत्रतिर जान सकिने छ । तर विज्ञानको जति विकास भएतापनि मानिसहरूले चक्रवालभित्र परिक्रमा र भ्रमण द्वारा सत्वलोकलाई निरन्तर जीवन जो डेर रहन सक्ने छैन । किनभने Thermodynamics दोश्रो धर्मनियमअनुसार Energy शक्ति एकदम घनिभूत भइरहेको स्थितिबाट सँधै परिवर्तन भइरहेको कारणले सर्वन्तिम अवस्थामा सत्वलोक निरवशेष रूपमा निरोध र शान्त भएर नै जानेछ ।³

यदि मानव संस्कृति, भाषा, जातजाति, सभ्यताको इतिहास हेर्ने हो भने पनि कुनैपनि भाषा, जाति, सभ्यता, संस्कृति कुनैपनि निरन्तर रहन सकेको छैन । आज इजिट, मेसोपोटामिया, सिन्ध सभ्यताको बाँकी के कस्तो रूपमा छ ? वा कुनै भाषा, जाति, संस्कृति सभ्यताको आयु कति वर्षसम्म छुच्छ ?

मानिसहरूको जीवन ५०—६०—८० वर्ष, भाषा, जाति विशेषको आयु २००० वर्ष ? कुनै सभ्यताको आयु ४००० — ५००० वर्ष ? मानव जाति, पृथ्वीको आयु कति वर्ष ?

मानव इतिहास हेर्ने हो भने एउटा जात, भाषा, संस्कृति, सभ्यताले अरु कुनै ठाँउ, बस्ती, भाषा, संस्कृति, सभ्यतामाथि आक्रमण गर्ने जिल्ले शासन, भाषा, संस्कृति, सभ्यता नै लादिएको परम्परा होइन र ? आज नेपाललगायत कहौं मुलुकमा अशान्ति, युद्ध, विषमता देखा पर्नु पनि यसै कडीको निरन्तरतासिवाय अरु के हो ? कुनै सभ्यता र अर्थ मानव शृष्टि नै विनाशतिर उन्मुख भएको अवस्थामा आज नेपालमा स्वायत राज्य, भाषिक स्वतन्त्रताको नाममा फैफगडा हुनु पनि विनाशको ठूलो लक्षण मान्न सकिन्छ कि सकिंदैन ? विश्व इतिहास नै यस्तो मुख्याईहरूको संगाले हुन् भने आज काठमाडौं, नेपाल यसबाट गुजिन परिरहेकोमा के को आश्चर्य ?

मानव सभ्यता भन्नु नै एकले अर्काको बसोवास हुड्नु, संस्कृत सम्मिश्रण भइ पुनः नयाँ भाषा, जाति, सभ्यताको शुरआत केही क्षण, समयको लागि मात्र हुन्, पूर्ण स्थायित्वको लागि मात्र त हुन सक्दैनन् ? तर यस्तो अवस्थामा पनि मानवले आफ्नो भाषा जाति सभ्यतामात्रको के को अहं, मुख्याई प्रदेशन ?

‘एक प्रकारको मनुष्यजातिको रीतिरिवाजलाई अर्को प्रकारको मनुष्यजातिको विचार व्यवहार र ज्ञान र दृष्टिद्वारा तुलना गरेर नराम्रो विवेचना र परामर्श गर्नु सजिलो काम होइन ।’ यस क्षेत्रमा हामीहरूले बुद्ध, धर्म र संघको आस्था र विश्वासलाई फेरि ख्याल राख्नुपर्दछ । त्यो विश्वाअनुरूप यो ठाँ मनुष्यभूमि, दुःखभूमी हो । मनिसहरूले मनुष्यलोकलाई जतिसुकै प्रयत्न गरेर स्याहार सम्हार गरेतापनि दुःखबाट मुक्त हुने छैन ।^५

निष्कर्षः

विश्व-समाज, नेपाल वा काठमाडौं पतनको संधारमा

उभिएको होइन ? मञ्जुश्रीले डाँडा काटी बसोवास योग्य बनाएको यस काठमाडौं भूमिमा कति जनसंख्याको बसोवास गर्ने क्षमता छ ? वा स्वयं यस काठमाडौंको आयु कति वर्ष ? के यसको कुनै अन्त्य छैन ? एक जना व्यक्तिको जीवन अन्त्य (मृत्यु) फै काठमाडौंलगायत नेपाल र विश्वको अन्त्य छैन ? यदि सबै वस्तु अनित्य हुन, नाशवान हुन भने व्यक्ति समूह, दल-जातिहरूमा धनसंग्रह, जातीय अभिमानको लागि युद्ध, हारजितको खेल के को लागि ?

धम्मपदको श्लोक मननीय, पठनीय, छ^६

परे च न विजानन्ति— मयंमेत्य यमामसे ।

ये च तत्थ विजानन्ति— ततो सम्मन्ति मेधगा ॥

अर्थः मूर्खहरूले ‘हामी अवश्य पनि एक दिन मर्नु’ पर्दछ भनी विचार गर्दैनन्, हामीहरू मर्नु पर्दछ भनी विचार गरेमा कलह शान्ति हुन्छ । (६)

संसारको नाशवान, अनित्यतालाई सम्झिदै व्यक्तिहरूमा पारमीको गुणधर्म बृद्धि गर्दै मूर्खतापूर्ण कार्यहरूबाट विमुख हुनु व्यक्तिको पहिलो कर्तव्य हो । २५५३ ब. स. को पावन अवसरमा नेपालीलगायत विश्वका समस्त प्राणीहरूले कुशल धर्म बहन गर्न सक्नून् । सबैको मंगल होस ।

(Footnotes)

¹ भिक्खु सुमेध धीरसुमेधो (अनु) सम्पूर्ण बुद्धवचन तिपिटकया सार, सद्धर्म प्रचारक पुचः, ई.सं २००२, पृ. ३७

² मो. क. गान्धी, सत्येके प्रयोग अथवा आत्मकथा (हिन्दी), नवजीवन मुद्रणालय, अहमदाबाद, ई.स. २००१, पृ. २२

³ भिक्षु ज्ञानपूर्णिक, धम्मचरिय, (अनु), बुद्ध र बुद्धवाद, प्रथम भाग, ताइवान, द कर्पोरेट बडी अफ बुद्ध एजुकेशन फाउण्डेशन, ई.स. २००२, पृ. २३९—२४०

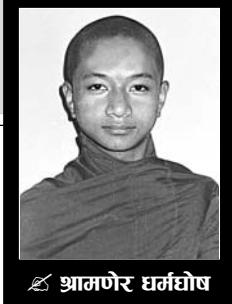
⁴ उही पृ.२३८—२३९

⁵ भिक्षु ज्ञानपूर्णिक धम्मचरिय, (अनु), बुद्ध र बुद्धवाद, दोश्रो भाग, श्रीमान् अंगुरमान तुलाधर, श्रीमती लक्ष्मी हीरा तुलाधर, ई.स. २००९, पृ. २८५—२८६

⁶ भिक्षु अमृतानन्द (अनु), धम्मपद (पाली-नेपालभाषा) काठमाण्डौ, धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी, बि.स. २०४७

थेरवाद बुद्धधर्मको जानकारी

श्री आमणेर धर्मघोष

ईशापूर्व ५६३ मा बाबु शुद्धोधन र माता महामायाका गर्भबाट सिद्धार्थको नामबाट राजकूलमा गौतम बुद्धको जन्म भयो । उहाँले सम्पूर्ण प्राणीहरूको हित र सामाजिक साँस्कृतिक जीवनमा सकारात्मक सुधार तथा समग्र मानव जीवन उत्थानका बारेमा विकास गरेको दर्शनका आधारमा नै हामी गौतम बुद्धलाई सही मार्ग प्रदर्शक र दुःख निरोधक भगवान्का रूपमा मान्दै आएका छौं । उहाँ शान्तिनायक गौतम बुद्ध नेपालको लुम्बिनी अञ्चलको लुम्बिनी नामक बगै़चामा जन्मनुभएको थियो । उहाँले २९ वर्षमा गृहत्याग (महाभिनिष्ठमण) गरी ३५ वर्षको उमेरमा बुद्धत्व प्राप्त गर्नुभएको थियो । उहाँले त्यसबेला प्रतिपादन गर्नुभएको ज्ञान र दर्शनलाई नै बुद्धधर्म भनिएको हो । आज नेपाललगायत बर्मा, थाईलैण्ड, लाओस, कम्बोडिया, श्रीलंका, तिब्बत, चीन, जापान, कांचीपुरम्, भियतनामजस्ता देशहरूमा बुद्धधर्म र दर्शनकै प्रभावकाकारण प्रशस्तै अनुयायीहरू छन् । यस धर्म वा दर्शनलाई व्याख्या, विश्लेषण, चिन्तन, मनन र धारणपालन गर्ने क्रममा विभिन्न सम्प्रदायहरूको विकास भएको छ । तीमध्येमा पनि प्रमुख चार सम्प्रदायहरू यस प्रकारका छन्:-

- १) थेरवादी सम्प्रदाय
- २) महायान सम्प्रदाय
- ३) वज्र्यान सम्प्रदाय
- ४) तन्त्र्यान सम्प्रदाय

यी माथिका सम्प्रदायहरू मध्येमा पनि यहाँ थेरवादी सम्प्रदायलाई किन हीनयान भनियो र अब किन हामी

ज्ञानाङ्कज्ञानी

यसलाई हीनयान नभनी थेरवादी नै भनी सम्बोधन गर्ने भन्ने सन्दर्भमा केही चर्चा परिचर्चा गरौं । नेपालको सन्दर्भमा विभिन्न समाजशास्त्रीय अध्ययनसम्बन्धी अनुसन्धान तथा साहित्यिक अध्ययनबाट लेखिएका धर्मसम्बन्धी समाजशास्त्रीय विश्लेषणसम्बन्धी धेरै पाठ्य-पुस्तकहरू रहेका छन् । ती पुस्तकहरूमा बुद्धधर्मसम्बन्धी गरिएका व्याख्या तथा विश्लेषणमा थेरवादी बुद्धधर्मलाई कट्टर मतावलम्बी, परम्परावादी बढी पुरातनवादी आदि भएकाले हीनयानी भनिएको छ भनी उल्लेख गरिएको छ । वास्तवमा भगवान् बुद्धको धर्मलाई परम्परावादी, कट्टरवादी आदि भन्ने शब्दहरूको प्रयोग गर्नु अनुचित छ । उहाँ मध्यमार्गी हुनुहुन्छ,

सो कारणले गर्दा उहाँले प्रतिपादन गर्नुभएको दुःख मुक्तिको मार्ग, जुन आज ३ करोडभन्दा बढी मानिसहरूले अवलम्बन गर्देछन् र गुरुशिष्य परम्पराबाट निरन्तर प्रभावित थेरवादी बुद्धधर्म कसरी कट्टर बन्न सक्छ ? फेरि अर्कातिर महायान र वज्र्यान बुद्धत्व प्राप्तिका लागि प्रयास गरिन्छ तर थेरवादमा गरिदैन त्यसैले हीनयान भनेको भनेर भनिएको पाइन्छ । त्यसमा पनि हामी गलत सावित भएको छौं । किनभने भगवानले दुःखबाट मुक्त हुनको लागि प्रेरणा दिनुभएको छ । त्यस दुःखबाट मुक्त हुनु एउटै मात्र मार्ग भनी स्मृतिप्रस्थान भावनालाई लिइएको छ । त्यसभन्दा बढी बुद्ध हुन्छु भनी भन्नु नराम्रो नभएतापनि अर्थ न व्यर्थ गोविन्द गाई भन्ने भनाईलाई प्रश्न्य दिनुसरह हुन जान्छ ।

धर्मगिरि पालि ग्रन्थमाला, खुद्धकनिकायः जातक अद्वकथा (पठमो भागो) अनुसार भगवान् बुद्धले निश्चित रूपमा बुद्धत्वं प्रार्थना सिद्ध गर्नका लागि निम्न उल्लेखित कुराहरू पुरा हुनुपर्छ भनेर- मानिसको रूपमा जन्मनुपर्छ, केटाको रूपमा पुरुषलिङ्गिय हुनुपर्छ, वर्तमान जीवनमै अरहन्त हुनुपर्छ, जीवित बुद्धको दर्शन हुनुपर्छ, गृहत्यागी प्रत्रिजित हुनुपर्छ, पञ्चभज्ञालाभी र अष्टसमापतिलाभी हुनुपर्छ, जीवन त्याग गर्न तत्पर हुनुका साथै बुद्धत्वको लागि दृढउत्साही हुनुपर्छ भनेर निम्न गाथा उल्लेख गरिएको छ:-

‘मनुस्सत्तं लिङ्गसम्पत्ति, हेतु सत्थारदस्सनं ।

**पञ्चज्ञा गुणसम्पत्ति, अधिकारो च छन्दता ।
अद्वधम्मे समोधाना, अभिनीहारो समिज्जति ॥’**

त्यसैले बुद्धत्वप्रातिको प्रयास आजको समयमा असम्भव नै ठहर्दछ । त्यसैले बुद्धत्व प्राप्त गर्ने व्यर्थको प्रयासमा नलागी आफू पनि मुक्त भई अरुलाई मुक्त गराउने थेरवादी बुद्धधर्म हीनयान होइन भनेर देखाउने केही तर्कहरू यसप्रकारका छन्:-

१) थेरवादीहरूले आफूले जानेका पाठ तथा त्रिपिटक ग्रन्थका ज्ञान तथा अभिधर्मको ज्ञान आफ्नो सम्पर्कमा आएका सबैलाई समान रूपमा केही पनि नलुकाएर सिकाउँछन् ।

२) थेरवादी बुद्धधर्ममा Originality अर्थात् वास्तविकता छ ।

३) प्रयास गरे मुक्त होइन्छ भन्ने कुरामा संसय छैन ।

४) शील-गुणधर्म, भाषा-गुणधर्म र प्रज्ञा-गुणधर्मजस्तो भगवान् बुद्धको पालामा थियो सकदो त्यही रूपमा अनुशरण गरिन्छ ।

५) बढी मात्रामा वैज्ञानिकता कारणकार्य सिद्धान्त, प्रतीत्यसमुत्पादलाई नजिकैबाट अभ्यास र अध्ययनमा प्रयोग गरिन्छ ।

यी माथिका कारणहरूबाट पनि थेरवादी बुद्धधर्मलाई हीनयान भन्नु हुँदैन भनेर प्रष्टचाउँछ ।

अर्कातिर फेरि यस्तो पनि व्याख्या गरिन्छ कि थेरवादी बुद्धधर्म भनेको बहुजनहिताय र सुखायको लागि

हो, महायान बुद्धधर्म भनेको सर्वजनहिताय र सुखायको लागि हो, र वज्रयान बुद्धधर्म अनेक प्रकारेन बहुजनहिताय सुखायको लागि हो, यस भनाइमा पनि थेरावदीहरूले बहुजनहित र सुखलाई मात्र हेर्ने हुँदा हीनयानी भनिएको हो भन्ने मत व्यक्त गर्नेहरू पनि छन् । वास्तवमा सर्वजनहित र सुख गर्नु भनेको असम्भव प्राय छ । मानिसले निर्वाण प्राप्त गर्नु र नगर्नुमा उनको कर्म संस्कारको निर्भरता हुन्छ । उदाहरणका लागि भगवान् बुद्धकै पालामा भगवान् बुद्धले आफै नाता सम्बन्ध भएका देवदत्तलाई श्रोतापति फलसम्म पनि पुन्याउन सक्नुभएन, त्यस्तै अजातशत्रु जो अरहन्त हुने पक्का थिए तर पितृहत्याजस्तो ठूलो महापाप गरेका कारण बुद्धदर्शन पाई धर्मश्रवण गरेतापनि श्रोतापति फलसम्म पुग्न सकेनन् भने अर्कातिर अंगुलिमालको प्रसङ्ग छ, जो ७७७ जना मानिसहरूको हत्यारा भएतापनि बुद्धको छत्राचार्याँमा शिक्षित दीक्षित भई परमशान्ति निर्वाण प्राप्त गर्नुभयो । त्यसैले सर्वजनहित र सुख भनेर भएको शीलगुण र विनयनियमलाई पनि बड्गयाएर मनपरि गर्नु भनेको काम कुरो एकातिर कुम्लो बोकी ठिमीतिर वा अकाशको फल आँखातरि मर भनेसरि हुनजाने भएकोले भगवान् बुद्धले जुन विनयनियम बनाउनुभयो त्यसैलाई सकेसम्म समय र परिस्थितिले साथ दिएसम्म अक्षरशः पालन गर्नुहुने थेरवादी बुद्धधर्मावलम्बीलाई हीनयानको संज्ञा दिनु भनेको सही होइन । त्यो उहाँहरूको लागि भविष्यमा ठूलो अन्याय हो भन्ने सावित हुनसक्छ ।

हुनसक्छ कुनै व्यक्ति गलत छ वा उसको विचारधारा, व्यवहार गलत छ । तर २६०० वर्ष पहिलेदेखि जुन संघपरम्परा छ, त्यही संघपरम्पराबाट आएको थेरवादी बुद्धधर्मलाई कट्टरता, सानो लक्ष्य बोकेको भनेर भन्नु सही मान्न सकिन्न । त्यसैले जुन थेरवादी अर्थात् जेष्ठहरूबाट निर्देशित भन्ने अर्थलाग्ने शब्द छ, त्यसैलाई प्रयोग गर्नु राम्रो र सही छ । त्यसको अलावा सानो लक्ष्य भएको मानिसहरू, कट्टरवादी वा सानो डुङ्गामा सयर गर्नेहरू भनेर भन्नु त्यस व्यक्तिको अज्ञानता वा गहन अध्ययनको अभाव वा असमर्भदारी ठहर्ने छ ।

बुद्ध श्रेष्ठ समाज शोधकको रूपमा

गिशु सरणकर

प्राचीन चलनचलित विचार सोचाई पूजा आजा कूल गोत्र आदि लामो समय देखि केहि पनि फरक नगरी बचाएको कारणले गर्दा भारत एउटा संग्राहालय हो । सिद्धार्थ गौतमको जन्म यस्तो युगमा भएको थियो । भारत जस्तो कूल गोत्रादि देशमा त्यस समयमा जन्मनुभएको थियो । तत्कालीन समयमा सम्पूर्ण समाज चर्या नै ब्राह्मणहरूको हातमा थियो । ती समाज चर्यामा गल्तीहरू भएतापनि त्यसलाई औल्याएर देखाउने निर्भिक, बुद्धिवान, कोही पनि थिएन । सबै राजाहरूले ब्राह्मणहरूबाटै अर्ति उपदेश लिने गर्दथे । त्यसकारण राजादेखि रैतिसम्म सबैले पनि ब्राह्मणहरूलाई गौरव गर्दथे । भारतीय समाजमा थरिथिरिका मिथ्या विश्वास र दृष्टित तत्वहरू सफा गर्नको लागि सार्वभौम राजकूलीन वीर एकजना जन्मनुपर्ने आवश्यकता उत्पन्न भयो । समाजमा जरासम्म नै गाडिएको मिथ्या विचारविरुद्ध उभिनु जटिल काम थियो । किनकी समाजविरुद्ध लागेको खण्डमा जस्तोसुकै बलसम्पन्न व्यक्ति पनि हारिन्थ्यो । श्रेष्ठ राजवंशमा जन्मेर श्रेष्ठताको उदाहरण दिँदै सारा सम्पति परित्याग गरेर आत्मार्थकामी अविहिसावादी भई शान्तदान्त स्वरूपमा बसी जिम्मा लिनुभयो । जिम्मा लिएर राजनीति गर्न व्यक्ति, एकाधिपति नभई करुणा मैत्रीका मूर्ति एक तपश्चीको रूपमा अगाडि बढ्नुभयो । तापनि भगवान् बुद्धले समाज परिवर्तन गर्न आएका अरु समाजवादीहरूले जस्तै प्रशंसासँगै निन्दा पनि सहनुपन्यो । एकातिर लाखौं जनताले उहाँलाई गौरव गरे भने अर्कोतिर उहाँलाई मार्नको लागि अनेकौं जालभेलहरू रच्छ थाले । उहाँलाई स्त्री-धूर्त ज्यानमाराको आरोप पनि लगाइयो । तर उहाँको आदर्श-चरित्र र उत्तम-विचारधाराले उहाँलाई सदा रक्षा गरिरहयो ।

भगवान् बुद्धले सर्वप्रथम समाजमा माथिल्लो तहमा बसेका ब्राह्मणहरूको विरुद्धमा प्रहार गर्नुभयो । उनीहरूको यज्ञ, होम र कूलगोत्रविरुद्ध उभिनुभयो । जुनसुकै महत्त्वपूर्ण काम नै किन नहोस् प्राणी हिंसा गर्नुजस्तो ढूलो पापक्रिया केही होइन भनी तत्कालीन समयमा चल्दै आएको बलि

पूजाविरुद्ध उभिनुभयो । मानसिक स्वतन्त्रतासम्म पनि नभएका स्त्रीहरूलाई स्वतन्त्रता दिलाई दिनुभयो । यदि बुद्धिले भरिपूर्ण छ भने स्त्री हुँदैमा के भयो र भनी उहाँले बारम्बार प्रश्न गर्नुभयो ।

कुनैबेला कोशल राजा भगवान् बुद्धसँगै कुराकानी गरिरहेको बेला एकजना राजदूत आई राजाको कानमा खुसुक महारानी मल्लिका देवीले छोरी पाएको खबर सुनायो । सुन्नेवितिकै राजाको मुख अँथ्यारो भयो, "महाराज कुनै कुनै स्त्रीहरू पनि श्रेष्ठ, दक्ष, बुद्धिमती हुन्छन् । त्यसकारण मल्लिका देवीले पाएकी छोरीको राम्रोसँग पालनपोषण गर्नुहोस् । बुद्धिमती, शीलवती सासुससुराहरूलाई देवत्वमा राङ्गे पतिव्रत रक्षा गर्ने स्त्रीहरू उत्तम हुन्छन् । त्यस्ता छोरीहरू राज्यपालनको लागि पनि सुहाउँछन् ।" भगवान् बुद्धले भन्नुभयो ।

इथियि एकच्छिया सेय्य पोस जनाधिप

मेधाविनी सीलवती सस्सु देवा पतिब्बता

तादिसा भगिनिया पुत्तो रज्जम्पि अनुसासति

(संयुक्त निकाय कोसल संयुक्त)

यसपछि राजाको मुखमा उज्यालो किरण छाएको थियो ।

बुद्धि वर्धन, पढ्ने, पढाउने, शास्त्र सिक्ने, उपदेश दिने, एकाधिकार ब्राह्मणहरूबाट छिन्नु पर्ने र ती सबै हावा पानी किरणभै सबैलाई समानता हुनुपर्दछ भनी भगवान् बुद्धले भन्नुभयो । ब्राह्मणहरूको विरुद्धमा सर्वप्रथम महाजनताको अगाडि देशना गर्नुभएको देशक समाज शोधक भगवान् बुद्ध हुनुहुन्छ । ब्राह्मणधर्मविरुद्धमा जति जति देशना उहाँले गर्द जानुभयो उति उति बुद्धिमानी ब्राह्मणहरू उहाँको शरणमा आए । उहाँको दाँयाबाँया बस्ने अग्रश्रावकहरू दुईजना पनि ब्राह्मण कूलबाटै आएका

सारिपुत्र र मौदगल्यायन थिए । बुद्धर्मविरुद्धवादी ब्राह्मणहरू उहाँको विरुद्धमा उठेर उहाँलाई "मुण्डक", "वसल" आदि भनी निन्दाउपहास गर्थे । बुद्धले आफू जन्मनुभन्दा पनि पहिलादेखि चल्दैआएको नीतिनियम स्वीकार्तु भएन । मानिसको मूल्य, दक्षता, जात वा कूलले होइन उसको चरित्र र कियाकलापले तौलिनु पर्दछ भनी निर्भिक भई भन्नुभयो । मानिस मानिसबाट नै छुट्ट्याउने पर्खाल जस्तो कूलभेद क्रम अस्वीकार गर्नुभएको भगवान् बुद्धले ब्राह्मण कूलबाट भिक्षु बन्न आएका वासेष्ट भन्ने भिक्षुसँग एकदिन यसप्रकारले छलफल गर्नुभयो ।

बुद्ध : वासेष्ट तिमी ब्राह्मण कूलबाट आएका हो । यदि बाटोमा जाँदा ब्राह्मणहरू भेटेको खण्डमा तिनीहरूले गालि गर्ने गर्छ की गर्दैनन् ?

वासेष्ट : गर्छन् भगवान् शास्ता, ब्राह्मणहरू भेट हुँदा उनीहरूले मलाई गालि गर्छन् ।

बुद्ध : के भनी गालि गर्छन् ? के भनी निन्दा गर्छन् ?

वासेष्ट : ब्राह्मणहरू मात्रै उच्च कूलीन जाति हो शुद्ध जाति हो । महाब्रह्माको मुखबाट ब्राह्मणहरू जन्मेका हुन् । ब्राह्मणबाहेक अरु सबै तल्लो नीच कूलीन हुन् । तिमी उच्चश्रेष्ठ ब्राह्मण कूल छोडेर महाब्रह्माको पैतालबाट जन्मेका मुण्डक श्रमणहरूकहाँ गयौ भनी मलाई गालि निन्दा गर्छन् ।

बुद्ध : वासेष्ट के तिमीले तरुणी ब्राह्मणीहरू, गर्भवती ब्राह्मणीहरू बच्चा जन्माएका ब्राह्मणीहरू बच्चालाई दूध पिलाउने ब्राह्मणीहरू देखेका छौ ?

वासेष्ट : देखेको छु, धेरै त्यस्ता ब्राह्मणहरू देखेको छु ।

बुद्ध : त्यसोभए सबै ब्राह्मण ब्राह्मणीहरू गर्भबाट जन्मिन्छन् भनी के तिमी स्वीकार्तु ?

वासेष्ट : स्वीकार्तु अवश्य पनि, स्वीकार्तु ।

बुद्ध : त्यसोभए ब्राह्मणहरू मात्र महाब्रह्माको मुखबाट जन्मन्छन् भनी किन भन्दछन् ? त्योजस्तो ठूलो झुटो अरु के छ र ? आमाको मुखबाट जन्मेर पनि महाब्रह्माको मुखबाट जन्मेको भन्नु नै महाब्रह्माको निन्दा

गर्नु हो उपहास गर्नु हो । त्यसोभए ब्राह्मणहरूको अति नै गौरवनीय ब्रह्मा देवताको गौरव बढाउन जाँदा थाहै नपाई आपनै परमपूज्य देवताको निन्दा गरेको चालै पाएनछ ।

(दीघनिकाय—अगञ्ज सुत्त)

जम्बुद्वीपवासीहरू एक कूललाई मात्र ब्राह्मणको संज्ञा दिइरहेका थिए । चाहे तिनीहरू जतिसुकै कडा स्वभावका नीच, नराप्रो काम गर्ने नै किन नहोस् तर ब्राह्मण भन्ने शब्दको यथार्थता हेरे पनि प्राचीन ब्राह्मणहरूको आचारर्थम हेरे पनि आज भएका ब्राह्मणहरूलाई ब्राह्मणहरूको संज्ञा दिन मिल्दैन । म यस्तो व्यक्तिलाई मात्र ब्राह्मण भन्दछु भनी उहाले भन्नुभयो-

न जटाहि न गोत्तेन न जच्चा होति ब्राह्मणे

यम्हि सच्च च धम्मो च सो सुवी सो च ब्राह्मणे

जटा राख्दैमा, गोत्रले वा जातिले कोहि पनि ब्राह्मण हुँदैन जोसँग सत्यता-धर्मता छ, उ नै सच्चा ब्राह्मण हुन्छ ।

यस्स कायेन वाचाय मनसा नतिथ दुक्कतं

संवुतं तीहि ठानेहि तमहं ब्रुमि ब्राह्मणे

जसले शरीर, वचन र मनले गल्ती गर्दैनन्, जसले त्रिद्वार संवर गर्दछन्, उ नै सच्चा ब्राह्मण हुन् ।

अक्कोसो वध वन्धञ्च अदुद्वो यो तितिक्खति

खन्ति बलं बलाणीकं तमहं ब्रुमि ब्राह्मणं

विरुद्धवादीहरूको बीचमा जो मित्रको रूपमा बस्छ, हिसकहरूको बीचमा जो अविहिसावादी भई बस्छ, तृष्णाले बन्धित भई बसिरहेको माभ जो तृष्णारहित भई बस्दछ त्यो व्यक्ति नै सच्चा ब्राह्मण हो । (धम्मपद—ब्राह्मण वर्ण)

तत्कालीन समाजमा नीचकूल वसल चण्डाल भनी हेला गरेर छुट्ट्याएका समूहलाई भगवान् बुद्धले कहिले पनि वसलको रूपमा स्वीकार्तु भएन । तिनीहरूलाई पनि प्रवजित हुनको लागि स्थान दिनुभयो ।

उहाँको वृष्टिकोणमा-

कोधनो उपनाहि च पाप मक्खीव यो नरो

विपन्न दिष्टी मायावी तं जज्ञा वसलो इति

३५

जो हरेक क्षणमा रिसाउँछ, वैरी भइरहन्छ, वैगुणी पापी हुन्छ, मिथ्यादृष्टिक हुन्छ, आफ्नो गल्तीहरू लुकाउछ, यस्ता व्यक्तिहरू वसल हुन् ।

यो हवे कूण मादाय चुज्जमानो पलायति
नहि ते इणमस्थिति तं जञ्जा वसलो इति

जसले ऋण लिएर साहुले मागदा दिँदैन, भागेर जान खोज्छ, छली छली हिँड्न खोज्छ, त्यस्ता व्यक्तिलाई वसल भन्दछ ।

यो मातरं वा पितरं वा जिन्नकं गत योब्बनं
पहुसन्तो न भरति तं जञ्जा वसलो इति

जसले क्षमता भइकन पनि दुर्वल भएका आफ्ना आमा बुबाको स्याहार सुसार गर्दैन, वास्ता नगरी छोडिदिन्छ, त्यस्ता व्यक्तिलाई वसल भनिन्छ ।

वो ये परकूलं गन्त्वा मुल्यानं सुचि भोजनं
आगतं न पठि पूजेति तं जञ्जा वसलो इति

अरुको घरमा गएर राम्रोसँग खाइपिई आएर तिनीहरू आफ्नो घरमा आउँदा जसले मानसम्मान गर्दैन त्यस्ता व्यक्तिलाई वसल भनिन्छ ।

पहिला पहिलाका ब्राह्मणहरू सच्चा, उत्तम गुणले भरिपूर्ण थिए, जुन आजका ब्राह्मणहरूमा विद्यमान छैन । आजकल ती गुणहरू सुनखहरूमा मात्र छ भनी निर्भिकतापूर्वक बुद्धले भन्नुभयो ।

ती ५ प्रकारका गुणधर्महरू यसप्रकार छन् ।

१. पहिला पहिलाका ब्राह्मणहरू ब्राह्मणीहरूको नजिक मात्र जान्छ । ब्राह्मणीबाहेक अरु स्त्रीहरूको नजिक जान्छ । सुनखहरू आफ्नो जात छोडेर अरुको पछाडि लाग्दैन तसर्थ ब्राह्मणधर्म ब्राह्मणहरू भित्र होइन सुनखमा विद्यमान छ ।

२. भिक्षुहरू हो पहिला पहिलाका ब्राह्मणहरू ब्राह्मणीहरू किनबेच गर्दन्थे । मनाएर फकाएर सहवासको लागि लिएर जान्थे । तर आजकल ब्राह्मणहरू ब्राह्मणीहरू किनबेच गर्दछन् र मनाएर वा नमाने बलपूर्वक लिएर जान्छन् । तर सुनखहरू किनबेच गर्देनन् ।

३. पहिला पहिलाका ब्राह्मणहरू ब्राह्मणीहरू रजस्वला भएको बेला मात्र तिनीहरूको नजिक जान्थे । तर आजकलका ब्राह्मणहरू अरु बेला पनि जाने गर्दछन् । सुनखहरू पनि त्यरतै हो ।

४. पहिला पहिलाका ब्राह्मणहरू धनसम्पत्ति सुन चाँदि जस्मा गरी लुकाएर राख्दैनथे । तर आजकलका ब्राह्मणहरू लुकाएर राख्दछन् । सुनखहरू पनि सम्पत्ति लुकाएर राख्दैनन् ।

५. पहिला पहिलाका ब्राह्मणहरू विहान बेलुका भिक्षाटन गरी जीविका चलाउँदथे । तर आजकलका ब्राह्मणहरू पेटभरी खाएर बाँकी भएका बस्तु लिएर पनि जान्छन् । सुनखहरू पनि खाना खोजिखोजि खान्छन् तर उठाएर लाग्दैनन् । (अंगुत्तरनिकाय पञ्चकनिपात)

यहाँ भगवान् बुद्धले त्यसबेला विद्यमान ब्राह्मण समाजमा रहेका नराम्रा ब्राह्मणहरू सुनखको उपमा गरी देशना गर्नुभयो । ब्राह्मणहरूको विरुद्धमा निर्भिक भई आवाज उठाएर पिटाई नखाएकाहरूमा उहाँ मात्र एकलो हुनुहुन्छ । बोल्नुपर्ने ठाउँमा निर्भिक भई तर करुणा मैत्रीले प्रहार गर्नुभएको विश्वप्रख्यात समाज शोधक भगवान् बुद्ध हो भन्ने कुरा यसबाट प्रष्ट हुन्छ ।

तत्कालीन समाजमा स्त्रीहरूलाई रत्तिभर पनि स्वतन्त्रता नभएको कुरा माथि उल्लेख भइसकेको छ । त्यो स्वतन्त्रता ब्राह्मणहरूद्वारा हनन् गरिएको थियो । स्त्रीहरू घरमा आमा बुबाको, विवाहपछि श्रीमानको र बुढेसकालमा छोराछोरीको अधिनमा बस्नुपर्दछ भनी ब्राह्मणहरू भन्दथे । उनीहरूको स्वतन्त्रता चारभितामा मात्र सीमित गरिएको थियो । त्यस समयमा भगवान् बुद्धले तीनिहरूलाई प्रव्रजित हुने मौका दिएर दक्ष अनागारिकाहरूलाई उपयुक्त पद पनि दिएर विनय नीतिअनुसार स्वतन्त्रताले घुम्न फिर्न मौका दिनुभयो । पुरानो भारतीय स्त्रीहरूको छोटो चरित्र कथा थेरी गाथामा उल्लेखित छ । त्यो पद्दाखेरी धान कुटेर, दाउरा चिरेर, पानी ल्याएर, खाना पकाएर नोकर्नी भएर श्रीमानहरूबाट, मालिकबाट, सासुबाट, ससुराबाट, सौताबाट, बचेर फुत्केर आई प्रवजित भएपछि प्राप्त गरेको स्वतन्त्रताको बारेमा प्रकाश गरेको उदान प्रीति वाक्यहरू देख्न सकिन्छ । भगवान् बुद्धको कारणले भारतीय स्त्रीहरूले प्राप्त गरेको

स्वतन्त्रताको एक जल्दी उदाहरण थेरी गाथा हो । प्राचीन भारतीय समाजले बाँधिराखेको स्त्रीहरूको बारेमा ब्राह्मणमतरूपी बारुद सर्वप्रथम विस्फोट गराउनुभएको भगवान् बुद्धले नै हो ।

भगवान् बुद्धले उत्तर भारतीय समाज बनाउनुभएको, संशोधन गर्नुभएको त्रिशरणयुक्त पञ्चशील प्रतिपत्तिले हो । हेरेक दिन हुनसक्ने नराप्त्रो क्रियाबाट बच्नको लागि म यो गर्दिन भनी अठोट गराउनु नै पञ्चशील प्रतिपत्तिमा लाग्नु हो । साँच्चै भन्ने हो भने त्यसबेला त्रिशरण पञ्चशीलको एक अक्षरसम्म पनि नविगारिकन पालन गर्दथे । आफ्नो प्राणसरी पञ्चशील रक्षा गर्दथे । यसरी बनाउनुभएको शिष्टाचारयुक्त समाज एक आदर्शयुक्त समाज हो । यथार्थमा भगवान् बुद्धले चाहनुभएको सारा संसारवासीलाई प्रव्रजित गराउन वा निर्वाणमा पुन्याउनु नभई पञ्चशील प्रतिपत्तिमा लगाई धार्मिक समाज धार्मिक संसार बनाउन हो । उहाँ जीवमान हुँदा त्यसपछि पनि धेरै समयसम्म पञ्चशील पालन गर्नेहरू थुप्रै थिए ।

अहिले यो संसारमा पञ्चशील लिने मात्र गर्दछन्, पालन गर्ने गर्दैनन् । एक अक्षर पनि नविगारिकन शील पालन गर्नु भन्नु वचनमा मात्र सीमित भइसक्यो । पञ्चशील अहिले बौद्ध चारित्र भैसक्यो । पालन गर्न नसक्ने शील पालन गर्छु भनी लिनु नै सबैभन्दा ठूलो गल्ति हो । बुद्धकालीन समाज र आजको समाजमा धेरै फरक छ । जुन दिनदेखि यो शील मानिसहरूले पालन गर्न छोड्यो त्यस दिनदेखि नै उनीहरूमा आध्यात्मिक गुण हराउँदै गए । पञ्चशील पालन नगरेसम्म समाजमा भिन्नता रहिरहन्छ ।

आदर्शवादी नायक हुनु अरुको गल्ति देखाउँदा तिनीहरूबाट पाउने राप्त्रो वा नराप्त्रा प्रतिफल एकै नासले स्वीकार्नु अष्टलोक धर्मबाट विचलित नहुनु व्यक्तिवादी नभई परार्थकामी हुनु आदि श्रेष्ठ गुणहरूले गर्दा उहाँ आजसम्म जन्मनुभएको सबै समाज शोधकहरू मध्ये उहाँ श्रेष्ठ हुनुहुन्छ ।

शान्तिका प्रतीक गौतम बुद्धको

जन्म, सम्बोधि तथा

महापरिनिर्वाण सँगालेको २५५४ और
बैशाख उत्सवमा सबैको मङ्गलमय
हार्दिक शुभ-कामना गर्दैछौं ।

क्यानन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

सानो भन्यांग, स्वयम्भू-१५, काठमाडौं ।

फोन नं. ४२२८८८८८८

Email : canon_se@email.com

५ वर्षे मुद्रतीमा सावाँको दोखर भुक्तानी गर्ने ।

मुद्रती बचतमा पाइने ब्याजदर

मुद्रती अवधि	मासिक	त्रैमासिक	अर्धवार्षिक	वार्षिक
१ वर्ष	११%	११.२५%	११.७५%	१२%
२ वर्ष	११.५%	११.७५%	१२%	१२.५%
३ वर्ष	१२.५%	१२.७५%	१३%	१३.५ %
४ वर्ष	१३%	१३.२५%	१३.७५%	१४%
५ वर्ष	१४%	१४.२५%	१४.७५%	१५%

सुपर रेमिज बचत खातामा (देविक नोज्जवतमा) ८% ब्याजदर

बचतमा पाइने ब्याजदर

बचत	ब्याजदर
साधारण बचत	८% (६ महिनामा भुक्तानी)
बाल बचत	१२% (५ वर्षमा भुक्तानी)
आवधिक बचत ६/१२/२४/३६ महिना	९%/१०%/११%/१२%
महिला बचत	४२ महिनासम्म रकम जम्मा गरेमा ४३ औं महिनामा ५० किस्ता भुक्तानी ।

कर्जा लगानी ब्याजदर

व्यापारीक/व्यक्तिगत कर्जा	१७%
कृषि कर्जा	१७%
सामूहिक जमानी कर्जा	१९%
हायर पर्चेज कर्जा	१६%
शैक्षिक/वैदेशिक रोजगार कर्जा	१७%
आवास कर्जा	१७%
मुद्रती कर्जा थप	३%

नेपालभाषा

मिंगुचित्, मिंज्या अले मिंगु नां

आश्चर्यया खँ

मेमेगु देया थीथी प्रकारका समाजय् गथे खः धाय् थाकु । तर नेपाल्या बौद्ध समाजय् छगू लोकप्रचलित धापू दु, गुण थौं नं यथार्थ हे खनेदु । अतिकं अजूचायापुगु थुगु तथ्य कि जन्म जुक्व मरण जुइमानि धैगु ध्रुवसत्य बारंबार बनातःसा, न्यनाच्चंसा अले स्वयं थम्हं हे न्यचु बिइ सःसा मनुखं थःगु हे मृत्यु बारे लुमंकी मखु बाय् लुमंके मयो । बुद्धमार्गी समाजया यावत संस्कृति हे थुगु दार्शनिक मान्यताय् आधारित जुइमाःगु खःकि- दयाच्चंगु ब्याकं संस्कार अनित्य खः, अर्थात् अनिच्चावत संखारा !

गुर्जु भन्ते गुरुमांपिनि भूमिका

बौद्ध संस्कृतिया मेगु विशेषता खः थःज्ञातीपिनि जीवनकालय् हे इमिगु सुख सुविस्तायात प्राथमिकता बिया: थःगु क्षमताकर्थ स्रोत, साधन छ्यलेत ई बिइगु । उगु ल्याखँ हे देयेकातःगु पर्व खः मा-बौया ख्वाःस्वयेगु व गुरुपुजाया दिन । तर मिंगु शिक्षा व संस्कारया अभावय ज्याथिजिथ मा-बुविपि लहियेत कुचायेगु अले मदये धुकाःलि तपाःगु किपा ब्याः स्वामा क्वयायेका तयेगु व अनेक भुवनय् वास लायेमा धकाः लोकाचार क्यनेगु कर्मकाण्डया न्हूगु संस्करण विकास जुयाच्चन । थुकिया लिउने मूकथं निता कारण जिम्मेदार खः । न्हापांगु बुद्धमार्गी उपासक वा जजमानतयसं थम्हं व्यवहार यायेगु संस्कार संस्कृतियाया दुच्चः (सारतत्व) सयेके सीकेत उत्साहित मजुइगु, निगूगु धार्मिक शिक्षक (भन्ते-गुरुमां) पिसं न पुरोहित गुरुजुतयसं थैं हे मदुम्हं तरे यायेत वा सुगतिइ लाकेत धयाः दान-दक्षिणाकर्थ श्रद्धा पिब्येत बः बिइगु ।

थुगु विसंगतियात मथानं समाजमुक्त यायेगुनिम्ति सचेतपि गुर्जु, भन्ते, गुरुमांपि व जागरूग जजमान वा उपासकवर्ग जानाः सहकार्ज यायेमा: ।

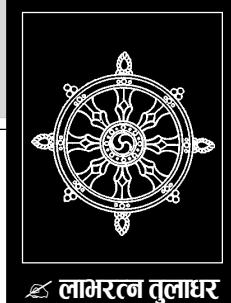
नाया लोभं पिदंगु विकृतिया जड्ङल

भीगु समाजय् मेगु छुनाखँ छगू दु- द्याःत्याःया खँ मखु, नां तयेगु स्व । थ धापूयात सही अर्थय् थुइका: नालेगु खःसा नं छगू जमानाय् हे नेवा: समाज उन्नत व

समृद्ध जुइधुकल जुइ । छुनाखँया सही आशय खः देय् वा समाजया सेवा उपकार यायेत न्वयचिलीम्ह मनुखं व्यक्तिगत नाफा-नोक्सानया ल्याः तयाच्चने मज्यू । थ मथुया: भी नेवा: तयसं नां कायेगु धैगु हे प्रतिष्ठा वृद्धि थै तायेकल । थुकिया लिच्चः निखेपाखे बामलाक पिदन । सम्पन्न सक्षम परिवारं प्रचलित नियम हाचां गाया: सामाजिक व्यबहारय् भ्वासिपह: ब्येगु थिति हल, मेखेर निम्न मध्यम वर्गया परिवारं थःगु न्हाय भुई धकाः क्षमतां मविउसा इपिलिसे स्पर्धा यायेगुली ध्यान बिल । थ ऋम दिके मफुत धा:सा छुं द लिपा हे मध्यम वर्गयापि निम्नवर्गय् क्वदुनी, हानं थःत उच्च घरानिया वा तःमि ख्वाःपा: पुइपि परचिया गौचाय् ल्याः खायेत हे गाइमखु । अले थुकिं समाज स्वंगु जुइ लाकि भिंगु जुइ ?

मिंगु ज्याया लिपा भिंगु नां वह

भीगु समाजय् नां व न्हाय धैगु शब्द इज्जतया पर्यायवाची जुयाच्चंगु दु । आः वया: दां धाक्व फुकेफःसा न्वयागु असम्भव ज्या नं सम्भव यायेफु धैगु भ्रामक सन्देश तजाःगु मेच व ततःखागु छँय च्वनीपिनि गतिविधि सर्वसाधारणय् प्रसार यायेगु ग्यानापुगु मूर्खता प्रदर्शन जुयाच्चंगु दु । मेमेगु थासय अथे जूगु खंका म्होनि बौद्ध समाज सतर्क जुइमाःगु दु । छाय्कि सर्वमान्य बौद्ध आदर्श थ खःकि भीगु प्रत्येक पला: वा न्हूकथं यायेगु ज्याखँ बहुजन नेवा:या हित जुइकेगु । बहुजनया उद्धार व कल्याणया निस्ति थःगु तन, मन वा धन बिउम्हं मनुयात हे समाज इज्जत बिइ । प्रतिष्ठा अप्वलकि अर्थे हे नां जाइ । थुकिया विपरित थुगु भ्रम च्वतुक हुया छ्वयेमाःगु दुकि दकलय् आपाः दां खर्च याःह वा सुनानं मयाः थे भवय् नकूहेसिया मनूतयसं जय मानेयाइ । निगूगु ल्याःया ज्यायाना: तःमि जूपिसं नं थःगु नां कायेकेत दां फुकेगु मयासे क्वदुनाच्चंगु समाजया चीमिजःपित्त छयं धस्वाये फइगु कथंया दीर्घकालीन योजनाय थःत सरिक यातधाःसा पापया भार छुं भचा हल्का जुइ । ♫

दर्शपारमिता-३

पारमिता धर्मया लक्षण

परयात अनुकम्पा तयेगु, दया तयेगु, पारमिताया लक्षण खः। परोपकार यायेगु हे पारमिताया रस खः। स्वयंया श्रमं प्राणीप्रति अनुकम्पापूर्ण हृदयं व प्रज्ञापूर्ण दृष्टिकोणं परोपकार हे उकिं बोधिसत्त्वया क्रिया जुया च्वनी। उकिं बुद्धत्वया प्रार्थना याना गुण धर्म पुरे याइपित्त बोधिसत्त्व धाइ धका छ्यें धाःसा, मेखे परजनया हितोपकार याइपित्त बोधिसत्त्व धाइ। अथवा थःगु स्वार्थया लागि मखु, परार्थया लागि धन, शक्ति, जीवन बीफुपित्त बोधिसत्त्व धाइ। अले बोधिसत्त्वया थव क्रिया हे “बोधिचर्या” खः। हानं बोधिचर्याद्वारा हे मात्र बुद्धत्व प्राप्त याना काये फइ। थुकथं बोधिसत्त्व धर्म व परोपकार छगू मेगुया अर्थ थुइका बीगु शब्द थें जुया चंगु दु।

बोधिसत्त्वं मेपिनिगु दुःख खना थःत हे जूगु भाःपी। अले मन काकाच्वनी। बोधिसत्त्वं न्हचागु उपायं वा कुशलता नं पर दुःख मदयेका छ्येत स्वयं अदम्य उत्साह याइ। परयात दुःखं मुक्त याना बी मफुतले थःत प्रीति धयागु दइ मखु।

सकल सत्त्व प्राणीप्रति बिलिबिलि जाःगु करुणात्मक परोपकार हे वयागु जीवन लक्षया प्रधानाङ्ग जुइ। वयागु हृदय हे करुणां जाःगु छगः करुणाया थलथे जुया च्वनी वचन व क्रिया नं बोधिसत्त्व करुणा सहगत जुया च्वनी। आध्यात्मिक करुणां वयागु मिखा चककना च्वनी ख्वालय् प्रसन्नतां जाया च्वनी।

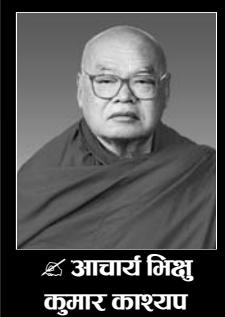
पारमी धर्मया प्रत्यय

मनुस्सतं लिङ्गसम्पत्ति, हेतु सत्थारदस्सनं।

पब्ज्जा गुणसम्पत्ति, अधिकारो च छन्दता।

अद्वधम्मे समोधाना, अभिनीहारो समिज्जति।

थ गाथा अनुसारं पारमी धर्मया प्रत्यय अर्थात् उपकार जुइगु अङ्ग च्यागू दु। आः थन थुपि हे च्यागू अंगया विषय छगू छगू याना उल्लेख याये।

आचार्य भिक्षु
कुमार काश्यप

१. मनुस्सतं = मनुष्यत्व। बुद्ध नं मनुष्य जुइ। देव ब्रह्मादि मखु। उकिं बुद्धत्वया निति मनुष्य जाति न्हापालाक प्रार्थना यायेमाः।

अले प्रार्थनानुसारं कार्य नं सफल जुल धाःसा व भविष्यत् बुद्ध जुइ। मेगु देव ब्रह्मादि जाति सर्व प्रथम बुद्धत्व प्रार्थना यानां व पारमिता गुणधर्म सिद्ध जुइ मखु।

२. लिङ्ग सम्पत्ति = पुरुषत्व। पुरुष भावं हे बुद्धत्वया निति प्रार्थना जुइमाः। हानं पुरुषत्व भावं हे बुद्ध जुइ। उकिं स्त्री वा नपुंसक व पण्डक आदि भावं प्रार्थना यानां गबले व सिद्ध जुइ मखु।

३. हेतु = उगु हे अवस्थाय वा जन्मय अहंत जुइगु तकक नं पुण्य दुम्ह जुयेमाः। हेतु सम्पत्ति दुम्ह जुयेमाः। गथे सुमेध तापस व हे जन्मय अहंत जुइगु तक नं पूर्व पुण्य दुम्ह खः।

४. सत्थारदस्सनं = शास्त्राया दर्शन। बुद्धत्व प्रार्थना वा बोधिसत्त्व गुण पालनया प्रारम्भ बुद्धया दर्शनं निसें क्वातुक जुइ। गथे सुमेध तापसं दीपकर बुद्धया न्हयोने बुद्धत्व प्रार्थना यात। बोधिवृक्ष व चैत्य आदि स्थानय प्रार्थना यानां सिद्ध जुइ मखु।

५. पब्ज्जा = प्रव्रज्या। बुद्धत्व प्रार्थना याइपिस कर्म व कर्म फल विश्वास याना प्रव्रज्या जुया हे प्रार्थना यायेमाः गृहस्थ जुया मखु। गथे सुमेधं प्रव्रज्या जुया, यात। हानं स्वयं बुद्ध हे नं प्रव्रजित। गृहस्थ बुद्ध जुइगु असम्भव।

६. गुणसम्पत्ति = पञ्च अभिज्ञा व अष्ट समापत्ति प्राप्ति थे जाःगु गुण सम्पत्ति दयेमाः। प्रव्रजित जूसानं थ गुण सम्पत्ति दुम्ह बुद्धत्व प्रार्थना याना हे जक व सिद्ध जुइ। थ गुण मदुम्ह जुइ मखु।

७. अधिकार = अधिपत्य। माला वन धाःसा

थःगु जीवन तकं बुद्धत्वया लागि त्याग याये फुस्ह जुयेमाः । सुमेध तापसं थैं प्राण परित्यागया प्रण मयायेकं बुद्धत्वं प्राप्त यायेगु सम्भव मदु ।

८. छन्द = बुद्ध जुइगु महति इच्छा । महान उत्साह व प्रयत्न दुम्ह जुयेमाः । अन्यथा जुइ मखु ।

थ च्यागू मूल अंग प्रत्यय वा दृढ संकल्पयात हे 'अभिनिहार' धका धयातल । विवरण प्राप्त जुइगु अवस्थाय जि नं बुद्ध जुया परयात नं चतुरार्थसत्य अववोध याके धका प्रार्थना यायेगु 'प्रथम प्रार्थना' खः ।

नियत विवरणया तात्पर्य बुद्धया भविष्यवाणी खः । दीपंकर बुद्धं सुमेध तापस भ्यातनालय् गोतुला चंगु दृश्य खना थव तापस बुद्ध जुइगु दृढ संकल्प (= अभिनिहार) याना गोतुला चंगु खः धका स्वयं हे सीका बिज्यात । अले थव भविष्य बुद्ध जुइ ला मजुइ धका विचाः याना स्वया बिज्याबले अनागतय गौतम बुद्ध जुइ धैगु सीका प्रकाश याना बिज्यात । थवया कुलभूमि कपिलवस्तु नगर जुइ, माँ महामाया, बौ शुद्धोद्धन जुइ । अले प्रथम शिष्य उपतिष्ठ (सारिपुत्त), दुतिय शिष्य कोलित (मोगगल्लान), आनन्द स्थविर परिचारक (= उपस्थापक) जुइ । खेमा स्थविरा प्रधान शिष्या, उत्पलवर्णा दुतिय शिष्या जुइ । थव ज्ञानं परिपक्व जुइ धुंका हे गृहत्याग (अभिनिष्क्रमण) याइ । महान तपस्यायां लिपा न्यग्रोध सिमा कवय क्षीर ग्रहण याना नेरञ्जना नदी तिरय भोजन याना बोधिमण्डपय च्वना वंगल सिमा कवय बुद्धपद प्राप्त याना काइ । गौतम बुद्धप्रतिया थव उल्लेखयात हे नियत विवरण धयातःगु खः ।

प्रत्येक बुद्ध व श्रावकपिनि निंति अभिनिहार

प्रत्येक बुद्धपिनि मूल प्रार्थनाया (= अभिनिहार) बखतय न्यागू अंग युक्त जुयेमाः ।

१. मनुष्यत्व,

२. लिङ्ग सम्पत्ति,

३. क्षीणास्राव दर्शन

४. अधिकार,

५. छन्द ।

थन क्षीणास्राव दर्शन धैगु बुद्ध, प्रत्येक बुद्ध व अहंत उत्तमपिनि सम्मुख जुइगु खः । 'प्रथम प्रार्थना' फुकं कलेश नाश जुइ धुंकूपिनि न्हचोने हे सिद्ध जुइ ।

महाश्रावकपिनि अधिकार व छन्द थव निगू अंग युक्त जुल धाःसा समृद्ध जुइ धका धयातःगु दु ।

आः थन चरिया पिटक अट्टकथाया उल्लेख अनुसार पारमी सम्बन्धय आचार्यपिनिगु मत मतान्तर छगू निगूया चर्चा याये-

१. अकुशल नापं ल्वाकःज्यागु दान आदि गुण धर्मयात पारमी धाइ । अकुशल नापं ल्वाकः मज्यागु दान आदि कुशल धर्मयात उपपारमी धाइ । अकुशल नं मज्गु कुशल नं मज्गु दान आदि धर्मयात परमार्थ पारमी धका धाइ ।

२. मेगु मत कथं अभिनिहार अर्थात् मूल प्रार्थना स्वया न्हापा पुरे याःगु दान आदि धर्म पारमी खः । अभिनिहार लिपा पुरे याःगु दान आदी धर्म उपपारमी खः । बुद्ध भूमिच्वना पुरे याःगु दान आदि धर्म परमत्थ पारमी खः ।

३. वथैं हे मेगु मत कथं बोधिसत्त्व भूमि च्वना परार्थया लागि पुरे याःगु दान आदि गुण धर्मयात पारमी धयातथैं, थःगु लागि गुण धर्म पुरे यायेगुयात उपपारमी धयातल । अले थःगु व परयागु लागि यायेगु दान आदि गुण धर्मयात परमार्थ पारमी धका धयातल ।

४. वथैं हे पारमी श्रावकयागु जुइ, उपपारमी प्रत्येक बुद्धयागु, परमार्थ पारमी सम्बद्धयागु जुइ धका नं धया तःगु दु ।

५. वथैं हे मेगु मत कथं संसार सुख बीगु पुण्य पारमी खः, निर्वाण सुख बीगु पुण्य उपपारमी अले मेपिन्त संसार सुख व निर्वाण सुख बीगु पुण्य परमार्थ पारमी खः ।

च्वय धयातःगु अनुसारया अर्थ परिधि वा व्याख्या कथं दश पारमिता स्वीगु पारमिता जुइ, अले मेखे दानशील आदि कथंया फिगू पारमी हे स्वभाव कथं खुगू पारमिता जक याना क्यनातःगु दु । गुगु खुगू पारमीया प्रचलन नेपालय दु । व खः, १. दान, २. शील,

३. क्षान्ति, ४. वीर्य, ५. ध्यान, ६. प्रज्ञा । फिगू पारमिताया नैष्टकस्य पारमिता प्रवज्या प्राप्त जुइगु अवस्थाय जुया शील पारमिताय दुथ्याइ । नीवरणं अलग जुइगु थाय ध्यान पारमिताय संगृहित जुइ । अकुशलं अलग जुया कुशल प्राप्त अवस्थाय दान आदि खुगू पारमिता नं छथासं नापं मिले जुइ । सत्यपारमिता वा वीरति सत्यया पक्षय्, शीलपारमिताय, ज्ञान सत्यय् पक्षय्, प्रज्ञा पारमिता संग्रह जुइ । मैत्री पारमिता ध्यानय दुथ्याइ । उपेक्षापारमिता ध्यान, प्रज्ञा निगुली नं दुथ्याः । अधिष्ठान पारमिता खुगुली नं संगृहित जू । हानं संक्षिप्तं धाये माल धाःसा पुकु पारमी करुणा व प्रज्ञा निगुली संगृहित जू ।

पारमिता सम्पादन यायेत उपाय

पारमिता गुलि महान गुण खः, उलि हे थ्य पुरे यायेत उपाय वा कुशलता नं बल्लायेमा: क्वातुयेमा: । आः थन थुकिया हे छुं चर्चा याये :—

१. अनवसेस सम्भरण अर्थात् दान आदि फिगू पारमिता छगू हे मतोतुसे सम्पादन यायेगु ।

२. सक्कच्च कारिताय अर्थात् फिगू पारमिताय आदर गौरव तया बालाक छसिं निसें सम्पादन यायेगु ।

३. सातच्च कारिताय अर्थात् अखण्ड रूपं पारमिता सम्पादन यायेगु ।

४. चिरकालभियोग अर्थात् चिरकालं निसें पारमिता अभ्यास याना सम्पादन यायेगु ।

पारमिता सम्पादन समय

छनु आनन्द स्थविरं न्यना बिज्यात— भो भगवान्, बुद्ध प्रार्थना पूरा यायेत गुलि समय बिते जुइ ?

बुद्ध आज्ञा जुया बिज्यात, 'बुद्धानं आनन्द, हे टिट्रम परिच्छे दे न चत्तारि असंख्यय यानि कप्पसतसहस्रानि, मजिभ्रम परिच्छे दे न अह्व असंख्ययानि कप्पसतसहस्रानि, उपरिम परिच्छेदेन सोलस असंख्ययानि कप्पसतसहस्रानि' अर्थात् आनन्द कमसे कम निम्न परिच्छेदं प्यंगू असंख्य व महालाखकल्प, मध्यम परिच्छेदं च्यागू असंख्य व महा लाखकल्प, उत्तम परिच्छेदं फिंखुगू असंख्य व महालाखकल्पं बुद्ध, बोधिसत्त्वपिनिगु पारमिता सम्पादन सम्पूर्ण जुइ ।

स्वता प्रकारया बोधिसत्त्वपि

प्रज्ञा, श्रद्धा व वीर्य थ्य स्वंगू गुणधर्म बुद्धत्व प्राप्तिया लागि उपकारगु गुण धर्म खः । थ्य स्वंगू गुण धर्म व्याक क बोधिसत्त्वपिके समानता स्पं दइ मखु ।

उकिं बोधिसत्त्वपि स्वता प्रकारयापि दइ । १. प्रज्ञाधिक २. श्रद्धाधिक व ३. वीर्याधिक ।

प्रज्ञाधिक बोधिसत्त्वपिनि श्रद्धा अल्प जुइ, वीर्य मध्यम जुइ । श्रद्धाधिक बोधिसत्त्वपिनि प्रज्ञा मध्यम, वीर्य म्ह जुइ । वीर्याधिक बोधिसत्त्वपिनि प्रज्ञा म्ह जुइ, श्रद्धा मध्यम जुइ ।

प्रज्ञाधिक बोधिसत्त्वपिन्त प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्पं सम्बोधि प्राप्त जुइ । श्रद्धाधिक बोधिसत्त्वपिन्त च्यागू असंख्य व छगू लाख कल्पं सम्बोधि प्राप्त जुइ । अले वीर्याधिक बोधिसत्त्व पिन्त फिंखुगू असंख्य व छगू लाख कल्पं सम्बोधि प्राप्त जुइ ।

बुद्धधर्मय न्हचाहसितं बुद्ध जुयेत थाय बियातःगु दु । बुद्धपि व्याचंगु स्वां थे खः । बुद्ध जुयेगु इच्छायाःपि मुख्युगु स्वांथे खः । बौद्ध दृष्टिकोणय बुद्ध जुयेगु शक्ति सकल प्राणीपिके मदुगु मखु । तर व शक्ति गुणधर्म पूर्ण यायेमा: । कारण गुण धर्म हे जक बुद्ध जुइ सिवाय अथे जुइ मखु ।

आः थन पारमिता आनिसंसया खँ उल्लेख याये । गबले बोधिसत्त्वं मूल प्रार्थना अर्थात् अभिनिहा पूर्णतः प्राप्त याना बिज्यात, अबले निसें फिंच्यागू अभव्यस्थानय जन्म जुया बिमज्याः वा बिज्याइ मखु । प्यंगू बुद्धभूमि व अभ्यास खुगू व प्यंगु सम्पत्तिं युक्तपि जुया बिज्यात ।

फिंच्यागू अभव्यस्थान

अपदान व सुत्तनिपातया अर्थकथा कथं नियत विवरण प्राप्त बोधिसत्त्व बुद्ध मजुतले गबले नं १. जाति अन्ध मजू, २. न्हेपै ख्वाँय् मजू, ३. वैं मजू, ४. प्रत्यन्त जनपदय जन्म मजू, दोषी गर्भय जक मजू, ६. मिथ्यादृष्टि मजू, ७. लिङ्ग परिवर्तन मजू, ८. आनन्तर्यय कर्म मयाः, ९. कुष्ट रोग मजू, १०. पशुयोनी वट्टाइ स्वया चिकित्सिकः किसि स्वया तःधिक जुया जन्म मजू ११. खुप्पिपासा व निज्ञामतिहिक धैगु प्रेतयोनी जन्म

मजू, १२ कालकञ्जिक असुर निकायय् जन्म मजू, लोकान्तरिक नरक व अवीचि नरकय् जन्म मजू, १३. कामलोकय् मार मजू, १५. रूप लोकय् असंज्ञि भूमि जन्म मकाः; १६. अस्पलोकय् जन्म मकाः; १७. मेगु चक्रवालय् नं जन्म मकाः।

प्यंग् बुद्धभूमि

१. उत्साह = दान आदि क्रिया विषयय् हतोत्साह मजूसे न्हयोने वनेगु स्वभाव।

२. उम्मग = पारमिता पुरे यायेगु अवस्थाय् निर्दोषी रूपं उपाय सीका काइगु तीक्ष्ण स्वभाव।

३. अवथान = न्हयाक है बाधा वःसां न्हयाक है कष्ट जूसां दान आदि गुण धर्मय् निश्चल रूपं यायेगु।

४. हित चरिया = थःत दुःख कष्ट ब्यूपिन्त स्मेत नं तोमफिकूसे सकल प्राणीप्रति मैत्री व करुणा तयेगु।

थ घंगु गुण पारमी पुरे यायेत अति उपकारी जुया थयात 'बुद्धभूमि' धयातःगु खः। अर्थात् थुपि गुण विशेष बुद्धत्व प्राप्तिया निर्ति पृष्ठभूमियें खः।

खुग् बोधिसत्त्वपिनिगु अज्ञास

१. नेक्खम्मज्ञास, २. पविवेकज्ञास, ३. अलोमज्ञास, ४. अदोसज्ञास, ५. अमोहज्ञास व ६. निस्सरणज्ञास।

अज्ञासया अर्थ विचार खः। थ खुगू अज्ञासया विचार बोधिसत्त्वपिके दयाच्वनि। गथे सिमा बल्लाकेत हा उपकारक जुइथें बोधिसत्त्वपि बोधिर्चर्या स्थीर जुयेत थ खुगू अज्ञास (=विचार) अत्यन्त उपकारक जू। हा: बमलायेव तःसकं फय् वयेव है सिमा कोदली। वथे तु थ खुगू अज्ञास दुनेया विचार मन्त धायेव बोधिर्चर्या कोदलीयु सम्बव दु गुकिं याना बुद्ध जुइगु तापाना च्वनी।

आ: थन थुगु खुगू अज्ञास बारय् है छगू छगू याना ब्याख्या याये—

१. नेक्खम्मज्ञास: गृहं प्याहाँ वयेगु अर्थात् कामं जुइगु विचार। थ बोधिसत्त्वपिके दयाच्वनि। सदां सम्बोधोयं घरावासा धयातःथे छे यागु दोष बोधिसत्त्वं खना च्वनि। छे च्वनेगु विचार दइ मखु। अले

पञ्चकाम विषय दोष खना छैं, बुँ, धन, जन व सन्तान तोता प्रवर्जित जुइ नेक्खम्मज्ञास सम्पति मदुह ब्यक्ति पञ्चकामय् जक भुले जुया छमो छतका है त्याग यायेगु शक्ति मदुम्ह जुइ। गा:वंगु पुखुली इयातुगु ल्वहँ न्हयाबले नं क्वेया क्वसं तु लाना च्वनी। व गबले थाहाँ वइ मखु। अले इमिगु जीवन नं थाहाँ वइ मखु।

२. पविवेकज्ञास : विवेक शील जुयेगु विचार। विवेक प्रिय जुया विवेकय् च्वनेगु विचार बोधिसत्त्वपिके दया च्वनि अले कायम्हयाय्, थःथिति व जहान परिवार मुका उकी जक दुना च्वनेगु दोष खनाच्वनि। छैं परिषदया दथुइ च्वनेगु इच्छा याइ मखु। गथे जेलय् च्वांम्ह कैदी न्हयाबले गबले जेलं प्याहाँ वने धका सिपाहिनं ज्वना हानं जेलेसं तयेत स्वःसां मती तइ। वथे हे सम्पत्ती हानं थुनेत स्वःसां पविवेकज्ञास अभ्यन्तरय् दुपि ब्यक्तिपिं मनूया दथवी वःसानं पविवेकज्ञास अभ्यन्तर गतिदुम्ह जुया हानं विवेक स्थानय् वनेत स्वया च्वनी।

३. अलोभज्ञास : लोभयात त्याका च्वनेगु अर्थात् लोभया प्रतिपक्ष विचार। बोधिसत्त्वं लोभया दोष खनाच्वनि। अलोभ विचार दुपि बोधिसत्त्वपि जुया न्हयागु है वस्तु जूसां वं सरल रूपं त्याग याइ। गथे कायम्हयाय्, धन, शरीर, शरीरया अङ्ग प्रत्यङ्ग व थःगु प्राण समेत परार्थया लागि त्याग याइ, उत्सर्ग याइ। अलोभज्ञास दुपि बोधिसत्त्वपित्त त्याग यायेगु छुं हे दुष्कर जुइ मखु। बरु स्वभावगत विचारं त्याग मयासै च्वनेगु जक दुष्कर जुइ।

४. अदोसज्ञास : द्वेष विहीन विचार अर्थात् दोष प्रतिपक्ष विचार। बोधिसत्त्वं द्वेषया दोष खना च्वनि। द्वेष मदयेकेगु उपाय सदां याइ। थःगु जीवनय् हानि यायेत सनीपि खनानं क्रोध पिकाइ मखु। भन मैत्री व करुणा तइ।

५. अमोहज्ञास : मोह रहित विचार अर्थात् मोहया प्रतिपक्ष विचार। बोधिसत्त्वं मोहया दोष खना च्वनि। कर्तव्याकर्तव्य व भिं-मभि बुझे जुया च्वनि। स्कन्ध, धातु, आयतन धयागु छु खः बॉलाक थुइका

काइ ।

६. निस्सरणजभास : संसार दुःख मुक्त जुयेगु विचार । बोधिसत्त्वं भव अर्थात् संसारया दोष खना च्वनि अले व तृष्णाय भुले जुयेगु स्वइ मखु । वं तृष्णा मदयेकेगु उपाय याइ । विदर्शना भावना पाखे ध्यान आकर्षित जुइ ।

प्यंगु सम्पत्ति

१. इन्द्रीय सम्पत्ति, २. प्रतिपत्ति सम्पत्ति, ३. कौशल्य सम्पत्ति, ४. अध्याशय सम्पत्ति ।

थुपि प्यंगु सम्पत्ति खः । अले थुपि सम्पत्ति महाबोधि सत्त्वपिंके जक विशेष रूपं दइगु गुण धर्म जुया च्वन । श्रावक बोधिपिंके दइ मखु । उकिं थ्व खँय् भीसं विस्तृत चर्चा यायेगु बांला ताया ।

१. इन्द्रीय सम्पत्ति : न्यागू दु ।

१. सद्विन्द्रिय, २. विरीयिन्द्रिय, ३. सतिन्द्रिय, ४. समाधिन्द्रिय, ५. पञ्जिन्द्रिय ।

थ न्यागू इन्द्रिय तीक्ष्ण रूपं अभिवृद्धि जूम्ह बोधिसत्त्व जुइ । सर्वप्रकारं हे श्रद्धाबल सम्पन्न जुया श्रद्धां याये माःगु कर्तव्य निर्दोष रूपं याइ । तथा गबले हे बोधिसत्त्वयाके चल श्रद्धा व दुर्बल श्रद्धा दइ मखु । गबले हतोत्साह जुइ मखु । वीर्य याये माःगु कर्तव्य पुंवक हे याइ । दूर्बल वीर्यम्ह जुइ मखु । तथा सतिन्द्रिय, समाधिन्द्रिय, पञ्जिन्द्रिय नं उक्तानुसारं हे ।

२. प्रतिपत्ति सम्पत्ति : आत्मार्थ कामी मजूसे परार्थ चर्याय यायेगु । बोधिसत्त्वं थःगु सुख तोता नं परया हितया लागी चर्चा याइ । गुंगु हितैषी कार्य याःसां आशा कया वा प्रत्युपकारया भावनां याइ मखु । थःत हानि याइपिं नाप नं वयाके हितैषी भाव दयाच्वनी । न्हयागु कुशल क्रिया याःसां फल आशा कया याइ मखु । सकल सत्त्वप्राणीपि दुःख मुक्त यायेया लागि सर्वज्ञत्वया प्रार्थना याइ ।

३. कौशल्य सम्पत्ति : थाय्यात ल्वःगु ज्ञान । अर्थात् स्थानोचित्त प्रज्ञा दुम्ह जुइगु । गुज्याम्ह मनू नापं गुज्यागु व्यवहार कुशलता दयेमाःगु खः, उगु कुशलता ज्ञान नापं गुज्यागु व्यवहार कुशलता दयेमाःगु

खः, उगु कुशलता ज्ञान दुम्ह गम्भीर प्रश्न नं निराकरण याये फुगु शक्ति दुम्ह बोधिसत्त्व जुइ । न्हयागु दुष्कर क्रियानं बहुजन हिताय सुखाय लागी यायेत बोधिसत्त्व सदां नं तत्पर जुइ ।

४. अध्याशय सम्पत्ति : पारमी सम्पूर्ण यायेत महति इच्छा दुम्ह जुइगु । त्याग यायेगु शक्ति दुथे त्याग नं याना हे च्वनि । छाय्धाःसा त्याग हे वसपोलया प्रीतिया कारण खः । उकिं सदां मेषिनिगु मनोकामना पुरा यायेगु बोधिसत्त्वं स्वइ ।

बोधिसत्त्वपिनिगु शक्ति बोधिसत्त्वपिनिगु आश्चर्य अद्भूतगु शक्ति प्यंगु दु । व खः,

सकल सत्त्व प्राणीपि थःगु हे परिवारया रूप्य खनीगु व क्रियानं याना यंके फुगु क्षमता । थ वे प्रथम आश्चर्य खः:

कायम्हचाय दुपिनिगु चित्त पुत्र तृष्णां बुलुसे च्वनि । तर बोधिसत्त्वपि वहे थःगु हे परिवार धका सम्फे जुया गबले नं वसपोलयि पुत्र तृष्णां बुलुसे च्वनि मखु । थ निगू आश्चर्य खः ।

सत्त्वपिनि बहुजन हिताय सुखाय लागी न्हयाबले महान इच्छा व दया च्वनिगु स्वगूगु आश्चर्य खः । गुकिं दिन प्रतिदिन पारमिता बढे जुया च्वनि ।

पुण्यस्कन्ध मुना चंम्ह बोधिसत्त्वपि मेषित गौरवमान सत्कार याये योग्य जुया च्वनी । थ प्यंगुगु आश्चर्य खः ।

बोधिसत्त्वपिंसं अत्यन्त दुःख कष्ट सिया पारमिता पुरे याना चंगु छुं फल अर्थात् प्रयोजनया लागि याःगु खः थ विचार याये बहः जू । संक्षिप्त रूपं धाये माल धाःसा सम्यक् सम्भुद्धत्व हे पारमिताया फल खः । विस्तार रूपं महापुरुष लक्षण, असीति अनुव्यञ्जन, व्याम प्रभरि अनेक गुण समूहं थिनाच्वंगु रूपकाय सम्पत्ति, दशबल, चतुर्वैशारद्य ज्ञान षड् असाधारण ज्ञान आदि पारमिताया गुणधर्मया हे फल खः ।

कथहं _____✿

शान्ति थ्वयेकेत

- अमृतमान शाक्यभिक्षु, इतुंबहा:

त्रिसंयोगया लसताय्
 हने भीसं स्वाँया-पुन्हि
 नेपाः मांया सुपुत्रं
 जन्म काःगु थ्व दिं ।
 लयेताये भी गौरव तया
 बुद्ध भगवान् नेपाःमि जूङु हुनि
 छ्यले भीसं वयागु धर्म
 कर्म भिकेत भी जानाः ।
 स्वाँया-पुन्हिया लसताय्
 शान्तिया लागी हने भी थन
 ल्वानाः ख्यानाः हालाः
 जुइमखु थन शान्ति ।
 थवं थवय् माया दया तःसा
 वइ अवश्य शान्ति थन
 अन्याय अत्याचारं ला
 भं न्यनी थन अशान्ति जक ।
 नैतिकता त्वःता याये मजिल पाप
 स्वार्थ त्वःता यायेमाल धर्मकर्म
 बुद्ध भगवान्या शीलशिक्षां
 चित्त यच्चुइ थन मनू जुयाथे ।

शान्तिका प्रतीक
गौतम बुद्धको जन्म, सम्बोधि
तथा
महापरिनिर्वाण
संगालेको २५५४ औ बैशाख
उत्सवमा
सबैको मङ्गलमय हार्दिक
शुभ-कामना गर्दछौ ।

बौद्ध वृद्धाश्रम, बनेपा

फोन ०११-६६२८४९

Buddha's Teaching and the Rolling of the Wheel of Law

After the long period of searching of the knowledge, giving priority to won inner feeling, Buddha became contemplated in meditation under a large fig tree known as 'Bodhi-vriksha'. He attained Buddha hood from that Bodhi-tree. After achieving the Buddha hood or enlightenment, he determined to liberate the common masses by instructing to promote the Wheel of Law in this dark planet, He has determined this after realizing that it is really difficult to preach about the Law of the dependent origination which is very serious such as teaching of the law that any things is originated because of some reason. The he went to the rishipatana Deer-Park near Varanasi in order to ordain five Nobel monks for the first time who remained with him for six years.

After seeing the arrival of Buddha is their place of full moon day of Ashadha (June), these monks talked about him saying that- 'Buddha has arrived who have been strayed from the meditation'. But the influence of Buddha's alliance heart impressed them and they initiated to welcome Lord Buddha. Then again, Buddha began to preach them after telling those doubting monks that he has become fully Buddha.

Buddha told them that the ones who have become monks should leave two types of 'extremes'. Among those two 'extremes', one is being engrossed in five allurements and another is to work on fanatical activity by giving great trouble to the body. We should apply the 'Middle Path' by leaving these two kinds of 'extremes'. We could reach directly to the position of Nirvana (Enlightenment) from the path. That Middle Path is called The Eightfold Pat. These Eightfold Paths are as follows; 1) Right Vision 2) Right Determination 3) Right Speech 4) Right Action 5) Right Livelihood

6) Right Effort 7) Right Attentiveness 8) Right Meditation.

✉ Suwarna Shakya

Man is a parcel of sorrow. The five things such as birth, old age, disease, death and coincidence- tragedy etc are the miseries that remain in man. The Eightfold Path is the way to gain liberation from these miseries by shunning these sorrow liked desire, these things about grief are the truth. There are four types of these of these sorts of 'grief truth' which is called the 'Four Noble Truth'. The Eightfold Path is based in these Four Noble Truths.

Among the Four Noble Truths, the first Nobel Truth is suffering and the second noble Truth is the reason of suffering, the third noble Truth is the elimination of suffering and the fourth is the method of extinguishing suffering.

These first preaching of the Buddha delivered to the five noble monks is known as "The Turning of the Wheel of Law". Buddha who became 'Arahata' of the worthy one, the 'Dhamma' that he explained become the Law and the 'Sangha' or the order (community of believers) is made to follow that law. These three are called 'Triratna' or the Triple Gems.

In the ancient history of India, there were ideal rulers who were known as the religiously supreme kings, those kings used to rule by turning the wheel of law. This ruling is not governed through the force of arms but was ruled through religion. According to the Buddhist scriptures, there were four kinds of wheels namely golden wheel, silver wheel, copper wheel and stone wheel. Since they could rule over the major land of the world, these kings are counted as four emperor kings respectively. The emperor of golden wheel rules the

empire by unifying the entire area. The religion of Buddha is also similar to the golden wheel. If any great ascetic gives the instructions of Buddhist religion, the teaching is called the Turning of the Wheel of Law. That person is respected by all and his religious discipline and teaching is also equally respected by all. To promote the Wheel of Law means to provide the teaching of Buddhist religion. After gaining the monkhood by 61 individuals including him, Buddha has preached to the monks instructing them to go to different places by saying "O monks! Keep on wandering for the welfare and benefit of all beings". The first great learned man to make tradition of spreading religion by sending the religious messengers is Lord Buddha in this world. From the time of Buddha's first ordain to the period of his decease till 45 year, he keeps on rolling the Wheel of Law continuously in the states and villages of north and middle part of India. After his Nirvana also, the Wheel of Law kept on rolling through the disciple-custom. In this way, rotating the Wheel of Law from the middle Asia to China, Korea and Japan to the whole Southeast Asia, the Wheel of Law of Buddha was promoted.

The Buddhist religious ministers use to go to place when they endorse the Wheel of Law and do so too. These religious ministers never emphasized others to change their religion. None of the Buddhist promulgator or the monk use to publicize negatively to other religion. As many people have become Buddhist promulgators, all of them have publicized Buddha's message in peaceful and respectful manner. The Bloodshed is not seen in any history for the publicity of Buddha and people have been opened by the message of alliance and compassion of Buddha and people accepted this teaching without any trouble. In this way, these envoys helped to make Buddhism a worldwide religion.

The Buddhist religion obtains victory from the good influence of alliance but not from the bad influence of fear and terror. The path that takes

humanity to the new world of bright alliance and pleasure from the world of darkness, hatred and suffering is illuminated by the religion of Buddha.

Now the beginning of the twentieth century, Buddhism is being publicized in western countries. Most of the westerners who believe that Buddhism is the only religion that match with the modern science have been drawn towards the Buddhism.

Any preaching of Buddha is practical and useful to life. Once Buddha has said- "It is better to live for a day by being righteous and contemplative than living by being immoral and impulsive". We take refuge to Buddha for the practice of this kind of teaching.

Best Wishes
on
the auspicious
occasion
of the
**2554th BAISHAKH
PURNIMA !**

**Siddhartha Sishu
Niketan School**

Buddha Vihar, Bhrikutimandap,
Kathmandu, Tel. : 4226743

The Emerald Buddha

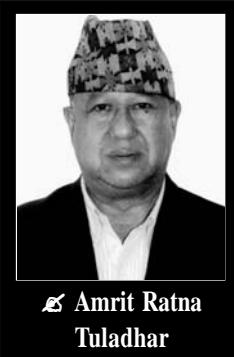
The Royal Monastery of the Emerald Buddha is one of the most venerated sites in Thailand where people convene to pay top respect to Lord Shakya-Muni Buddha and his

Sublime teachings: The Emerald Buddha is enshrined on a golden traditional Thai-style throne made of gilded-carved wood, known as a Busabok, in the ordination hall of the royal monastery. The sacred image is clad with one of the three seasonal costumes (summer, monsoon, winter) annually. The costumes are changed thrice a year in a special ceremony presided over by His Majesty the King.

The Emerald Buddha is in fact carved from a natural block of green jade and was first discovered in 1434 A.D. in a stupa in Chiang Rai. At that period, the image was virtually covered with plaster and was resolved to be an ordinary Buddha image. Later, however, the superior abbot who had found the divine idol was keenly able to notice that the plaster on the pointing nose had flaked off, revealing the precious green stone underneath. The abbot initially thought the invaluable stone was emerald and thus the interesting legend of the Emerald Buddha of Bangkok commenced.

The image was later taken to Lampang where it remained until King Tilok of

Lannathaimoved it to Chiang Mai, his capital, where it was fittingly enshrined in a certain technical position. In 1552 A.D. an interruption occurred in the Lannathai lineage of succession. King Chaichettha of Luang Prabang, who was the son of a Chiang Mai princess and a Laotian king, was invited to fill in the slot. However, after a relatively short reign he returned to Laos to succeed his father's throne, taking along with him the Emerald Buddha. The sculpture stayed in Laos for two hundred and twenty-six consecutive years until 1778 A.D. when a Thai army under the command of Chao Phraya Chakri, who later became King Rama I, captured Vientiane, the then Laotian capital, and the image was safely brought back to Thailand. When King Rama I had established the city of Bangkok, the Emerald Buddha was nestled within the Royal Monastery with due pomp and ceremony.

¤ Amrit Ratna
Tuladhar

The large monastic building consists of all the architectural features of purely a Buddhist monastery but without any residential quarters as no reverend monks happen to reside here. It also serves as the private chapel of the monarchial leader and, as such, the ordination hall is furnished with two spacious

partitions on either sides of the principal altar in order to provide a personal retiring chamber for the monarch himself. This feature can be traced only at the Royal Chapel of Thonburi, which at present serves as the ordination hall of Wat Arun, located on the grounds of the palace of King Thonburi.

In front of the tall altar, stand two large Buddha images. These were cast in 1841 A.D. by the royal behest of King Rama III in sheer dedication to his grandfather — King Rama I and his father — King Rama II. The images were named Phra Phuttha Yod Fa Chula Lok and Phra Phutta Loetla Napalai respectively. Another image yet, Samphutthapanni Buddha image, also highly venerated by the Thai citizens, is situated in front of the high altar. It was in event cast by King Mongkut (Rama IV) during the auspicious

occasion he was ordained a respectable monk.

The walls of the ordination hall are colorfully decorated with mural paintings. Above the window frames, from the south-west corner on the right of the altar, are a series of hand painted scenes depicting the selected events of Lord Shakya-MuniBuddha's life, including scenes from his birth, childhood, youth and the Great Renunciation. The murals lying on the east wall facing the high altar portray scenes of Temptation and Enlightenment, with a picture of the Earth Goddess underneath the Buddha's seat. The murals along the north wall demonstrate Lord

Shakya-Muni Buddha's preaching his Dhamma and his Entering Nirvan, and those behind the main altar represent the Buddhist Cosmology. Those behind the window panels illustrate various scenes from the Jatak tales and Siamese proverbs.

आनन्द बुद्ध

(स्व. पिताजी श्री कृष्णबहादुर राजकर्णिकारद्वारा प्रतिस्थापित आराम गरिरहेको नेपालमा पहिलो बुद्ध-प्रतिमा)

२५५४ औं बुद्धपूर्णिमाको उपलक्ष्यमा
भगवान् बुद्धको चरणकमलमा सादर वन्दना
घनश्याम राजकर्णिकार
कमलपोखरी, काठमाडौं

Buddha Jayanti and the message of UN Secretary General

On 9th May, 2009 the people of the world in general and the Buddhist communities in particular have celebrated the Full Moon Day in the month of May to commemorate the Triple Blessed Day- the birth of Buddha, his attainment of enlightenment and his passing away- by organizing various programmers to highlight an invaluable contributions made by Buddha for the salvation of the mankind in the world. Similar to the previous years this year also the Buddha Jayanti has been observed in the United Nation Office in Kathmandu. It has been observed not only to highlight the importance of the Triple Gems but also to persuade the united nation in implementing the adopted resolution No.54/15 by the United Nation.

The Baishakh Purnima – as a Day of an International Recognition was adopted at the 79th plenary meting of the Untied Nation of December 15, 1999. But the last paragraph of the adopted resolution has not been addressed, so far, my world body, despite the lapses of more than 11 years. Under this situation, how to persuade the United Nation in implementing the adopted resolution No.54/115 has been one of the challenges that the peace loving people of the world have been facing ?

Our chief guest, however, to observe the Day

of Baishakh was Mr. Taigiro Kimura- the Director of regional Centre for Peace and the disarmament in Asia and Pacific. While deliberating his well-come speech, he surprisingly read out the massage of the Secretary General of the United Nation- sent to observe the Day of Baishakh. The full text of the massage was as follow. :

¤ Prem Lal Chitrakar

UNITED NATIONS

NATIONS UNIES

THE SECRETARY-GENERAL

MESSAGE ON THE DAY OF VESAK

9 May 2009

I am pleased to send greetings on Vesak Day, which marks the birth, enlightenment and passing of the Buddha.

Millions of people around the world have been inspired by the Buddha's life and teachings. I was personally very moved last year when I visited Nepal and saw the stone at Lumbini marking the Buddha's birthplace. I was impressed by the monuments and monasteries. I will always remember the kindness of the monks at the Mayadevi Temple.

As I walked through the sacred area, I thought about the life journey of this extraordinary individual, who transformed himself from a sheltered prince to the founder of one of the world's great religions.

He was rich. He could have lived a carefree existence. But he was troubled by the suffering of others, so much so that he left behind the comforts of his palace to help others overcome the painful realities of life.

All of us can learn from the Buddha's spirit of compassion. His timeless teachings can help us to navigate the many global problems we face today.

The financial crisis, climate change, pandemics, terrorism and other international threats prove that the fates of all people are linked. A problem in one country can quickly turn into a worldwide threat. I constantly remind leaders that we must act together or we will fail individually. I tell them that we must join forces in solidarity. Not only is this the right thing to do; it is in our best interests.

The need for global solidarity may seem like a modern concept, but it is not. More than 2,500 years ago, the Buddha taught that nothing exists in isolation, and that all phenomena are interdependent. Just as profoundly, he taught that we cannot be happy as long as others suffer, and that when we do reach out, we discover the best in ourselves.

These teachings offer wisdom for our times, too. Now it falls to each of us, wherever we are and whatever we do, to carry on this spirit. On this Day of Vesak, let us resolve to help people who are suffering so that we may secure a better future for all.

बौद्ध गतिविधि

आनन्द कुटीमा मासिक बुद्धपूजा-धर्मदेशना

१५ बैशाख, स्वयम्भू । अधिकमास अनाला पूर्णिमाका दिन आनन्द कुटी विहारमा मासिक बुद्धपूजा, धर्मदेशना, दानप्रदान तथा भोजन कार्य सम्पन्न भएको छ । विहार प्रमुख आचार्य भिक्षु कुमार काशयप महास्थविरसमक्ष पंचशील प्रार्थनापश्चात् विहारका सचिव भिक्षु धर्ममूर्तिले बुद्धपूजा गराउनुभयो । त्यसपछि भिक्षु कोण्डन्यले भगवान् बुद्धको उपदेशअनुसार व्यावहारिक जीवनमा सुखशान्ति प्राप्त गर्न मार्गमा निरन्तर अगाडि बढनसके हात्रो दैनिक जीवनमा सुखशान्ति प्रवाह हुनसक्ने कुरा धर्मदेशना गर्दै बताउनुभयो । ज्ञानमाला भजन पनि गरिएको त्यस दिन सदाखै उपस्थित भिक्षु, श्रामणेर तथा अनागारिकाहरूलाई दानप्रदान गरी अन्तमा सबैका लागि भोजनको व्यवस्था गरियो ।

मद्रबन्दिगृहमा निशुल्क आंखा शिविर

१ वैशाख २०६७, काठमाडौँ । २५५४औं बुद्ध जयन्तीको अवसरमा बौद्ध शिक्षा तथा सामाजिक विकास केन्द्र नेपालले भद्रबन्दी गृहका सम्पूर्ण बन्दीहरूलाई दशौं एकदिने निशुल्क आँखा शिविर-स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिएको छ । ५२८ जना कुल बन्दीमध्ये २१२ जनालाई आँखा परीक्षण तथा औषधि वितरण गरियो । एकजनालाई मोतिबिन्दूको शल्यक्रिया तथा ५० जनालाई चश्मा वितरण गरियो । केन्द्रको व्यवस्थापनमा संचालित उक्त शिविरमा तिलगांगा आँखा केन्द्रले प्राविधिक सहयोग गरेको थियो भने अन्य संयोजनको भूमिका स्थानीय संस्था ज्वई फाउन्डेशनले गरेको कुरा केन्द्रका महासचिव विजय रत्न तुलाधरबाट थाहा हुनआएको छ ।

नयां विहारको शिलान्यास

१५ वैशाख, ललितपुर ।
शासनधज धर्माचारिय
अगगमहागन्धवाचक अनागारिका
धर्मवतीले एक धार्मिक
समारोहबीच हरिसिद्धि गा.वि.स. वडा
नं. २/ख, सितापाखा क्षेत्रको कित्ता

ज्योति दाता

ज्ञानाल्ङ्घक्षुमि

बुद्धपूर्णिमाका दिन क्षीर-खीर क्षीरभोजन दाता - मंगलदास

काठमाडौँ- कालिमाटी निवासी मंगलदास मानन्धरले आठ वर्षअघि बुद्ध-पूर्णिमा/बैशाख-पूर्णिमाका दिन आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भूमा क्षीर-भोजनजस्तो शुभकार्यका लागि सम्पूर्ण खर्च ब्यहोनुभएको प्रशंसनीय धार्मिक कार्य हो भने यस वर्षको २५५४ औं बुद्ध-पूर्णिमा(२०६६ जेष्ठ १३) को पवित्र-पावन दिवसका दिन सश्वापूर्वक खुशी र हर्षकासाथ उहाँ उपासकले शश्वापूर्वक क्षीर-भोजनको सम्पूर्ण (अनुमानित रु. एकलाख तीसहजार-१३०,०००) खर्च हुने व्ययभारको जिम्मा लिनुभएको छ । दिवंगत बुबा रत्नमान मानन्धर तथा दिवंगत माता विष्णुमाया मानन्धरको पुण्यस्मृतिमा उहांहरूको सुगति कामना गर्दै श्री उपासक मंगलदास मानन्धर तथा उहांको श्रीमति उपासिका जोगमाया मानन्धरले गर्नुभएको शश्वायुक्त पुण्यकार्यलाई बुद्धजयन्ती समारोह समिति-काठमाडौले साधुवाद व्यक्तिगती कुशल पुण्यकार्य गर्दैजान सकोस् भनी आशिका गरेको छ ।

नं. २५३ को ०-१०-०-० (दश आना मात्र) क्षेत्रफलमा श्री रत्नकीर्ति बुद्धविहारको शिलान्यास गर्नुभयो । ई परामर्शदाता यूराज वज्राचार्यले प्रस्तुत गर्नुभएको इस्टिमेटअनुसार करिब रु. १,२५,००,००० (रु. एक करोड, पचीस लाख) अनुमानित लागतमा निर्माण गरिन सो विहारको जग्गा श्रीमती रत्न कुमारी शाक्यको छोरा हिरा रत्न शाक्य, बुहारी उर्मिला शाक्य (निर्मला शाक्य), नातिहरू पवित्र शाक्य र निखिल शाक्यले आफ्नै खर्चमा उक्त विहारको नक्शाअनुसार डी. पी. सी. सम्म निर्माण गर्न र पूर्व र दक्षिणतर्फको कम्पाउण्ड-वाल निर्माण गरिदिने घोषणा गरियो । उक्त विहारका संरक्षक अनागारिका जयवतीले उपस्थित सबैमा डी.

पी. सी. भन्दा माथिको निर्माण कार्यको लागि आ-
आफ्नो श्रद्धाअनुसार सहयोग गरिदिनु हुन अपिल
गर्नुभयो ।

प्रज्ञानन्द स्मृति कार्यक्रम सम्पन्न

२ जेष्ठ, ललितपुर । नेपालका प्रथम संघनायक
अग्गमहापण्डित दिवंगत भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरको
११० औं जन्मदिवसको उपलक्ष्मा अक्षया तृतीयाका
दिन शाक्यसिंह विहारमा विशेष धार्मिक कार्यक्रम
सम्पन्न भएको छ । भिक्षुसंघ, अनागारिका संघलाई
निमन्त्रणा गरी एक धार्मिक समारोहबीच प्रज्ञानन्द
स्मृति ज्ञानमाला भजन प्रस्तुति, शाक्यसिंह विहारदेखि
आइरल्याण्ड बगैँचासम्म बुद्धपूजापछि शीलप्रार्थना,
धर्मदेशना, नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाका विद्यार्थीहरूलाई
प्रज्ञानन्द छात्रवृत्ति वितरण गरिएको छ ।

संघनायक महास्थविर भन्ते ६० वर्षमा प्रतेश

१८ जेष्ठ, ललितपुर । नेपालका संघनायक,
अग्गमहासद्भ्यजोतिकधज, नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाका
आजीवन शिक्षाध्यक्ष
पूज्यपाद भिक्षु
बुद्धघोष महास्थविर
१० वर्षको उमेरमा
प्रवेश हुने उपलक्ष्मा
श्री सुमंगल विहार
बौद्ध संघ, लुँखुसीको
आयोजनामा १०
जना कुलपुत्रहरूलाई
अल्पकालीन श्रामणेर
प्रव्रज्या गर्नेभएको
छ । साथै पूज्य भिक्षु महासंघबाट एकदिने महापरित्राण,
भिक्षु, श्रामणेर तथा अनागारिकाहरूलाई भोजन दान,
निःशुल्क स्वास्थ्य शिविर, विशेष दीपप्रज्वलन,
धर्मदेशनालगायत रचनात्मक गतिविधि संचालन गरिने
भएको छ ।

तिगिन्न विहारहरूमा श्रामणेरप्रव्रज्या

१० बैशाख, स्वयम्भू । नेपालका संघनायक भिक्षु
अश्वघोष महास्थविरको उपाध्यायत्व तथा भिक्षु संघरक्षितको
रेखदेखमा आनन्दभुवन विहारमा बनेपाका विकेश मानन्धरलाई
श्रामणेर ध्यानरक्षित तथा अनिल रंजितलाई दानरक्षित नाउँबाट
श्रामणेरदीक्षा प्रदान गरिएको छ ।

२ जेष्ठ, पोखरा । अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका
निवर्तमान अध्यक्ष आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरको
उपाध्यायत्वमा धर्मशीला बुद्ध विहारमा सतुंगलवासी डाइमण्ड
उपासकलाई श्रामणेर शीलानन्दको नाउँबाट श्रामणेरदीक्षा प्रदान
गरिएको छ । विपश्यना आचार्य भिक्षु श्रद्धानन्दको रेखदेखमा
उनलाई श्रामणेरत्व प्रदान गरिया ।

३ जेष्ठ, काठमाडौं । अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका
निवर्तमान अध्यक्ष आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरको
उपाध्यायत्वमा बुद्ध विहार भृकुटीमण्डपमा ३ जना कुलपुत्रहरूलाई
श्रामणेरदीक्षा प्रदान गरिएको छ । बुद्धविहारको संरक्षण तथा
भिक्षु कोण्डन्यको रेखदेखमा बनेपाका सागर नकर्मीलाई श्रामणेर
बुद्धवंश, साहिल श्रेष्ठलाई श्रामणेर सुधम्म, कीर्तिपुरका मौलिक
श्रेष्ठलाई श्रामणेर विजितको नाउँबाट श्रामणेरदीक्षा प्रदान
गरिएको हो । श्रामणेरहरू विश्वशान्ति बौद्ध शिक्षालय, विश्वशान्ति
विहारमा अध्ययन गरिरहेका छन् ।

५ जेष्ठ, काठमाडौं । अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका
निवर्तमान उपाध्यक्ष, विश्वशान्ति विहार तथा विश्वशान्ति बौद्ध
शिक्षालयका प्रमुख भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरको उपाध्यायत्व
तथा रेखदेखमा ६ जना कुलपुत्रहरूलाई श्रामणेरदीक्षा प्रदान
गरियो । सुर्खेतका अधिराज थापामगर, कीर्तिपुरका देलुश
दर्शनधारी, धादिङ्का दावा तामाङ्क, बनेपाका उत्तम प्रजापति,
दोलखाका तलक मोक्तान, काठमाडौंका सुविन्द्ररत्न तुलाधरलाई
क्रमशः श्रामणेर जागरो, पञ्जतो, ओसधो, रुचिरो, तेजिन्दो,
कोविदो भनी नयाँ श्रामणेर नाम प्रदान गरिएको छ । पिक्ष-
श्रामणेर तालिम केन्द्रका रूपमा परिचित हाल विश्व शान्ति
बौद्ध शिक्षालयमा ४५ जना श्रामणेरहरू विभिन्न तहमा
बुद्धशिक्षासहित सरकारी मान्यता शिक्षा हासिल गरिरहेका
छन् ।

United Nations Day of Vesak Celebration

22-26 May 2010, Bangkok Thailand and 27th May 2010 Kathmandu, Nepal.

The thrice - sacred day of Vesak celebrating the birth, Enlightenment and Passing away of the Buddha Gautama was recognized by the United Nations in its General Assembly resolution of 1999. The first event was celebrated in 2001 in the United Nations Headquarters in New York.

Since 2004 main int'l celebration were in Bangkok, Thailand with an exception of the 2008 in Hanoi, Vietnam. This year's Int'l celebration also going to be held in Bangkok, Thailand as the International Council of United Nations day of Vesak (ICUNDV) decided that 7th Day of Vesak celebration would again be held in Thailand. With the blessing of the Supreme Sangha Council and the Royal Thai Government, 7th Int'l United Nations Day of Vesak will be held in Ayutthaya and Bangkok from 22-26 May 2010 which is organized by MCU (Maha Chulalangkon Rajavidyalaya University) and ITRI (Inner Trip Reiyukai International).

On this very event in Bangkok of this year The National Coordinator of UN Vesak celebration and secretary of All Nepal Bhikkhus' association will participate as the chief delegate accompany with other 4 delegates namely Ven. Kondanya – council and executive member of Lumbini Development Trust, Ven. Rahula – Secretary of Metta Center and asst. Secretary of ANBA. Dr. Triratna N. Manandhar- Vice Chancellor of Lumbini Buddha University and Ms. Lisa Ranjitkar, Principal of Oasis English School and Member of Buddhist Women Group. Since 2007, the National celebration is held in UN office in Kathmandu Nepal. Last year's celebration was jointly organized by Buddha Jayanti Celebration Committee 2053, Int'l Buddhist Studies and UN office of Kathmandu.

In this year also going to be held United Nations Day of Vesak 2010 in UN office,Pulchock, Kathmandu. Nepal on 27th May 2010. Last year the secretary General sent us "Message in the day of Vesak_ - 9th may 2009" to Nepal which is given bellow as it is and hope to get this year too.

Vatican wishes Buddhists well for Vesakh festival

May 17, 2010, 12:12 GMT

Vatican City - The Vatican issued Monday 'heartfelt best wishes' to Buddhists for their upcoming festival of Vesakh - stressing shared concerns for the environment and opposing abortion.

The message, signed by the Vatican's top interfaith dialogue official, Cardinal Jean-Louis Tauran, aimed to 'help strengthen our existing bonds of friendship and collaboration in service to humanity.'

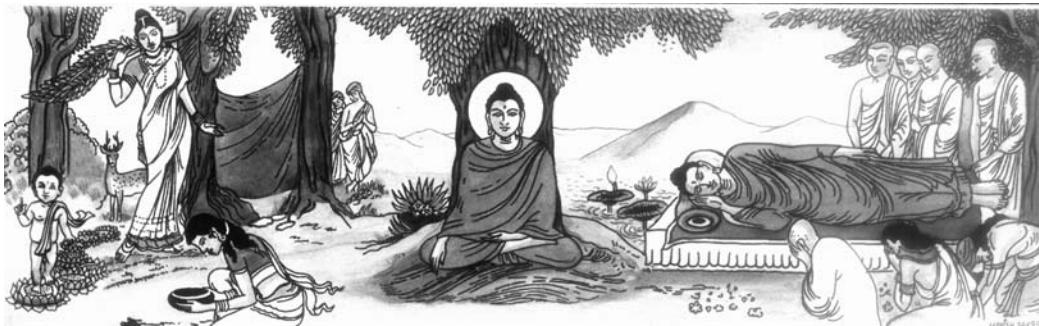
'Both Christians and Buddhists have a profound respect for human life. It is crucial therefore that we encourage efforts to create a sense of ecological responsibility,' the message said.

It also called on the two religious communities to reaffirm 'our shared convictions about the inviolability of human life at every stage and in every condition, the dignity of the person and the unique mission of the family, where one learns to love one's neighbour and to respect nature.'

On Vesakh, Buddhists traditionally commemorate the birth, teachings and passing away of their religion's founder, Gautama Buddha, who lived in ancient India around 400 BC.

This year Vesakh will be celebrated on May 21 in Korea and Taiwan while the will be marked on May 28 in several other countries with large Buddhist communities including Thailand, Sri Lanka, Cambodia, Myanmar, Malaysia, Laos, Nepal and Vietnam.

२५५४ औं बुद्ध पूर्णिमा-स्वाँया पुनिहको सुखद् उपलक्ष्यमा समस्त नेपालीहरूमा सुख, शान्ति, समृद्धिको लागि हार्दिक शुभ-कामना ।

अनुशासन र नैतिकता विहीन व्यक्ति पशुभन्दा पनि तुच्छ हुन्छ । यसैले राष्ट्रिय जीवनका हरेक आयामहरूमा उदाहरणीय अनुशासन र नैतिकता कायम गर्न आजैदेखि आफैबाट त्यसको शुरूवात गरौँ ।

नेपाल सरकार
सूचना तथा संचार मन्त्रालय
सूचना विभाग